

การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียน
ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

ปริญญานิพนธ์
ของ
พระมหาขวัญยืน อิมอุรา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2551

การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียน
ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

ปริญญานิพนธ์
ของ
พระมหาขวัญยืน อิ่มอุรา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2551
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียน
ในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

บทคัดย่อ
ของ
พระมหาขวัญชัย อิมมูรา

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2551

พระมหาขวัญชัย อิ่มมูรา. (2551). การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิต
ที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี. ปรินญาณิพนธ์
กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์
กลั่นกุหลาบ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพบุลย์ อ่อนมั่ง.

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายดังนี้ 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริม
การดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการ
รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย ด้าน
การมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ด้านการ
มีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา และด้านแก้ปัญหา
และพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด 2) เพื่อศึกษาแนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริม
การดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี กลุ่มตัวอย่างใน
การศึกษาตามความมุ่งหมายข้อ 1 ได้แก่ครูพระ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ประสานงานกับครูพระ ใน
โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 156 รูป/คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบอย่างง่าย
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่า
ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .87 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าความ
เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ตามความมุ่งหมายข้อ 2 โดยการสัมภาษณ์
ได้แก่ ครูพระ ผู้บริหาร และผู้ประสานงานกับครูพระในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี
จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลผลการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาและเสนอประเด็นเป็นราย
ด้าน 7 ด้านตามที่กำหนดไว้

ผลการวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียน
ประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.06) เมื่อพิจารณาเป็น
รายด้าน พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมากทุก
ด้านเช่นกัน เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากกว่าดังนี้ ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา ด้าน
การปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย
ด้านการแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด ด้านการมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ
ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี และด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่
สร้างสรรค์

2. แนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จากการสัมภาษณ์ ครูพระ ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ประสานงานกับครูพระ สรุปได้ดังนี้ ให้ครูพระร่วมมือกับโรงเรียนจัดกิจกรรม โครงการอบรมปฏิบัติธรรม เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ตักบาตร รักษาศีล ตอบปัญหาธรรม กิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยมหรือทัศนคติที่ดีงาม มีความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแบบกัลยามิตรกับนักเรียน ร่วมสำรวจแหล่งความรู้ทางธรรม คัดเลือก ยกย่องนักเรียนที่เป็นตัวอย่างด้านคุณธรรม จัดทำคู่มือวิทยากรสำหรับครูพระ ติดตามสภาพของสังคม นำข่าว เหตุการณ์ ที่มีผลดีมาให้นักเรียนวิเคราะห์ อบรมนักเรียนให้รู้จักประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามแก่นักเรียนและครอบครัว

PARTICIPATION OF TEACHER MONKS TO SUPPORTING
A GOOD LIFE OF STUDENT IN PRIMARY SCHOOL
NONTABURI PROVINCE

AN ABSTRACT
BY
KHWANYUAN IMURA

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Education Degree in Educational Administration
at Srinakharinwirot University
MAY 2008

PhramahaKhwanyuan Imura. (2008). **Participation of Teacher Monks in Supporting Good Life of Students in Primary Schools, Nonthaburi Province**. Master thesis, M.Ed. (Educational Administration). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst. Prof. Dr. Phairojana Klinkularb, Asst. Prof. Lt.JG. Dr. Paiboon Onmung.

The objectives of this research were: 1) to study participation of teacher monks in supporting good life of students in primary schools, Nonthaburi province in 7 aspects: seeking out sources of wisdom and good examples; having discipline as a foundation for one's life development; having a heart that aspires to learning and constructive action; dedicating oneself to training for the realization one's full human potential; adhering to the principle of conditionality, seeing things according to cause and effect; establishing self in heedfulness; and thinking wisely so as to realize benefit and see the truth; 2) to study guidelines for the teacher monks to participate in supporting good life of students in primary schools. The samples of this study according to the objective 1 were 156 teacher monks, school administrators, and teacher-monk coordinators in primary schools Nonthaburi province, selected by simple random sampling. The instrument used in data collection was a 5-level rating scale questionnaire with a reliability of .87. The data were analyzed using mean and standard deviation. The key informants interview participants according to the objective 2 consisted of 15 teacher monks, school administrators, and teacher-monk coordinators. The interview data was analyzed using content analysis and proposed within the 7 aspects of the study.

The research findings reveal as follows.

1. The participation of teacher monks in supporting good life of students in primary schools, Nonthaburi province, as a whole, and individual aspects were at the high level ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.06). When considered individual aspects, the participation of teacher monks were also at the high level; in priority order of aspects as follows: establishing self in heedfulness; adhering to the principle of conditionality, seeing things according to cause and effect; having discipline as a foundation for one's life development; thinking wisely so as to realize benefit and see the truth; dedicating oneself to training for the realization one's full human potential; seeking out sources of wisdom and good examples; and having a heart that aspires to learning and constructive action.

2. Guidelines for the teacher monks to participate in supporting good life of students in primary schools as identified by 15 key informants were as follows. Cooperating with school in management of activities such as Dhamma practice project, prayer, Wai Phra, giving alms to monks, observance, answering Dhamma questions, implementing activities inculcating good values and good attitudes and uniquely Thai; being friendly role model for students; cooperating in surveying sources of Dhamma knowledge; selecting and lauding students who were role model in Dhamma; making lecturer's handbook for teacher monks; keeping pace with social conditions, introducing news and events which yielded good results for students to analyze; training students for saving behaviors, not being luxurious, following the of Sufficiency Economy principles of His Majesty the King; and counseling and giving guidelines on living a good life for students and their families.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาและความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพบูลย์ อ่อนมั่ง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ในการจัดทำงานวิจัยฉบับนี้ทุกขั้นตอน อีกทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย และรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัย ที่จะช่วยให้การทำงานในด้านการพัฒนาเป็นไปอย่างมีคุณค่ามากขึ้น ท่านทั้งสองยังเป็นแบบฉบับของอาจารย์ที่ทุ่มเทให้กับศิษย์ และงานด้านวิชาการอย่างไม่เหน็ดเหนื่อย ผู้วิจัยขอเจริญพรเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอเจริญพร รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนาศ แสงศักดิ์ ประธานกรรมการพิจารณาปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงรัตน์ เกษรแพทย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระสุภากิจ อาจารย์ ดร.มารศรี สุธานี อาจารย์ ดร.จารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร. ปานจักษ์ เหล่ารัตนารพวงษ์ และกรรมการพิจารณาโครงการสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำ และคณาจารย์ในภาคบริหารการศึกษาทุกท่าน ที่แนะแนวทางในการจัดทำปริญญานิพนธ์ จนทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอเจริญพร ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม และข้อสัมภาษณ์ ให้มีความสอดคล้องกับงานวิจัย จนสำเร็จเรียบร้อยไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ พระนันทสารเวที เจ้าอาวาสวัดพิบูลเงิน และพระคุณเจ้า ครูพระทุกรูป และขอเจริญพรผู้อำนวยการสถานศึกษา คณะครูโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ที่อำนวยความสะดวกเสียสละเวลาอันมีค่าอย่างยิ่งในการตอบแบบสอบถาม และให้ข้อมูลต่างๆ ทำให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จไปด้วยดี

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ หลวงพ่อสายนธ์ อิมอุรา นางอำไพ อิมอุรา นางอรสา อิมอุรา นางนิตยา อิมอุรา นางอรุณี ฟอนฟุ้ง และเพื่อนๆ ทุกคน ที่ให้ทั้งกำลังใจ และเป็นกำลังใจที่ดีตลอดระยะเวลาที่ศึกษาและทำงานวิจัย

ประโยชน์และคุณค่าทั้งปวง อันเกิดจากการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบคุณความดีแด่คณาจารย์ทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ ประสาขาวิชาความรู้ทั้งหลาย บิดา มารดา บุพการี ผู้สร้างชีวิตเป็นแบบอย่าง และแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดั่งงามอันทรงคุณค่าแก่ผู้วิจัย

หากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความอดทน ความขยันหมั่นเพียรและความวิริยะอุตสาหะแล้ว ผู้วิจัยขอมอบเป็นกำลังใจแด่เพื่อนๆ บัณฑิตศึกษาทุกคน

พระมหาขวัญชัย อิมอุรา

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย	4
ตัวแปรที่ศึกษา	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	9
1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม.....	10
1.2 ประเภทของการมีส่วนร่วม	12
2. การส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม	13
2.1. การดำเนินชีวิตที่ดีงาม	13
2.1.1 ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี	14
2.1.2 ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย	18
2.1.3 ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์	20
2.1.4 ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ	22
2.1.5 ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล	25
2.1.6 ด้านการมีสติระลึกรื้อรันท้นตัวตลอดเวลา	27
2.1.7 ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด	31
2.2 บทบาทของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม	41
3. สถานภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	48
งานวิจัยในประเทศ	48
งานวิจัยต่างประเทศ	52

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย
	53
ขั้นตอนที่ 1	การมีส่วนร่วมของครูพระประชากรและการสุมกลุ่มตัวอย่าง.....
	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	54
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	56
ขั้นตอนที่ 2 (สัมภาษณ์).....	57
แหล่งข้อมูล.....	57
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	58
การจัดกระทำข้อมูล.....	58
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....
	59
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	59
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	61
ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะ.....	68
ผลการสัมภาษณ์ของครูพระ ผู้บริหาร ผู้ประสานงานกับครูพระ.....	70
5	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....
	73
ความมุ่งหมาย และวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย.....	73
สรุปผลการศึกษาวิจัย.....	73
อภิปรายผล.....	74
ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	79

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
บรรณานุกรม.....	82
ภาคผนวก.....	87
ประวัติย่อผู้วิจัย	107

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วม.....	60
2 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี.....	61
3 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย.....	62
4 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์.....	63
5 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ.....	64
6 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล.....	65
7 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา.....	66
8 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด.....	67
9 ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	68
10 ผลสัมฤทธิ์ ของครูพระ ผู้บริหาร ผู้ประสานงานกับครูพระ แบบพรรณนาความ.....	70

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
---	----------------------------	---

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทั้งด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ความเจริญก้าวหน้า อย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม เป็นอย่างมากการพัฒนาคุณภาพของคนต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดย อาศัยการศึกษาเป็นหลัก การศึกษาของไทยได้เปิดโอกาสให้สังคม ชุมชน และองค์กรต่าง ๆ เข้ามา มีส่วนร่วม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดงานมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้ง ร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยให้การศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ทุกส่วนได้มีส่วนร่วมอย่าง สำคัญในการบูรณาการให้อยู่ในวิถีชีวิตของคนไทย รากฐานที่สำคัญที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์สมเจตนาารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ก็คือการหล่อหลอม กล่อมเกลา จิตใจและพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีจิตสำนึกที่ถูกต้อง ตามกฎของสังคม มีคุณธรรมประจำใจ ปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

ในสมัยก่อนวัดเป็นโรงเรียนและครูพระเป็นครูคนแรกที่ทำให้การศึกษาแก่คนไทย การศึกษา ของเราเริ่มต้นจากวัดโดยเฉพาะในด้านคุณธรรมความดีงาม (ทินพันธุ์ นาคะตะ. 2529 : 7) การให้ ครูพระมาบิณฑบาตในการสอนหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงามในโรงเรียน จะเป็นการช่วยให้เกิด ทัศนคติที่ดีแก่เด็กความรู้สึกรักในฐานะครูกับศิษย์จะเกิดขึ้นได้ คือ ความรู้สึกเคารพนับถืออย่างจริงจัง อันเป็นให้การศึกษา ได้ผลสมตามความมุ่งหมาย

การปฏิบัติตามหลักธรรมแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคนและ จำเป็นต้องปลูกฝังตั้งแต่เยาว์วัย โดยเฉพาะเด็กนักเรียนในวัยประถมศึกษา เพราะเด็กวัยนี้เป็นช่วง ที่สามารถเรียนรู้และรับการปลูกฝังความคิดที่ถูกต้องได้ง่าย เด็กๆ ควรได้รับการปลูกฝังหลักธรรม ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามอย่างสม่ำเสมอควบคู่ไปกับวิชาความรู้และทักษะปฏิบัติเพื่อโตขึ้นเป็น ประชากรมีคุณภาพสถาบันหลักที่จะช่วยในการปลูกฝังและส่งเสริมหลักธรรม ในการดำเนินชีวิต ที่ดีงามให้แก่เยาวชน ได้แก่ 3 สถาบันหลัก คือ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบัน ศาสนา และที่สำคัญ ผู้ที่มีบทบาทในการปลูกฝังหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียน ต้องทำเป็นตัวอย่างที่ดีได้ ดังนั้น ครูพระน่าจะเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมในการถ่ายทอดและปลูกฝัง หลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงามแก่เยาวชนของชาติได้ดีที่สุด

โครงการครูพระสอนศีลธรรมเป็นโครงการหนึ่ง ที่กรมศาสนาจัดให้มีขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ สำคัญ 3 ประการ คือ 1) เพื่อจัดครูพระที่มีความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ

เข้าไปมีส่วนร่วมในการสั่งสอนให้นักเรียนในระดับประถมศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดับอื่น ๆ
2) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนซึมซับและเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาพร้อมที่จะนำหลักธรรม
ไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3) เพื่อปลูกฝังอบรมนักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ให้เข้าถึงหลักธรรม
ในการดำเนินชีวิตที่ดั่งทางทางพระพุทธศาสนา และสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต ได้อย่าง
เหมาะสม โดยมุ่งเน้นให้ครูพระได้เข้าไปสอนในโรงเรียนทุกระดับชั้น และเป็นการเชื่อมโยงระหว่าง
กระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงวัฒนธรรมตามข้อตกลงร่วมกัน

การปฏิบัติงานของครูพระมีปัญหาหลายประการ คือ ครูพระมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอ
ต่อโรงเรียนในเขตพื้นที่ บางรูปรับผิดชอบหลายโรงเรียน สอนหลายคาบต่อสัปดาห์ ครูพระไม่ถนัด
เรื่องการทำแผนการเรียนการสอน (กระทรวงวัฒนธรรม. 2550 : ออนไลน์) จากปัญหาดังกล่าวทำให้
ครูพระไม่ค่อยมีโอกาเข้าไปมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียนในการปลูกฝังหลักธรรมในการดำเนินชีวิต
ที่ดั่งทางของนักเรียนได้อย่างเต็มที่

จังหวัดนนทบุรี เป็นเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วจากสังคมชนบทมา
เป็นสังคมเมืองและจากการสำรวจพบว่า จังหวัดนนทบุรี มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 262 โรง
มีครูจำนวน 7,724 คน มีนักเรียนจำนวน 75,640 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี. 2550)
มีวัดจำนวน 189 วัด มีครูพระจำนวน 60 รูป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2550 : ออนไลน์)
และแต่ละวัดมีครูพระที่ทรงคุณวุฒิหลายรูปซึ่งจากความรู้ความสามารถของครูพระเหล่านั้น น่าจะ
นำมาซึ่งประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนิน
ชีวิตที่ดั่งทางนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริม
การดำเนินชีวิตที่ดั่งทางของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี เพื่อจะได้นำผลการศึกษา
วิจัยมาเป็นแนวทางสำหรับวางแผนปฏิบัติ หรือปรับปรุงบทบาทการมีส่วนร่วมของครูพระรวมทั้ง
เป็นการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับครูพระ เพื่อให้การส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดั่งทางใน
โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยในครั้งนี้ มีความสำคัญและประโยชน์ ดังนี้

1. เป็นข้อมูลทำให้ทราบถึงสภาพการมีส่วนร่วมของครูพระต่อผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้ประสานงานกับครูพระที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสม ในการพัฒนา และปรับปรุง แก้ไขปัญหา ดำเนินงานตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม เพื่อนำไปพัฒนาระบบการรูปแบบการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี
2. เป็นข้อมูลทำให้ทราบถึงสภาพการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของครูพระ ต่อผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้ประสานงานกับครูพระที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาและปรับปรุง แก้ไขปัญหาดำเนินงานตามรูปแบบของการมีส่วนร่วมเพื่อนำไปพัฒนาระบบการรูปแบบการมีส่วนร่วมของครูพระในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตของเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระและศึกษาแนวทาง การให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนใน 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี
2. ด้านการมีชีวิตและสังคมอย่างมีระเบียบวินัย
3. ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์
4. ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ
5. ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล
6. ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา
7. ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด

ขอบเขตประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

1. ครูพระที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 รูป
2. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน
3. ผู้ประสานงานโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ใน 7 ด้าน คือ

1. ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี
2. ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย
3. ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์
4. ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ
5. ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล
6. ด้านการมีสติระลึกรื้อฟื้นตนตัวตลอดเวลา
7. ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้คำนิยามศัพท์ ดังต่อไปนี้

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมที่ครูพระเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตของนักเรียน ได้แก่ การกำหนดแผนนโยบาย การจัดแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน การจัดการเรียนการสอน การให้ความช่วยเหลือนักเรียน การให้คำปรึกษา การวางตัวให้เป็นแบบอย่าง การติดตามประเมินผล แก้ปัญหา สั่งสอน อบรม แนะนำ ปลุกฝัง จัดกิจกรรมค่ายคุณธรรมพัฒนาผู้เรียน

2. ครูพระ หมายถึง พระภิกษุสงฆ์ที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

3. การดำเนินชีวิตที่ดีงาม หมายถึง แนวทางปฏิบัติตนของนักเรียนในชีวิตประจำวัน ที่ถูกต้องดีงามตามหลักธรรม 7 ด้าน ได้แก่

3.1. การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี (กัลยาณมิตตา) หมายถึง การอยู่ร่วมใกล้ชิดบุคคลที่เป็นคุณกับตนเอง รู้จักเลือกคบคน รู้จักเลือกรับสื่อ รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ ช่วยเลือกแบบอย่างที่ดี ช่วยเลือกสรร ช่วยจัดสรรสภาพแวดล้อมให้แก่เด็ก และเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณชน ที่จะมีอิทธิพลชักนำและชักชวนกันให้เจริญงอกงามในการพัฒนาพฤติกรรมจิตใจ และปัญญา โดยเฉพาะให้เรียนรู้และพัฒนาการสื่อสารสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา มี

ศรัทธาที่จะดำเนินตามแบบอย่างที่ดี และรู้จักใช้ปัจจัยภายนอก ทั้งที่เป็นบุคคล หนังสือและเครื่องมือสื่อสารทั้งหลาย ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และความดีงาม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชีวิต แก้ปัญหาและทำการสร้างสรรค์

3.2. การมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบวินัย (ศีลสัมปทา) หมายถึง รู้จักรักษาการจัดสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ ควบคุมพฤติกรรมที่เหมาะสม อยู่ร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์ ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาค้นคว้า ในทางที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เกื้อหนุนการศึกษาสร้างสรรค์ และระบบดุลยสัมพันธ์ของธรรมชาติ

3.3. การมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ (ฉันทะสัมปทา) หมายถึง ฝึกจิตใจให้ผ่องใส คือ เป็นผู้มีพลังแห่งความใฝ่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ ใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่สัมฤทธิ์ รู้เท่าทันกิเลส โลภ โกรธ หลง รู้จักใช้อิทธิย มีตาที่ดู หูที่ฟัง เป็นต้น ในการเรียนรู้ และหาความสุขจากการศึกษาโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และมีความสุขจากการทำสิ่งดีงาม ด้วยการใช้สมองและมือ ในการสร้างสรรค์

3.4. การมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ (อัตตสัมปทา) หมายถึง มุ่งมั่นฝึกฝนตนเองเต็มสุดภาวะที่ความเป็นคนจะให้ถึงได้ คือ ฝึกฝนท่องจำตำราวิชาเรียน ทำความเข้าใจในวิชาเรียน ระลึกอยู่เสมอถึงความจริงแท้แห่งธรรมชาติของมนุษย์ผู้เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ซึ่งเมื่อฝึกแล้วจะประเสริฐเลิศสูงสุดแล้วตั้งใจฝึกตนจนมองเห็นความยากลำบากอุปสรรคและปัญหาเป็นจุดเวทีทดสอบและพัฒนาสติปัญญาความสามารถ มีจิตสำนึกในการพัฒนาตนยิ่งขึ้นไป จนเต็มสุดแห่งศักยภาพ ด้วยการพัฒนาที่พร้อมทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจและปัญญา สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ แล้วก็พัฒนาตนขึ้นไปให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น

3.5. การปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล (ทิวฐิสัมปทา) หมายถึง ตั้งอยู่ในหลักธรรมที่ดี รู้เหตุ รู้ผล ควบคุมตนเอง คือ ตั้งอยู่ในหลักความคิดความเชื่อถือที่ดีงามมีเหตุผล ที่จะนำไปสู่การพิจารณา ไตร่ตรอง สืบสวน ค้นคว้า เป็นทางเจริญปัญญา กับทั้งพฤติกรรม และจิตใจที่อยู่ในอำนาจเหตุผล ดำรงจิตใจใสเป็นอิสระได้ ไม่ว้าวามไววายเอาแต่ใจตน ตลอดจนไม่ปล่อยตัวเลื่อนไหลไปตามกระแสความตื่นข่าวและค่านิยม สามารถนำความรู้จากสิ่งที่มองมาใช้พัฒนาชีวิตตนเองและสังคม ซึ่งนำไปสู่ค่านิยมที่สมเหตุผล ตามกระบวนการอันเดียวกัน

3.6. การมีสติระลึกรู้ร้อนตื่นตัวตลอดเวลา (อัปปมาทสัมปทา) หมายถึง ขวนขวายศึกษาเพิ่มเติม เสริมสร้างความคิด บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท คือ มีจิตสำนึกในความไม่เที่ยง มองเห็นตระหนักถึงความไม่คงที่ ไม่คงทน และไม่คงตัว ทั้งของชีวิตและสิ่งทั้งหลายรอบตัว และมองเห็นคุณค่าความสำคัญของกาลเวลา แล้วกระตือรือร้นขวนขวายเร่งศึกษาและป้องกันแก้ไขเหตุปัจจัยของความเสื่อม และเสริมสร้างเหตุปัจจัยของความเจริญงอกงาม โดยใช้เวลาทั้งคืนวันที่ผ่านมาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

3.7. การแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด (โยนิโสมนสิการสัมปทา) หมายถึง รู้จักคิด มีเหตุผล แก้ไขปัญหาด้วยปัญญา ฉลาดคิดแยกคาย ได้ประโยชน์และความจริง คือ รู้จักคิด รู้จักพิจารณา มองเป็น คิดเป็น โดยใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวน สืบค้น วิเคราะห์วิจัย

ไม่ว่าจะเพื่อให้เห็นความจริง หรือเพื่อให้เห็นแง่มุมที่จะใช้ให้เป็นประโยชน์กับทั้งสามรถแก้ไข ปัญหา และจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญา สามารถเชื่อมโยงกับความรู้ อื่น สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ไปสู่การประดิษฐ์ การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้พึ่งตนเองและเป็น ที่พึ่งของคนอื่นได้

4. แนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง กรอบในการปฏิบัติงานของครูพระ โดยการเข้ามามีส่วนร่วม คอยช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรม การจัดการเรียนการสอน อบรม สั่งสอน ให้คำปรึกษา แนะนำ ปลุกฝัง และเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตที่ดีงามแก่นักเรียน

5. โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี หมายถึง สถานศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนที่จัดการสอนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 ที่มีส่วนร่วมในการ ส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของครูพระแก่นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาลงหวัดนนทบุรี

6. ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน ประถมศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี

7. ผู้ประสานกับครูพระ หมายถึง ครูผู้มีหน้าที่รับผิดชอบติดต่อประสานงานกับครูพระใน โรงเรียนประถมศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษานนทบุรี

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา ได้นำแนวคิดของ ถาวร พ่วงมณี (2547 : 10) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นการที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์และอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคล สอดคล้องกับ ทศนา แสงศักดิ์ (2549 : 82) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล แสดงความคิดเห็น แสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ ตลอดจนร่วมรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้นทั้งผลประโยชน์และผลกระทบ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และรับรู้ - เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย รวมทั้งแนวคิดของ ประยุทธ์ ตรีชัย (2544 : 33) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้ร่วมงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่าง ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดบทบาทของบุคคลในการปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างคามผูกพันระหว่างสมาชิก ผลสุดท้าย คือ ความสำเร็จของราชการ ส่วนการดำเนินชีวิตที่ดีงาม กล่าวถึงธรรมที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษาหรือแสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรือง นำแนวความคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 42) มี 7 ประการ คือ 1) ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี 2) ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย 3) ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ 4) ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ 5) ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล 6) ด้านการมีสติระลึกรู้ทันตนตัวตลอดเวลา และ 7) ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด ผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิจัยดังกล่าวมาเป็น กรอบแนวความคิดในการวิจัยที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ที่สัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมกับการศึกษาในครั้งนี้

ตัวแปรที่ศึกษา

การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี มี 7 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี
2. ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย
3. ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์
4. ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ
5. ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล
6. ด้านการมีสติระลึกรื้อฟื้นตนตัวตลอดเวลา
7. ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนเองได้ด้วยความรู้สึกลึก

แนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

ภาพประกอบ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและค้นคว้า เรื่องการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผู้ศึกษาวิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปเป็นแนวทางในการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม
 - 1.2 ประเภทของการมีส่วนร่วม
2. การส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
 - 2.1 การดำเนินชีวิตที่ดีงาม
 - 2.1.1 การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้แบบอย่างที่ดี
 - 2.1.2 การมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบด้วยวินัย
 - 2.1.3 การมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์
 - 2.1.4 การมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ
 - 2.1.5 การปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล
 - 2.1.6 การมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา
 - 2.1.7 การแก้ปัญหาและพึงพาตนได้ด้วยความรู้คิด
 - 2.2 บทบาทของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
3. สถานภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถรวมทั้งพฤติกรรม เจตคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล อันเป็นรากฐานในการพัฒนาคุณภาพของประชากรการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการชุมชน รัฐได้กำหนดนโยบายให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การปฏิรูปการเรียนรู้ จะเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กล่าวคือ เป็นการเปิดแนวทางใหม่ ให้ครู ชุมชน พ่อแม่ มีอิสระในการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษา จัดหลักสูตรหลักการบริหารจัดการ นั่นคือ เป็นการเปิดโอกาสให้ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา ได้ร่วมกันคิดเกื้อหนุนกันและกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 22)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 มาตรา 9 ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการ

การจัดการศึกษาให้ยึดหลักมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครูคณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาและพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 8 - 9)

การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของครูพระจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของประเทศเป็นอย่างยิ่งที่ไม่อาจปฏิเสธและละเลยได้ ดังนั้นการค้นคว้าวิจัยให้เกิดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการบริหารจัดการ เพื่อให้การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็น และจากแนวความคิด ทฤษฎี ข้อค้นพบของนักการศึกษา นักวิชาการ ที่เป็นพื้นฐานในการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

1.1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่ 2 ขึ้นไปโดยมีการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติการด้วยกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน นักการศึกษาหลาย ๆ คน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมดังนี้

ถาวร พ่วงมณี (2547 : 10) อธิบายการมีส่วนร่วมว่า เป็นการที่บุคคลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมเสียสละเวลา แรงงาน วัสดุ อุปกรณ์และอื่น ๆ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ของบุคคล ดังนั้นการมีส่วนร่วมควรทำด้วยความสมัครใจ และตั้งอยู่บนพื้นฐานความเสมอภาคซึ่งการให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างแท้จริงทำให้บุคคล ชุมชน เกิดความรู้สึกว่าตนเองได้ลงทุน มีความผูกพันและอุทิศพลังทุกอย่างเพื่อให้ประสบความสำเร็จ

จรรยา วาทีทอง (2547 : 64) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การร่วมมือของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น การร่วมกันแก้ปัญหา และร่วมกันกำหนดวิธีการในการทำงาน เพื่อประโยชน์ขององค์กร

ปวีรรัต วรวิวัฒน์กุล (2538 : 13) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง ความร่วมมือของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ที่มีความคิดเห็นตรงกัน และเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกิจกรรมของโครงการหนึ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่ตั้งไว้

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ (2542 : 16 - 17) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่าเป็นการให้บุคคลชุมชน มีสิทธิหน้าที่เข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาให้เขาเป็นผู้มีความคิดริเริ่ม มุ่งใช้ความพยายาม และความเป็นตัวของตัวเองเข้าดำเนินการ รวมทั้งมีความรู้สึกที่ตนเองร่วมเป็นเจ้าของ ต้องการ

ร่วมในการแก้ไขปัญหา การมีส่วนร่วมทำให้ผู้เกี่ยวข้องรู้สึกว่าคุณเองมีสิทธิในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้อง

ประยูรย์ ตรีชัย (2544 : 33) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกผู้ร่วมงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกอย่าง ตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดบทบาทของบุคคลในการปฏิบัติงาน รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างสมาชิก ผลสุดท้าย คือ ความสำเร็จของราชการ

ทัศนาศาสตร์ (2549 : 82) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูล แสดงความคิดเห็น แสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ ตลอดจนร่วมรับผิดชอบในผลที่จะเกิดขึ้นทั้งผลประโยชน์และผลกระทบ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และรับรู้ - เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

กุกัสตาโว (Gustavo.1992 : 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนร่วมรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมาความหมายของการมีส่วนร่วมนี้เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

จอห์นสัน;และโลแกน (Johnson ;& Logan. 2000 : 311) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนย่อมสามารถตัดสินใจร่วมกันได้ ซึ่งสามารถส่งผลต่อคุณภาพการสอน เป็นการรับต่อการกระจายอำนาจที่จะมีขึ้น

วอลท์ (ทัศนาศาสตร์. 2549 : 82 อ้างอิงจาก Walsh. 1999 : 234 - 235) กล่าวว่า การร่วมมือกันของบุคคลในการพัฒนาการศึกษามีเป้าหมายเพื่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนก้าวไปสู่อนาคตด้วยการมีความรู้ ความสามารถ และมีสิ่งต่าง ๆ ที่มีความสำคัญที่จะทำให้การมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาเกิดความสำเร็จสูงสุด ดังเช่น บุคคลจะต้องมองเห็นถึงสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ของการศึกษา ต้องมีความเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จทางการศึกษา ต้องมีวิสัยทัศน์ที่สามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย

ส่วนคันทัน;และคอร์เดียโร (ทัศนาศาสตร์. 2549 : 82 อ้างอิงจาก Cunningham & Cordeiro. 2000 : 16) อธิบายว่า การร่วมมือกันของโรงเรียน สังคมและครอบครัว ในการพัฒนาการศึกษานั้นจะเป็นกระบวนการที่พยายามสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสถานศึกษาให้เร็วขึ้น โดยมีเป้าหมายในการประเมินคุณภาพการสอน ประเมินวัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน และประเมินคุณภาพของการจัดการ

ดังนั้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การแสดงความคิดเห็น การเกี่ยวข้องด้านจิตใจ และอารมณ์ การเปิดโอกาสให้ครูพระได้คิดริเริ่ม ตัดสินใจ ปฏิบัติ รับผิดชอบ แก้ปัญหา การพัฒนาความรู้ความสามารถ การพัฒนาผู้เรียน ติดตาม ประเมินผล การดำเนินชีวิตที่ดีงามตามหลักธรรมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ตลอดจนการให้อำนาจการเข้าไปมีหน้าที่รับผิดชอบ

1.2. ประเภทของการมีส่วนร่วม

ประเภทของการมีส่วนร่วมมีหลายประเภทที่นิยมใช้กันมี 3 ประเภท คือ (ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรศักดิ์. 2544 : 13 - 14)

1. การกระตุ้น รูปแบบนี้รัฐบาลจะเป็นผู้จัดทำแบบหรือโครงการซึ่งได้มาจากการประเมินความต้องการของประชาชนแล้วมาชักจูงให้ประชาชนมีส่วนร่วมทำโครงการนั้น ๆ ให้สำเร็จ
2. การเจรจาต่อรอง รูปแบบนี้รัฐบาลและประชาชนร่วมกันกำหนดแผนปฏิบัติให้บรรลุแผน โดยรัฐบาลทำหน้าที่ในการกระตุ้น แนะนำ และสนับสนุน ให้โครงการสำเร็จลุล่วงไปได้
3. การจัดการโดยตนเอง รูปแบบนี้สังคมจะจัดการและควบคุมการใช้ทรัพยากรของสังคมนั้น ๆ กันเอง

โคเฮน; และอัฟฮอฟ (Cohen ;& Uphoff.1980 : 219 - 222) ได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมไว้เป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และการตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการประสานขอความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม และผลประโยชน์ส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

สอดคล้องกับ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศ. 2527 : 15 - 16) ที่ได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. มีส่วนร่วมในการคิด ศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. มีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายหรือแผนงานโครงการหรือกิจกรรม เพื่อลด และ แก้ไขปัญหา
3. มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัด หรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากร อย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมาย
4. มีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตาม และประเมินผลการทำงาน

ลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินการ กล่าวโดยสรุปการมีส่วนร่วมมี 3 ขั้นตอนหลัก ๆ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ การตัดสินใจลงมือปฏิบัติการ หรือปรับปรุงระบบการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมในการควบคุม ติดตามและประเมินผล ตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด ประกอบด้วย การสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมประสานขอความร่วมมือ
3. การคิด การศึกษา การเข้าร่วมในการบริหาร วางนโยบายหรือแผนงานโครงการหรือกิจกรรม เพื่อลดและแก้ไขปัญหา ตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. การส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

2.1. การดำเนินชีวิตที่ดีงาม

การมีส่วนร่วมของครูพระในการคอยช่วยส่งเสริมการปฏิบัติตนของนักเรียนในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามตามหลักธรรม 7 ด้าน ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระธรรมปิฎกได้นำมาประยุกต์ใช้เป็นเป็นแนวทางในการสั่งสอนอบรมแก่นักเรียน เยาวชนและประชาชนทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นหลักธรรมแสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรือง เรียกว่า รุ่งอรุณของการศึกษา

ในปัจจุบันพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญในสังคมไทย เพราะคนส่วนใหญ่ร้อยละ 80 นับถือพุทธศาสนาอิทธิพลของพุทธศาสนาจึงมีต่อการปกครอง กิริยามารยาท ขนบธรรมเนียม ประเพณีและความเป็นอยู่ของคนไทยอย่างมาก จะเห็นว่าหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย ความเชื่อ ค่านิยม และการตัดสินใจ การเอื้อเฟื้อ ความเมตตา ความซื่อสัตย์ เหตุแห่งทุกข์และการละซึ่งกิเลสทั้งหลาย สิ่งเหล่านี้ทำให้คนไทยมีบุคลิกภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองและเป็นสิ่งที่มีส่วนกำหนดโครงสร้างของวัฒนธรรมไทยอย่างมากพระพุทธศาสนา คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่เป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อการพ้นทุกข์ ได้ทรงแสดงเรื่องที่ต้องประพฤติและควรเว้นไว้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง เป็นหลักในการดำรงชีวิตเพื่อสร้างความสุขความเจริญในด้านต่าง ๆ ทุกขั้นตอนของชีวิตในทางการศึกษาและวัฒนธรรม พุทธศาสนาได้ให้หลักธรรมที่เป็นรากฐานปรัชญาการศึกษาของไทยที่สำคัญยิ่ง คือ การพัฒนาองค์ประกอบภายในทางด้านจิตใจของคนไทยให้ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น โดยที่หลักการและวิธีการของพุทธศาสนาเป็นเช่นเดียวกับหลักการ และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ สอนให้ปรัชญาในการพิจารณาสิ่งใด ๆ สอนทักษะ อริยสัจเพื่อให้นักเรียนรู้จักวิธีที่ดีเลิศในการแก้ปัญหาหรือ ดับทุกข์ เป็นต้น และเนื้อหาของพุทธศาสนาก็เป็นความรู้ด้านต่าง ๆ ที่สามารถจัดแยกเป็นวิชาต่าง ๆ ได้มากมายทั้งวิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคม ทั้งนี้ เพราะสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงตรัสรู้และทรงมีเวลาเทศนาสั่งสอนโปรดพุทธบริษัทอยู่เป็นเวลานานถึง 45 ปี สำหรับด้านวัฒนธรรมนั้น ได้แกขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ค่านิยม เป็นผลจากการได้รับการอบรมสั่งสอนและปฏิบัติตามหลักการของพุทธศาสนาเกือบทั้งสิ้นตัวอย่าง เช่น คุณธรรม ความดีงามภายในใจของคนไทย คือ เมตตา กรุณา เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ สามัคคีไมตรีจิต และกิริยามารยาทภายในสังคม ที่เป็นผลจากการอบรมตามแนววินัยของครูพระทำให้คนไทยมีความสุขภาพอ่อนโยน รู้จักกาลเทศะ เข้าใจเหตุผล วางตนได้เหมาะสมควรแก่ฐานะ มีสัมมาคารวะรู้จักที่ต่ำที่สูงสามารถคิดอย่างเอาใจเขามาใส่ใจเราได้ (ประยูร รัชมจิตโต. 2545 : 5-6)

หน้าที่หรือบทบาทขั้นแรกขั้นต้นของศาสนาและคุณธรรมความดีงามที่จะต้องสร้างเยาวชนให้เป็นคนมีคุณภาพ เป็นคนซึ่งพร้อมที่จะอยู่ได้อย่างดีในทุกยุคทุกสมัย และเป็นที่ต้องการของสังคมทุกยุคทุกสมัยในเวลาที่พูดถึงตัวเด็กเองนี้ การมองจะสัมพันธ์กับกาลเวลาด้วย ในแง่ที่ว่าไม่ต้องขึ้นกับกาลเวลาในยุคสมัยใด เพราะเด็กที่มีคุณภาพที่ดีอย่างแท้จริงนั้น ถ้าเราผลิตขึ้นมาได้ ก็จะเป็นเด็กที่อยู่ในยุคสมัยใดก็ได้ หลักธรรมที่จะนำมาใช้พัฒนาเยาวชนโดยสัมพันธ์กับตัวเด็กเองนั้น ได้แก่หลักธรรมที่เรียกว่า แสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรือง คือ รุ่งอรุณของการศึกษา ก็เพราะว่า ในพระพุทธศาสนาท่านเรียกว่า ชีวิตที่ดีงามว่า มรรค พระพุทธเจ้าตรัสว่า มรรค คือการดำเนินชีวิตที่ดีงามนี้ ท่านเปรียบเหมือนแสงเงินแสงทอง หรือแสงอรุณ ท่านกล่าวว่า เมื่อพระอาทิตย์จะอุทัยขึ้นมา ย่อมมีแสงเงินแสงทองขึ้นมาก่อน ฉันทใด ก่อนที่มรรคจะเกิดขึ้น ก็จะมีหลักธรรม 7 ประการนำหน้ามาก่อน ฉันทนั้น ดังนั้นหลักธรรม 7 ประการนั้นจึงเป็นรุ่งอรุณของชีวิตที่ดีงามหรือชีวิตที่รุ่งเรือง (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 40 - 41) ผู้วิจัยจะได้นำเสนอรายละเอียดในการศึกษาต่อไปนี้

2.1.1 ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี

การคอยช่วยเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นของครูพระถือว่ามีส่วนที่จะนำนักเรียน เยาวชนที่จะเติบโตไปสู่ชีวิตที่ดีงาม สามารถพัฒนาชีวิตของเขาเองก็ตีพัฒนาสังคมที่ดีจะต้องเป็นคนที่รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี เด็กที่จะเติบโตและรุ่งเรืองขึ้นมาได้ จะต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมโดยเฉพาะในทางสังคม การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีนี้เป็นจุดเชื่อมต่ออย่างถูกต้อง ในการสัมพันธ์กับสังคม เมื่อสัมพันธ์อย่างถูกต้อง ก็จะทำให้เกิดการพัฒนาแก่ชีวิต การสัมพันธ์กับสังคมจะทำให้การพัฒนาชีวิตสำเร็จผลได้ (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 45 – 46) ครูพระควรมีและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีแก่เด็ก ความมีกัลยาณมิตร คือ มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และ บุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณปัญญาที่มีความสามารถ ซึ่งจะช่วยแวดล้อมสนับสนุน ชักจูง ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่องอุดหนุนเกื้อกูลแก่กันให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบกิจการและธรรมปฏิบัติ สิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

" ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสงอรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิมิต ฉันทใด ความมีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำเป็นบุพนิมิตแห่งการเกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุฉันทนั้น"

"ความมีกัลยาณมิตร เท่ากับพรหมจรรย์ (การครองชีวิตประเสริฐ) ทั้งหมดทีเดียว เพราะว่า ผู้มีกัลยาณมิตรพึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จักเจริญ จักทำให้มากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค "

"อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสเป็นธรรมดาก็พ้นจากโสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส "

" เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่างเดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือนความมีกัลยาณมิตร, ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศลได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น "

"ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่, เพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัทธรรม " ฯลฯ (กระทรวงวัฒนธรรม. 2548 : 86)

ครูพระสอนศีลธรรมในฐานะเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน ซึ่งตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาผู้ที่จะเป็นครูควรจะต้องประกอบด้วยองค์คุณของความเป็นกัลยาณมิตร 7 ประการ คือ. (กระทรวงวัฒนธรรม. 2545 : 93)

1. ปิโย น่ารัก หมายถึงมีความน่ารักในฐานะเป็นที่วางใจและสนิทสนมของศิษย์ โดยครูที่จะเป็นที่รักของศิษย์ได้นั้น ต้องมีพฤติกรรมที่ดีงาม (มีศีลบริสุทธิ์) มีความเห็นถูกต้องทำนองคลองธรรม (เป็นสัมมาทิฐิ) มีความเที่ยงธรรม กล่าวแต่คำสัตย์ ไม่ละทิ้งหน้าที่การงานของตนการทำตัวเป็นที่รักต่อศิษย์และบุคคลทั่วไป การที่ครูจะเป็นที่รักแก่ศิษย์ได้ก็ควรตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร 4 คือ

1.1 มีเมตตา ปรารถนาดีต่อศิษย์ หาทางให้ศิษย์เป็นสุขและเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านวิชาการและการดำเนินชีวิต คอยระวังมิให้ศิษย์ตกอยู่ในความประมาท

1.2 มีกรุณา สงสาร เอ็นดูศิษย์ อยากช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ ความไม่

รู้
1.3 มีมุทิตา คือ ชื่นชมยินดีเมื่อศิษย์ได้ดี และยกย่องเชิดชูให้ปรากฏเป็นการให้กำลังใจและช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเอง

1.4 มีอุเบกขา คือ วางตัวเป็นกลาง จิตใจที่ตั้งอยู่ในความยุติธรรม ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ

2. ครุ น่าเคารพ หมายถึง ความน่าเคารพในฐานะให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจเป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย ผู้เป็นครูย่อมเป็นคนที่มิใจหนักแน่นมั่นคง มีเหตุผล ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ ไม่ถือตัวว่าตัวถูกเสมอ ไม่ตกอยู่ในอำนาจอคติ 4 มีความรู้มั่นคง คือ เป็นคนทั้งหนักแน่นด้วยเหตุผลและมีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาที่สอน โดยสรุป ครูที่เป็นที่เคารพของศิษย์นอกจากจะเป็นผู้ประกอบด้วยศีลธรรม มีความประพฤติดีงาม มีพรหมวิหารธรรมแล้ว ควรมีลักษณะ คือ มีธำมะดี มีความอดทน มีความโอบอ้อมอารี วจีไพเราะ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความรู้ดีในวิชาที่สอน มีทักษะในวิชาที่สอน การเป็นบุคคลที่มีความหนักแน่นมั่นคง ทั้งในด้านของจิตใจที่หนักแน่นมั่นคงที่จะดำรงตนอยู่ในความดีไม่ว่าวันไหนไปตามอำนาจของกิเลสตัณหา และความหนักแน่นในด้านของความรอบรู้ธรรม ที่จะช่วยให้ครู มีคุณสมบัติ ดังกล่าว คือ พละ 5 ประการ ได้แก่

2.1 ศรัทธาพละ คือ มีความเชื่อในทางที่ชอบ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

2.2 วิริยะพละ คือ ความเพียรในทางที่ชอบ คือ เพียรเลิกความชั่ว เพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดในสันดาน

2.3 สติพละ หมายถึง ความระลึกได้ มีความรู้สึกตัวในการกระทำ การพูด การคิดให้รอบคอบ

2.4 สมာธิพละ หมายถึง ความมีใจจดจ่อแน่วแน่นคงในสิ่งที่เป็ญญกุศล พลังสมาธินี้จะเป็นกำลังต่อต้าน ความฟุ้งซ่านมิให้เกิดขึ้นในใจ

2.5 ปัญญาพละ หมายถึง ความรอบรู้ คือรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรควรเว้น อะไรเป็นประโยชน์ และอะไรไร้ประโยชน์

3. ภาวินีโย นายกย่อง หมายถึง ความนายกย่องในฐานะทรงคุณคือความรู้ และภูมิปัญญาแท้จริง ครูที่นายกย่องควรมีลักษณะ คือ (1) มีระเบียบวินัย (2) มีการเลี้ยงชีพสุจริต (3) มีการสอนอันบริสุทธิ์ (4) มีความรู้ที่เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ (5) มีความเห็นชอบประกอบด้วยปัญญาที่ถูกต้อง (6) มีความประพฤติชอบตามอย่างที่ดีสอนผู้อื่น

4. วัตตา รู้จักพูด หมายถึง การเป็นผู้ให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี โดยผู้ที่เป็นครูนั้นต้องเอาใจใส่คอยว่ากล่าวตักเตือนแนะนำพร่ำสอนศิษย์ว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ เมื่อเห็นศิษย์เป็นคนประมาท ไม่เอาใจใส่ในการเรียน หรือกระทำการสิ่งใดที่ผิด กีดทอนอยู่ไม่ได้ต้องว่ากล่าวตักเตือนชี้ถูกชี้ผิด เป็นผู้มีความสามารถในการตักเตือนสั่งสอน เพื่อให้ศิษย์มีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดี คือ ใช้ความรู้ ความสามารถไปในทางสุจริต เป็นประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่นได้

4.1 สันทัสสนา คือ สอนให้เข้าใจชัดเจน เห็นจริงอย่างที่ต้องการ ซึ่งจะต้องดำเนินไปตามลำดับขั้นดังนี้ คือ สอนจากสิ่งที่รู้แล้วไปหาสิ่งที่ยังไม่รู้ สอนจากสิ่งที่ง่ายไปหาสิ่งที่ยาก สอนจากสิ่งที่ป็นรูปธรรมไปหาสิ่งที่ป็นนามธรรม

4.2 สมาทปนา คือ การกระตุ้นเร่งเร้า เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นที่จะประพฤติปฏิบัติตามที่ครูสอน

4.3 สมุตเตชนา สร้างกำลังใจ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าพูด กล้าทำ ไม่ครั่นคร้าม ต่อความยากลำบากหรืออุปสรรคใด ๆ

4.4 สัมปหังสนา สร้างความเพลิดเพลินให้แก่ผู้เรียน คือมีเทคนิคในการสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนน่าสนใจ

5. วจนกขโม อุดหนุนต่อถ้อยคำ หมายถึงพร้อมที่จะรับฟังคำซักถามต่าง ๆ อยู่เสมอ และสามารถรับฟังได้ด้วย ความอดทนไม่เบื่อ กล่าวคือ ผู้ที่เป็นครูนั้นต้องเป็นคนมีขันติธรรม อดทนต่อถ้อยคำที่ล่วงเกินดูหมิ่นของศิษย์บางคนที่ไม่พอใจโดยไม่แสดงออกมานอกหน้า เก็บ

ความรู้สึกที่ไม่พอใจไว้ ไม่แสดงกิริยาว่าจากที่ไม่สมควรออกมา ไม่ผูกโกรธ ไม่พยาบาท ไม่อาฆาตต่อ ศิษย์ที่กล่าวล่วงเกิน

6. คัมภีร์จะ กถา กัตตา อธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่าย หมายถึงการเป็นผู้สามารถ กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกซึ้งแก่ศิษย์ได้ โดยพยายามอธิบายชี้แจงข้อที่ยากที่ลึกลับให้กระจ่าง ให้เข้าใจง่ายสามารถยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบให้เห็นแจ้งเห็นจริงโดยปราศจากข้อสงสัยเหมือนเปิด ของที่ปิด หายของที่คว่ำ บอกทางแก่คนหลงทาง สามารถขยายข้อความที่ยากให้เข้าใจง่ายแก่การเข้าใจ ได้ การตีความในวิชาการนั้น ๆ ให้ละเอียดลึกซึ้งง่ายแก่การเข้าใจ เพราะวิชาการต่าง ๆ ที่ครูนำมา สอนนั้นล้วนเป็นเรื่องที่ผู้เรียนไม่เคยเรียนมาก่อน ครูจะต้องมีวิธีที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องยาก ๆ ได้โดยง่าย โดยวิธีการ ดังนี้คือ

6.1 แสดงจุดเด่น หัวข้อสำคัญ ๆ หรือโครงสร้างของวิชานั้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิด ความคิดรวบยอด ก่อนที่จะอธิบายในรายละเอียดต่อไป

6.2 แสดงเหตุผลในวิชานั้น เช่น อธิบายจากเหตุไปสู่ผล อธิบายจากผลไปสู่ สาเหตุยกตัวอย่างประกอบหรือ เปรียบเทียบกับเนื้อหาของวิชาอื่น ๆ ที่ใกล้เคียง

6.3 แสดงเนื้อหาที่เป็นแก่นหรือสาระสำคัญของวิชานั้น ตลอดจนชี้ให้เห็น คุณค่าในเชิงปฏิบัติ เพราะผู้เรียนจะเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้นถ้าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ใกล้ตัวสามารถนำมาปฏิบัติได้

7. โน จัญฐานะ นิโยชเย ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย หมายถึงการที่ครูไม่ ชักชวนแนะนำศิษย์ไปในทางที่ชั่ว ไม่เหมาะสม ไม่สมควร ผิดทั้งศีลธรรมและกฎหมาย รู้จักและ แนะนำศิษย์ไปในทางที่ถูกที่ควรหมายถึง ไม่แนะนำศิษย์ไปในทางที่เสื่อมเสีย หรือชักชวนไปสู่อบายมุข เช่น ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน เที่ยวสถานเริงรมย์ต่าง ๆ วิธีการแนะนำศิษย์ไปในทางที่ถูกที่ ควรนั้นมีอยู่ 3 ประการ คือ

7.1 นิคคหวิธิ คิดหาวิธี ใช้วิธีขู่กำราบ เป็นวิธีเตือนให้ศิษย์รู้สึกตัวและละความชั่ว กล่าวคือเมื่อเห็นศิษย์ประพฤติไปในทางที่ไม่ถูกไม่ควร

7.2 ปัคคหวิธิ ใช้วิธียกย่องชมเชย เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดนิสัยที่ดีและ ป้องกันไม่ให้เกิดนิสัยที่ไม่ดี เมื่อใดที่เห็นศิษย์ทำความดีครูจะต้องยกย่องชมเชย

7.3 ทิฏฐานคตวิธิ ใช้วิธีกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ครูต้องการให้ศิษย์ประพฤติปฏิบัติ อย่างไม่รู้ก็จะต้องปฏิบัติตน เช่นนั้นให้ศิษย์ได้เห็นเป็นตัวอย่าง

เรื่องของเด็กเป็นผลจากการกระทำของพ่อแม่ เมื่อพ่อแม่เป็นตัวอย่างให้เขาเกิดมาแล้ว ก็ ต้องถือเป็นหน้าที่อันสำคัญที่สุดในอันที่จะฝึกให้เขาเป็นคนดีต่อไปในกาลข้างหน้า ธรรมชาติเป็นผู้ บัณฑิตกายให้เป็นรูปมนุษย์ มารดาบิดาเป็นผู้บ่มนิสัยใจคอเด็ก ถ้าพูดกันสิ่งแวดล้อมของเด็ก มารดา บิดา เป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ชิดเด็กที่สุดเป็นผู้มีอิทธิพลสูงในการชักจูงจิตใจของเด็กให้เป็นอะไร ไปก็ได้ การอบรมเด็กก็เพื่อสร้างนิสัยให้เด็กเป็นคนดี ตามที่เราต้องการเป็นงานหนักมิใช่น้อย

เป็นหน้าที่ที่มารดาบิดาพึงกระทำ จึงไม่ควรเบี่ยงหนาย ต่องานนี้ จงมีความพอใจ ความเบิกบานใจ และเป็นสิ่งที่ต้องทำเรื่อยไปด้วยความคิดชอบประกอบด้วยเหตุผลเสมอพ่อแม่เป็นสัมมาทฎฐิมี ความเห็นอันถูกต้องดีงาม ตั้งอยู่ในศีล ในธรรม เคารพครัดต่อศาสนา เด็กก็เป็นคนอยู่ในศีลในธรรม เหมือนพ่อเหมือนแม่ แต่ถ้า พ่อแม่เดินนอกศีล นอกธรรม ลูกก็เป็นเช่นนั้น นี่แหละเขาเรียกว่า ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น (ปัญญานันทะภิกขุ. 2550 : 47 - 52) ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารประการ บรรยายของ ทศนา แสงศักดิ์ (2543 : 53) พบว่า จะต้องเกิดจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และให้ความสำคัญกับทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงาน โรงเรียนต้องเป็น ฝ่ายเริ่มต้นเป็นตัวอย่างที่ดี จนชุมชนเกิดการยอมรับและให้การร่วมมือกับโรงเรียน ผู้บริหารต้อง คำนึงถึงในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังต่อไปนี้

1. เรียนรู้ชุมชนและปรับการดำเนินงานของโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน
2. ดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจและต่อเนื่อง
3. เสริมสร้างความรัก ความศรัทธา ให้เกิดขึ้นกับชุมแล้วชุมชนจะให้ความร่วมมือ
4. ใช้กระบวนการสัมพันธ์ 2 ทาง คือ เป็นทั้งผู้ให้บริการชุมชนและรับบริการจากชุมชน
5. พยายามหาแนวร่วมโดยอาศัย เด็ก คนชรา พระสงฆ์ หรือนักบวช ครู อาจารย์

ตลอดจนเป็นผู้นำชุมชน

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริม ด้านรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีของครูพระ ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การจัดให้มีการสร้างความรู้ความเข้าใจ เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับหลักสูตร สื่อวัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งการเรียนรู้ การคอย ช่วยบอก การช่วยเหลือ การช่วยจัดสรรสภาพแวดล้อมให้แก่เด็ก โดยการสัมพันธ์กับสังคมทำให้เกิดการพัฒนาแก่ชีวิตในการเลือกหาแหล่งความรู้ (กัลยาณมิตตา) ตลอดจนบทบาทของบุคลากรใน โรงเรียนให้ผู้ปกครองและชุมชนทราบเข้าใจและพร้อมให้ความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอน มากยิ่งขึ้น

2.1.2. ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย

การมีส่วนร่วมอบรมสั่งสอนในการสร้างระเบียบวินัยนักเรียนและเยาวชนให้รู้จักจัด ระเบียบชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม คือ ความมีวินัยนั่นเอง ในความมีวินัยนี้ จุดสำคัญ ที่ควรจะเน้นก็คือ การรู้จักจัดระเบียบชีวิตของตนเองและรู้จักจัดระเบียบความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการอยู่ร่วมกับผู้อื่น วินัยเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นตัวเอื้ออำนวยให้เรามีโอกาส มีเวลาที่จะ พัฒนาชีวิตของเราได้สะดวกขึ้น ถ้าชีวิตไม่เป็นระเบียบ สับสน ก็ต้องมัวแต่่วนวายติดขัดไม่ ปลอดโปร่ง และไม่รู้จักเอาเวลาที่ไหนมาใช้ประโยชน์ ชีวิตที่จัดระเบียบได้ดีแล้วเป็นชีวิตซึ่งพร้อม ที่จะรับการพัฒนา โอกาสของมนุษย์ในแต่ละวัน เช่นเวลาและความคล่องตัวเกิดจากการรู้จักจัด ระเบียบชีวิตของแต่ละคนนั้น ถ้าจัดระเบียบเป็นแล้วก็มีเวลาให้ไปทำอย่างอื่นซึ่งจะได้รับประโยชน์ เป็นอันมาก ในทางสังคมก็เช่นเดียวกัน ถ้าจัดระเบียบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นไม่เป็น ก็จะมีสับสน วุ่นวาย มัวแต่ยุ่งอยู่กับปัญหา เช่น ความขัดแย้งก็เลยไม่เป็นอันทำอะไร ไม่มีเวลาที่จะใช้โอกาส

ของชีวิตในการที่จะพัฒนาตน ในการแสวงหาความรู้ เป็นต้น แต่ถ้าจัดระเบียบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นไว้ดี ก็จะมีอำนาจช่วยให้เรามีโอกาสที่จะแสวงหาและทำสิ่งต่าง ๆ ที่จะพัฒนาชีวิตของตนเองได้

สีล แปลว่า ความเย็น ความเป็นปกติ กฎข้อบังคับ ระเบียบวินัยที่เป็นไปเพื่อควบคุมพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา และทางใจของมนุษย์ สีลภาวนา คือ การพัฒนาศีล การพัฒนาความประพฤติ การฝึกฝนอบรมตนเองให้เป็นคนที่ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหายให้กับผู้อื่น รวมทั้งการเคารพและปฏิบัติตามกฎกติกาหรือระเบียบข้อบังคับที่สังคมบ้านเมืองได้กำหนดขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างความเป็นระเบียบวินัยและสันติสุขให้เกิดขึ้นทั้งแก่ปัจเจกชน และสังคมส่วนรวมสังคมที่สมาชิกในสังคม มีการอบรมพัฒนาตนเองในด้านศีล อยู่เสมอ ย่อมจะเป็นสังคมที่มีแต่ความสุข ไม่มีการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน อยู่ร่วมกันอย่างเข้าอกเข้าใจ สร้างระเบียบวินัยให้เกิดขึ้น รวมทั้งจะทำให้สังคมมีความเจริญก้าวหน้าและน่าอยู่มากยิ่งขึ้น ในขณะที่สังคมใดก็ตามที่สมาชิกในสังคมนั้น ไม่มีจิตสำนึกที่จะพัฒนาศีลหรือระเบียบวินัยให้เกิดขึ้นกับตนเอง สังคมนั้นก็จะเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยปัญหา วุ่นวาย ไร้ระเบียบวินัยเดือดร้อน เสื่อมโทรม และปราศจากสันติสุขหากอยากจะทำให้สังคมที่ตนเองอาศัยอยู่มีความสุขและไร้ปัญหา สมาชิกแต่ละคนควรที่จะเอาใจใส่ต่อการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ๆ เมื่อฝึกฝนตนเองดีแล้ว ก็อย่าลืมที่จะช่วยกันพัฒนาสังคมของตนเองด้วย ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใดก็ตาม เพราะว่าการพัฒนาสังคมนั้นเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคมทุก ๆ คน หาได้เป็นหน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งแต่อย่างใด หากแต่เป็นภาระหน้าที่ของทุก ๆ คนที่จะต้องช่วยกันสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้น (ธรรมหลากสาระ. 2551 : ออนไลน์)

กฎเกณฑ์และกติกาต่าง ๆ ของสังคม ตั้งแต่ศีล 5 ลงมาจนถึงวินัยของข้าราชการ ระเบียบในห้องเรียน และกติกาในสนามกีฬา ว่าโดยความมุ่งหมายที่ถูกต้องแท้จริงก็มุ่งเพื่อให้คนอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งในเรื่องทั่ว ๆ ไป และโดยเฉพาะแต่ละเรื่องอย่างสงบราบรื่น ไม่เบียดเบียนข่มเหงแก่งแย่งเอาเปรียบกันการอยู่ร่วมกันและกิจกรรมนั้น ๆ จะได้ดำเนินไปด้วยดีบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้นการจัดระเบียบชีวิตและระเบียบการอยู่ร่วมในสังคม จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก เรียกว่า ง่าย ๆ ว่า ชีวิตมีวินัย คือเป็นการจัดระเบียบของชีวิตและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้ชีวิตนั้นมีเวลาและโอกาส เป็นชีวิตที่มีสภาพความเป็นอยู่เอื้ออำนวยให้ชีวิตนั้นมีเวลาและโอกาส เป็นชีวิตที่มีสภาพความเป็นอยู่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตนเองนี่คือหลักธรรมที่เรียกว่า สีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล คือการจัดระเบียบชีวิตและจัดระเบียบการอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยดี (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 45 – 46) ในสมัยนี้ตามโรงเรียนต่าง ๆ นั้น ได้เริ่มกวัดขั้นความเป็นระเบียบกันมากขึ้น เช่น แต่งสนามหน้าโรงเรียนให้งาม ปลูกไม้และดอกไม้ใบชนิดต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความน่าดู น้ำดื่ม น้ำใช้ของนักเรียนก็ได้จัดเอาไว้เป็นที่ ๆ บางโรงเรียนยังหากกล้วยไม้ชนิดต่าง ๆ มาประดับไว้ด้วย สิ่งของเครื่องใช้ทุกชนิดก็ได้จัดเก็บวางไว้เป็นที่ทางอย่างมีระเบียบ การทำเช่นนี้ก็เพื่อฝึกนิสัยของเด็กนักเรียนให้มีระเบียบ

วินัยนั่นเอง ชีวิตที่ไม่เป็นระเบียบนั้น คือ ชีวิตอันป่าเถื่อนเยี่ยงสัตว์เดรัจฉานเท่านั้น มนุษย์คือผู้มี
ใจสูงเพราะมีระเบียบวินัยรักษาไว้ คนดีทั้งหลายจึงมีระเบียบสำหรับตนสำหรับครอบครัวสำหรับงาน
เป็นคนมีระเบียบอยู่ตลอดเวลาตนเอง คนไทยทั้งชาติจะมีระเบียบเรียบร้อยได้ ก็โดยพ่อแม่ทุกคน
ได้ช่วยกันฝึกสอนให้เด็กมีระเบียบไปแต่เริ่มต้น (ปัญญา นันทะภิกขุ. 2550 : 185 - 190)

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย ได้แก่
การมีส่วนร่วมทำงาน การทำกิจกรรมร่วมกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งในเรื่องทั่ว ๆ ไป และใน
เฉพาะแต่ละเรื่องอย่างสงบราบรื่น ไม่เบียดเบียนข่มเหงแก่งแย่งเอาเปรียบกัน การอยู่ร่วม
และกิจกรรมนั้น ๆ จะได้ดำเนินไปด้วยดีให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (สืลสัมปทา)

2.1.3 ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์

การมีส่วนร่วมคอยช่วยสร้างแรงกระตุ้น แรงจูงใจที่ถูกต้อง คือใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ เด็ก
ที่จะพัฒนาชีวิตไปได้ จะต้องมีความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์หรือไม่ว่าจะเรียนหนังสือหรือจะทำอะไรสักอย่างก็จะต้องมีความใฝ่รู้
คือมีความอยากรู้มีความปรารถนา เช่น นักเรียนอยากได้ประกาศนียบัตร อยากได้งานที่ดีทำ
อยากมีเงินเดือนดี จึงเข้าเรียนหนังสือ จึงเลือกเรียน เลือกวิชา เลือกอาชีพ ที่ตนคิดว่าจะทำให้
ได้เงินดี แต่เป็นความอยากหรือความปรารถนาที่หายาบ ๆ ตื้น ๆ ลึกลงไปกว่านั้น ถ้าเด็กมี
ความใฝ่รู้ อยากรู้ความจริงของสิ่งต่าง ๆ และอยากรู้อวิชานั้น ๆ เช่น อยากรู้กฎทางวิทยาศาสตร์
อยากรู้ความจริงของเรื่องราวต่าง ๆ ว่าเป็นอย่างไร เขาก็จะต้องตั้งใจอ่านหนังสือค้นคว้าตำรา
ตั้งใจทดลองสิ่งต่าง ๆ ซึ่งทำให้เกิดความรู้ แรงจูงใจจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก แรงจูงใจที่ถูกต้องที่จะทำ
ให้มนุษย์พัฒนาตนเองได้ คือแรงจูงใจที่เรียกว่า จันทะ ได้แก่ ความใฝ่รู้ และใฝ่สร้างสรรค์
หรือใฝ่ทำ ต้องการทำให้ดีต้องการเสพ ความใฝ่สร้างสรรค์นี้ ถ้าเอามาใช้ในการผลิตต่าง ๆ ทางด้าน
อุตสาหกรรมก็คือความใฝ่ผลิต ถ้าใช้ในทางที่ดีงามทั่ว ๆ ไป ก็คือความต้องการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม
ทำประโยชน์ให้เกิดมีเป็นจริงขึ้น ซึ่งตรงข้ามกับแรงจูงใจที่ผิด คือความใฝ่เสพหรือความใฝ่หาสิ่ง
บำรุงปรนเปรอ ซึ่งไม่ต้องการความรู้อะไร ไม่ต้องการทำงานอะไร แต่อยากได้สิ่งต่าง ๆ มาบำรุง
บำเรอ หู ตา จมูก ปาก ลิ้น โดยไม่ต้องทำ ถ้าเราไปสอนชาวบ้านให้อยากได้สิ่งฟุ่มเฟือยหรูหรา
ก็เท่ากับว่าเราไปสนับสนุนส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่เสพทำให้เขาไม่ยอมทำงาน ไม่ยอมผลิต คิดจะหา
ทางลัดเพื่อให้ได้สิ่งบำรุงบำเรอมา แล้วจะทำให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนาที่เป็นอยู่เวลานี้
ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างแรงจูงใจที่ถูกต้อง ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่รู้ ใฝ่ทำ ใฝ่ผลิต และใฝ่สร้างสรรค์
แรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์นี้ เป็นอาการแสดงออกของการรักความจริงรักความดีงาม ซึ่งเป็น
ตัวกระตุ้นเราให้มีการใช้ปัญญาและริเริ่มลงมือทำ เช่น อยากมีสังคมที่ดีงาม ก็ต้องใช้ปัญญา
พิจารณาให้รู้ว่าจะสังคมอย่างไรเป็นสังคมที่ดี แล้วก็นึกเห็นว่าสังคมที่ดีนั้นจะต้องเป็นสังคมที่
เรียบร้อย มีความสงบสุข ประชาชนมีสุขภาพมีอนามัยดี เมื่ออยากจะมีสังคมที่ดีงามอย่างนั้น
เราก็ต้องสร้างสรรค์จัดทำ ต้องทำงานซึ่งเป็นปัจจัยโดยตรงที่จะทำให้ได้ผลที่ต้องการ แรงจูงใจ
แบบนี้จึงทำให้เขาพยายามที่จะทำ และเป็นผู้ผลิตขึ้นมา แต่ถ้ามีแรงจูงใจ ใฝ่เสพ ก็จะทำให้ไม่
อยากทำงาน หรือถ้าจะทำก็เป็นเพราะเงื่อนไข คือต้องทำจึงจะได้เงิน ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็จะ

หลีกเลี่ยงการทำงาน เพราะไม่อยากทำ ทำด้วยความจำใจ และหาทางลัดกู่หนียืมสินถ้าลักขโมยได้ก็เอา เพื่อจะได้สิ่งเสพมา เพื่อมีเงินไปซื้อของ เพราะฉะนั้น การพัฒนาที่มีส่วนส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่แสพกระตุ้นเร้าค้นหา จึงเป็นการพัฒนาที่ผิดพลาด ผิดจุด เนื่องจากการสร้างแรงจูงใจที่ผิด การศึกษาเล่าเรียน และการพัฒนาชีวิตพัฒนาสังคมจะสำเร็จได้ ต้องมีแรงจูงใจที่ถูกต้องสังคมที่พัฒนาแล้ว เริ่มต้นการพัฒนาของเขาด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์และใฝ่ทำนี้ และสร้างค่านิยมผลิตขึ้นมาได้จึงได้สร้างความเจริญ พัฒนาอุตสาหกรรมได้สำเร็จ คนมีฉันทะนั้นเห็นอะไรไม่ดี ไม่เรียบร้อย ไม่สมบูรณ์ก็อยากทำให้ดี ให้เรียบร้อย ให้สมบูรณ์ มีแรงกระตุ้นเตือนจากภายในให้ออกไปทำ ไม่ต้องรอให้ใครคอยบอกคอยสั่ง และไม่มองหาผลตอบแทนแก่ตน นอกจากความสำเร็จของงาน ทำเพื่อนเห็นแก่ความถูกต้องดีงาม หรือความเรียบร้อยสมบูรณ์นั้นล้วน ๆ แท้ ๆ ยิ่งกว่านั้นเมื่อผลได้ส่วนตัวขัดกับหลักการหรือความถูกต้องชอบธรรม จันตะจะทำให้ยอมสละผลได้หรือผลประโยชน์ส่วนตัว และยึดถือหรือปฏิบัติไปตามหลักการหรือตามความถูกต้องชอบธรรมนั้น แรงจูงใจที่เรียกว่าฉันทะนี้ จึงจำเป็นยิ่งสำหรับการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตย ถ้าไม่สามารถสร้างฉันทะให้เกิดขึ้น การพัฒนาประชาธิปไตยไม่มีทางสำเร็จ การมีแรงจูงใจที่ถูกต้องนี้ ตามหลักธรรมเรียกว่า จันทสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยฉันทะมิใช่ถึงพร้อมด้วยค้นหา (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 46 – 49)

การศึกษาที่ดีด้านวิชาการเป็นทั้งรากฐานและปัจจัยสำหรับการสร้างสรรค์ แต่การที่จะนำเอาวิชาการมาสร้างสรรค์ให้สำเร็จได้นั้น จำเป็นที่สุดที่จะต้องอาศัยการศึกษาที่ดีด้านอื่น ๆ เข้าประกอบอุดหนุนด้วย การศึกษาด้านอื่น ๆ นั้น หมายถึง การศึกษาอบรมทุก ๆ อย่าง ทั้งความคิด จิตใจ และความประพฤติปฏิบัติอันเป็นตัวสำคัญในการฝึกฝน ขัดเกลาให้บุคคลมีความคิด ความฉลาด หนักแน่นในเหตุผล และความสุจริต ละเอียด รอบคอบ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักตัดสินใจตามทางที่ถูกต้องเป็นธรรมและที่สำคัญอย่างยิ่ง ก็คือมีความขยันหมั่นเพียร อุสาหะ ขวนขวายที่จะลงมือทำการทุกอย่างไม่ว่าเล็กใหญ่ ง่ายยาก ด้วยตนเอง (พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2522 : 29)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 มาตรา 8 การจัดการศึกษา (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรอาชีวะ สถาบันศาสนา สถาบันประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาชุมชน มาตรา 24 (6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ หมายถึง การมีส่วนร่วมโดยมีความปรารถนาดี อยากทำให้ดี ให้เรียบร้อย ให้สมบูรณ์โดยมีแรงกระตุ้นเตือนจากภายในให้ออกไปทำ ไม่มองหาผลตอบแทนแก่ตนนอกจากความสำเร็จของงาน ทำเพื่อเห็นแก่ความถูกต้องดีงาม ความเรียบร้อยสมบูรณ์ของงานนั้นล้วน ๆ แท้ ๆ (ฉันทะสัมปทา)

2.1.4 ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ

การมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาศักยภาพนักเรียนให้เต็มที่ของครูพระเป็นการค้นหาความสามารถที่ซ่อนอยู่ภายในตัวนักเรียนอันจะนำมาซึ่งประโยชน์ที่จะมาพัฒนาสังคมได้ พระพุทธศาสนาถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ คือ พัฒนาได้ ภาษาสมัยใหม่เรียกว่าว่ามีศักยภาพ มนุษย์แต่ละคนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้สมบูรณ์ ทั้งศักยภาพเฉพาะตัว คือ มีความถนัดจัดเจนของตนเอง ถ้าไม่พัฒนา ไม่ฝึกฝนขึ้นมา ก็ไม่มีโอกาสแสดงออกไม่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และศักยภาพของมนุษย์ คือ มีความเป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถเข้าถึงปรีชาญาณ ความดีงาม และอิสรภาพที่สมบูรณ์ ดังนั้น จึงต้องพัฒนาศักยภาพนั้นขึ้นมา โดยมีความเชื่อมั่นตามหลักการที่ว่า มนุษย์สามารถพัฒนาตนได้จนเป็นสัตว์ที่ประเสริฐอย่างยิ่ง แม้แต่จะเป็นพุทธะก็ได้ เป็นผู้ที่เทวดา มาร ตลอดจนพระพรหมเคารพบูชาได้ เพราะฉะนั้น ท่านจึงให้มนุษย์ฝึกฝนตนเอง เรียกว่า พัฒนาศักยภาพของตนจนสมบูรณ์ คือ การพัฒนาศักยภาพของตนเองให้สมบูรณ์นั้นนอกจากทำให้มีการศึกษาตามหลักการทั่วไปแล้ว ก็ทำให้ต้องค้นคว้าหาว่าตนเองมีความถนัด มีความสามารถด้านไหนแล้วก็พัฒนาตนขึ้นไปให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น หลักธรรมข้อนี้เรียกว่า อุตตสัมปทา หมายถึงการทำตนให้ถึงพร้อม (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 49 - 50)

พระครูวิจิตรธรรมวาท (2548 : 28) กล่าวว่า บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรม ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวพระสงฆ์ทุกรูปจึงสมควรที่จะก้าวเข้ามามีบทบาท ในการทำหน้าที่ดังกล่าวเพื่อช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการพัฒนาจริยธรรมด้านจิตใจให้แก่ทุกคนในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและไม่เบียดเบียนกัน ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้ปัญหาสังคมด้านการขาดศีลธรรมหมดไปได้หรือบรรเทาเบาบางบ้างไม่มากก็น้อย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 กล่าวว่า การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีหลักการที่สำคัญคือ ต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องสถานศึกษาต้องมีการปฏิรูปการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนของการจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างจริงจังด้วย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 1-9) กล่าวถึงการพัฒนาการเรียนการสอนด้านการเรียนรู้ 5 ลักษณะ ไว้เป็นข้อปฏิบัติสำหรับการพัฒนา คือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข ความสุขคือสิ่งที่ทุกคนปรารถนา ครูอาจารย์ต่างก็อยากเห็นลูกศิษย์ของตนร่าเริงแจ่มใสและมีความสุข

2. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เป็นการเรียนรู้จากการที่บุคคลได้ปฏิสัมพันธ์ โดยการจัดโอกาสที่ส่งเสริมให้มีการถ่ายทอดความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์ และสังคมร่วมกัน การเรียนรู้ร่วมกันทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด จึงทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการช่วยเหลือกันเป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ดีงาม การทำงานร่วมกัน ทำให้พัฒนาทักษะทางสังคมและทักษะการทำงานที่ดีด้วย

3. การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง การคิดเป็นความสามารถในการประมวลข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการวางแผนการตัดสินใจการแก้ปัญหาและการดำเนินการต่าง ๆ การคิดและการปฏิบัติจริง จะส่งผลต่อการเรียนรู้ได้น้อย ถ้าดำเนินการอย่างแยกส่วน ในลักษณะของการคิดแต่ไม่ได้นำไปสู่การปฏิบัติจริงโดยไม่ผ่านการคิดด้วยตนเองมาก่อนอย่างต่อเนื่องสอดคล้อง มีการตรวจสอบกลับไปกลับมาอยู่เสมอ แต่การคิดและการปฏิบัติจริงจะส่งผลต่อการเรียนรู้ ถ้าได้คิดและปฏิบัติจริง ปรับปรุงแก้ไข ให้เหมาะสม

4. การเรียนรู้แบบองค์รวม เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์ เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนกันทั้งเรื่องใกล้ตัวในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย เรื่องของท้องถิ่น เรื่องของสากล การเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ซึ่งมีผลทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องที่เรียนรู้ อย่างชัดเจนและลึกซึ้งครอบคลุม มีความหมายจนสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาสภาพสังคมจริง

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการรับรู้รูปแบบการรู้และความถนัดของตนเอง เน้นการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้แต่ละครั้งว่าเกิดขึ้นอย่างไร เรียนรู้ด้วยวิธีการอะไร มีขั้นตอนตั้งแต่เริ่มต้นจนจบอย่างไร โดยการเปิดโอกาสและจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ ประเมิน และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสม พร้อมจะนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

จากแนวคิดในการพัฒนาการเรียนการสอนด้านการเรียนรู้ 5 ลักษณะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 1 - 9) ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาที่สามารถทำให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่ดี 3 ประการ คือ ความสามารถทางความคิด ความสามารถในการแสวงหาและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และคุณธรรมของผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดหมายดังกล่าว การจัดการเรียนการสอนจึงควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. คำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างของผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนทุกคนได้พัฒนาตามศักยภาพ ความสนใจของตนเอง มีวิธีการสอนที่หลากหลาย

2. สนับสนุนให้ผู้เรียนได้รู้ ค้นพบ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยครูคอยสนับสนุนช่วยเหลือ แนะนำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนและการทำกิจกรรมต่าง ๆ

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ที่มีความหมายทั้งใน และนอกห้องเรียน สนองความต้องการของผู้เรียน และสานต่อจากพื้นฐานความรู้เดิม และพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้เรียน

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากปัญหาจริงประสบการณ์จริง ในลักษณะการบูรณาการให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ และชีวิตประจำวันให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

5. ฝึกหัดให้ผู้เรียนรู้จักคิดใคร่ครวญไตร่ตรองด้วยตนเอง และเน้นให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำงานร่วมกับผู้อื่น

6. มีการสอดแทรกคุณธรรมในการจัดการเรียนการสอน และครูเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนในด้านคุณธรรมและจริยธรรม

จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีหลากหลายรูปแบบ และในแต่ละรูปแบบต้องเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางสติปัญญา ชุมพล ศรีทองกุล (2544 : 5) ได้ชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอน สิ่งที่ต้องคำนึง คือครูจะต้องสำรวจสื่อการเรียนการสอนว่ามีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในแผนการสอนหรือไม่ และจะต้องมีจำนวนเพียงพอกับจำนวนนักเรียนที่ใช้

2. ห้องสมุดและแหล่งความรู้ ซึ่งคงปฏิเสธไม่ได้ว่าห้องสมุดและแหล่งความรู้ทั้งภายใน และนอกสถานศึกษาไม่มีความสำคัญ ข้อคำนึงคือครูจะต้องสำรวจข้อมูลทั้งจากห้องสมุดและแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่ครูจะใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนว่ามีครบถ้วนเพียงพอหรือไม่ และจะต้องประสานงานกับผู้รับผิดชอบ ทั้งห้องสมุดและแหล่งความรู้ต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

3. ผู้ปกครอง ข้อควรคำนึง คือ ครูจะต้องประสานงานโดยจัดให้มีการประชุมหรือชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้ปกครองให้ผู้ปกครองมีความเข้าใจตรงกัน เพื่อเป็นประโยชน์ทั้งของครูและผู้เรียน ทั้งนี้จะเป็นการเอื้อต่อประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

4. การประเมินผล เนื่องจากการประเมินผลเป็นกลไกสำคัญ ในการประเมินผลความสามารถและทักษะของผู้เรียน ข้อควรคำนึง คือ การพัฒนาศักยภาพของครูด้านการวัดผลและประเมินผล โดยอาจใช้เครื่องมือที่หลากหลายและเหมาะสมกับลักษณะของตัวบ่งชี้ที่จะวัด เช่น ถ้าวัดเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาก็อาจจะใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นเครื่องมือหลักและการใช้เครื่องมืออื่น ๆ ประกอบ

5. การนำผลจากการประเมินไปใช้ เมื่อครูเข้าใจกระบวนการและขั้นตอนในการประเมินผล มีการประเมินที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความสามารถและพัฒนาการของผู้เรียน ข้อควรคำนึง คือจะต้องนำสิ่งเหล่านี้มาเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงและพัฒนา กิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างการวิเคราะห์พฤติกรรม และผลงานของผู้เรียนที่ได้จากการประเมินให้เชื่อมโยงเป้าหมายคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา

สรุปได้ว่าในยุคของการปฏิรูปการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพมีประเด็นที่สำคัญที่ครูผู้สอน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะต้องคำนึงอยู่ 2 ประการ คือ

1. สมรรถนะของมนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้ได้สูงสุด แต่เป็นการเรียนรู้ที่หลากหลาย และแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมของผู้เรียนแต่ละคน กระบวนการเรียนรู้จึงต้องจัดให้สอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคล คำนึงถึงความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน

2. วิธีการเรียนรู้และการใช้สื่อการสอน จะต้องใจกว้างให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างหลากหลายจากบุคคลในชุมชนและแหล่งการเรียนรู้นอกห้องเรียน เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นพฤติกรรมการทำงานให้มีทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหา การประเมินผลของผู้เรียน ครูจะต้องใช้เครื่องมือและวิธีการประเมินผลที่หลากหลายให้เหมาะสมกับลักษณะของพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบบันทึกพฤติกรรม และผลจากการประเมินต้องสะท้อนให้เห็นความสามารถของผู้เรียน และพัฒนาการของผู้เรียน แต่ละคนเพื่อไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไข

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมของครูพระ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ หมายถึง การคอยช่วยพัฒนาความสามารถ ความถนัดชัดเจนของนักเรียน โดยการพัฒนา ฝึกฝน กล้าแสดงออก สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ แล้วก็พัฒนาตนขึ้นไปให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น (อัตตสัมปทา)

2.1.5 ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล

การมีส่วนร่วมสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องของครูพระแก่นักเรียน ตามหลักของพระพุทธศาสนาเริ่มด้วยการช่วยปรับให้นักเรียนมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ซึ่งเป็นท่าทีของจิตใจที่นำมาซึ่งปัญญาและการกระทำตามเหตุตามผลทัศนคติในพระพุทธศาสนาเป็นทัศนคติที่มองสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุปัจจัย พอเจออะไร ก็มองตามเหตุปัจจัยทันทีว่าสิ่งนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร สืบสาวหาเหตุแล้วโยงไปหาผล เยาวชนควรมีทัศนคติแบบนี้ และควรได้รับการพัฒนาให้มีทัศนคติแบบนี้ เพราะถ้าเราไม่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย เราก็จะมองแบบนักเสพ แต่ถ้ามองแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย ก็จะนำไปสู่การกระทำ นำไปสู่การผลิต นำไปสู่การสร้างสรรค์ได้ จากทัศนคติที่มองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย ก็นำไปสู่ทัศนคติหรือท่าทีแห่งการเรียนรู้ ซึ่งต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังนั้นทัศนคติที่มองสิ่งต่าง ๆ ตามเหตุปัจจัยจึงเป็นทัศนคติที่มองสิ่งทั้งหลายเป็นการเรียนรู้ คือมองโดยสัมพันธ์กับคุณค่าต่อชีวิตว่าจะเอาความรู้จากสิ่งนั้นมาใช้พัฒนาชีวิตของตนได้อย่างไร และใช้กับสังคมได้อย่างไร ทัศนคติแบบการเรียนรู้ หรือท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายแบบเรียนรู้ นี้ เป็นการศึกษาที่เริ่มต้น ถ้าไม่ถึงจุดนี้ก็ไม่ถือว่าการศึกษได้เริ่มต้น การศึกษาเริ่มต้นที่ท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายที่เป็นประสบการณ์ถ้าเปลี่ยนทัศนคติจากการยินดียินร้ายมาเป็นการเรียนรู้ ก็หมายถึงว่าการศึกษได้เริ่มต้นแล้ว และอันนี้เป็นจุดบรรจบระหว่างการศึกษากับจริยธรรมและศาสนาด้วย

ดังนั้นการศึกษากับจริยธรรม จึงไม่ได้อยู่ห่างกันเลยมันอยู่ด้วยกันที่นี้ พระพุทธศาสนาก็สอนจุดเริ่มต้นที่นี้ ว่าให้มีทัศนคติแบบมองสิ่งทั้งหลายตามเหตุปัจจัย แล้วนำไปสู่การมีท่าทีแห่ง

การเรียนรู้ต่อสิ่งทั้งหลาย ซึ่งนำไปสู่ค่านิยมที่สมเหตุสมผลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่านิยมอะไรก็ตาม
แล้วแต่ ล้วนเป็นไปตามกระบวนการอันเดียวกัน หลักธรรมข้อนี้เรียกว่า ทิฐิสัมปทา หมายถึง
การทำทิฐิให้ถึงพร้อม (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 50 - 54)การที่เราจะเปลี่ยนแปลงค่านิยม ความเชื่อ
หรือตัวศรัทธาของคนคนหนึ่งให้เป็นไปในทางที่ดีงามย่อมไม่ใช่เรื่องง่ายเลย โดยเฉพาะการ
เปลี่ยนแปลงทัศนคติจากสิ่งที่เขาชอบเขารัก ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักของศีลธรรมและ
วัฒนธรรมอันดีงามด้วยแล้วจำเป็นอย่างไรจะต้องอาศัยบุคคลผู้มีสติปัญญา มีจิตใจที่สงบเยือกเย็น
น่าเชื่อถือ และเข้าใจความความต้องการของเด็กได้ เข้าใจความจริงของชีวิตภายใต้ความจริงของ
ธรรมชาติ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมไทยที่มีข้อจำกัดอยู่หลาย ๆ ด้านของเด็ก บางครั้งจะต้องใช้
วิธีการที่ไม่ใช่การสอน แต่เป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองให้เขาได้เห็นถึงหลักความจริงอย่างมี
เหตุผล และสิ่งสำคัญที่สุดจะต้องตระหนักไว้ด้วยว่า เด็กไม่ชอบทำอะไรซ้ำ ๆ ซาก ๆ เมื่ออะไรได้
ง่าย มีความต้องการกิจกรรมที่สนุกสนานเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเรียนรู้ หลายคนอาจมองว่า
ครูพระที่มีความรู้ความสามารถทั้งวิชาการทางโลกและทางธรรมเป็นผู้ให้ความรู้ในด้านหลักธรรมใน
การดำเนินชีวิตที่ดีงาม เข้าใจจิตใจและความต้องการของเด็กได้เป็นอย่างดี สามารถพูดภาษา
เดียวกันได้ และมีความสามารถที่จะเปลี่ยนทัศนคติของเด็กที่มีต่อพระพุทธศาสนาเดี๋ยวนี้นี้ให้เป็น
สัมมาทิฐิ คือ ความถูกต้องดีงาม โดยอาจจะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเด็ก ๆ
ขึ้นภายในวัด มีการเรียนการสอนวิชาชีพหรืองานอดิเรกต่าง ๆ ตามความเหมาะสม ซึ่งเป็นการ
ดึงดูดความสนใจของเด็กได้เป็นอย่างดี พร้อมกับสอดแทรกแง่คิดต่าง ๆ ทางหลักธรรมเข้ากับ
เนื้อหาวิชาการนั้น ๆ ด้วย ฝึกให้เขาเรียนรู้ด้วยตนเอง ค่อย ๆ เปลี่ยนทัศนคติที่ดีต่าง ๆ ไปทีละเล็ก
ทีละน้อย วัดควรจะเป็นสถานที่สงบเงียบกว่าที่อื่น ๆ หากมีการจัดกิจกรรมเช่นนั้นเกิดขึ้น และทุก
กิจกรรมที่ทำจะต้องมีสาระดีของธรรมะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้วยเสมอไป กิจกรรมที่ทางวัด
ควรจัดให้มี ได้แก่ ลานกีฬา หมายถึง จัดให้มีการแข่งขันกีฬาซึ่งใช้พื้นที่ภายในวัด โดยมีครู
พระเป็นประธานในพิธีเปิดทุกครั้ง การกล่าวเปิดงานจะต้องพูดถึงการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย โดยการประยุกต์เข้ากับหลักธรรมเพียงสั้น ๆ และง่ายต่อการเข้าใจ ซึ่งไม่
เหมือนกับการเทศน์โดยทั่วไป เด็กจะซึมซับหลักธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่เร่งรัด ไม่เหมือน
การบังคับ อีกทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาหาเสพติดไปในตัวของมันเอง ลานอาชีพ หมายถึง ทำส่วน
หนึ่งของวัดให้เป็นที่พักอาศัย หรืองานอดิเรกที่สามารถพัฒนาไปเป็นอาชีพประจำได้ โดยอาจจะมี
การรวมกลุ่มกัน ถ้ามีฝีมือดีก็สามารถขายส่งออกหารายได้เสริมเพิ่มอีกด้วย ครูพระก็สามารถ
ประยุกต์หลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงามเสริมเข้าไปในการฝึกวิชาชีพต่าง ๆ ให้เด็กได้เห็นถึง
เหตุและผลหรือความจริงของชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม ลานธรรม หมายถึง เมื่อกลุ่มเด็กหรือ
เยาวชนได้เห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อพวกเขาแล้ว การชักจูงของครูพระในการ
ประพฤติปฏิบัติธรรมตามหน้าเทศกาลต่าง ๆ หรือการขอความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น
ภายในวัด ก็จะมีผลสำคัญแก่พวกเขาเป็นอย่างมาก เพราะวัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งและเป็นส่วน
สำคัญของชีวิตพวกเขา ยังผลให้ความคิดที่เป็นมิจฉาทิฐิถูกกำจัดไปด้วยความถูกต้อง คือ พระ

ธรรม ปัญหาต่าง ๆ อันเริ่มก่อตัวจากเด็กกลุ่มเสี่ยงจะหมดไปในสังคม และพวกเขาจะเติบโตเป็น อุบาสก อุบาสิกาที่รักพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้าในอนาคตภายภาคหน้า ลานกีฬา ลานอาชีพลานธรรม เป็นสิ่งที่เด็กเยาวชนในสังคมไทยยุคเศรษฐกิจล่มสลายต้องการจะได้จากพระพุทธศาสนา มากที่สุด ซึ่งจะยังผลให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมและใกล้ชิดกับพระพุทธ ศาสนามากยิ่งขึ้น แจกเช่น สมัยก่อนที่วัดเป็นศูนย์รวมของทุกสิ่งทุกอย่าง ความเลื่อมใสศรัทธาต่อสถาบันพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติไทยของเยาวชน จะมีความมั่นคง มีเสถียรภาพ และจะร่วมกันทำนุบำรุง พระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป (วงศ์ศิริ ปัญจนทีทรัพย์. 27 - 30)

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมของครูพระ ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล หมายถึง การมีส่วนร่วมคอยช่วยปรับทัศนคติทำให้แห่งการเรียนรู้ต่อสิ่งทั้งหลาย โดยการมอง สัมพันธ์กับคุณค่าของชีวิตสามารถนำความรู้จากสิ่งที่มองมาใช้พัฒนาชีวิตตนเองและสังคมซึ่งนำไปสู่ค่านิยมที่สมเหตุสมผล ตามกระบวนการอันเดียวกัน (ทิวจิตสัมปทา)

2.1.6. ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา

การมีส่วนช่วยกระตุ้น จูงใจให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นชวนชวนไม่ประมาทนั้น จัดอยู่ในโลกแห่งสภาวะธรรมที่พระพุทธศาสนาบอกว่าเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงความไม่ประมาท คือความกระตือรือร้นชวนชวนไม่อยู่นิ่งเฉย ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเปล่า มีอะไรเกิดขึ้นที่อาจจะ เป็นเหตุแห่งความเสื่อมก็ไม่อยู่นิ่งต้องรู้เท่าทัน ต้องป้องกันแก้ไข อะไรที่เกิดขึ้นถ้าเป็นทางมาแห่ง ความสุขความเจริญก็ต้องรีบสร้างสรรค์จะรอช้าอยู่มิได้ จะทอดทิ้งปล่อยปละละเลยมิได้ ทำที่นี้ เรียกว่ามีจิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นไปพร้อมกับความไม่ประมาท จิตสำนึกต่อความ เปลี่ยนแปลงนี้ นำไปสู่จิตสำนึกต่อกาลเวลา เด็กที่มองเห็นความสำคัญของความเปลี่ยนแปลง ก็จะเห็นความสำคัญของกาลเวลา เพราะกาลเวลานั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลง และ ความเปลี่ยนแปลงก็เป็นไปตามกาลเวลา

ดังนั้นเมื่อเราไม่รู้อะไรจะเป็นอย่างไรเมื่อไร ก็จำเป็นต้องเห็นความสำคัญของกาลเวลา ความ เปลี่ยนแปลงลักษณะหนึ่งที่ดีที่เด็กทุกคนต้องการเรียกว่า ความเจริญ ความเปลี่ยนแปลงอีก ลักษณะหนึ่งที่ไม่ดีที่เด็กไม่ต้องการเรียกว่าความเสื่อมเมื่อเด็กต้องการความเจริญเขาก็ต้องพยายาม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีด้วยการสร้างสรรค์เหตุปัจจัยที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ดีที่เด็กชอบนั้น ถ้าการเปลี่ยนแปลงอะไรจะเป็นไปในทางที่ไม่ดี อันเนื่องมาจากเกิดความ เสื่อม ซึ่งทุกคนไม่ชอบจึงต้องเรียนรู้ศึกษาเหตุปัจจัยของความเสื่อมแล้วป้องกันกำจัดเสีย

ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงสอนให้ไม่ประมาท เพื่อจะได้รู้เท่าทันตื่นตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้น อะไร เกิดขึ้นเป็นสัญญาณเป็นนิมิตหมายที่จะเป็นเหตุปัจจัยของความเสื่อม ก็รีบค้นหาให้รู้แล้วป้องกัน แก้ไข อะไรเกิดขึ้นเป็นสัญญาณเป็นนิมิตหมายที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญก็ให้รีบสร้างเสริม ขึ้นมาพัฒนาขึ้นมา การปฏิบัติอย่างนี้คือหลักธรรมที่เรียกว่า อัปมมาทสัมปทา หมายถึง ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเป็นหลักที่สำคัญมาก พระพุทธเจ้าตรัสไว้ใน รุ่งอรุณของ การศึกษาเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าคนที่อยู่ในพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นคนที่กระตือรือร้นตลอดเวลาไม่ใช่

คนเฉื่อยชา (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 54 - 58 ; อ้างอิงจากพระไตรปิฎก.เล่ม 19 : มหาวารวรรค สังยุตตนิกาย)

ในการที่让孩子เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อสร้างการมีความสนใจในการเรียนนี้ ครูพระควรมีแนวการสอนที่หลากหลายไม่จำเจ ไม่ซ้ำซาก ไม่น่าเบื่อ เพื่อกระตุ้นให้เด็กตื่นตัวตลอดเวลาตามแนวการสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งกรมวิชาการ (2545 : 173 - 178) ได้จัดแนวการสอนของพระพุทธเจ้าที่พระองค์ใช้ในการสั่งสอนอบรมพุทธบริษัททั้ง 4 ของพระองค์ เพื่อให้บรรลุประโยชน์สูงสุด คือ พระนิพพาน เรียกว่าพุทธวิธีการสอนไว้ทั้งหมด 9 วิธีด้วยกัน คือ

1. การสอนแบบอุปมา อุปไมย คือ วิธีการสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคนสัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้นักเรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจนและสมจริงใช้วิธีการบรรยาย อธิบายเนื้อหาที่เป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยาก เปรียบเทียบกับสิ่งที่นักเรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย จะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่น่ามาเปรียบเทียบอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้น ๆ มากที่สุด

2. การสอนแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีการสอนแบบปุจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม - ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ เพราะในการถาม - ตอบ นี้ ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนกันตอบ เป็นวิธีทำให้นักเรียนเกิดปัญญาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

3. วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้นักเรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความทางธรรม เช่น อภิปรายจากหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้ และซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถาม หรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกัน ถาม - ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้

4. วิธีสอนแบบอริยสัจ 4 มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นกำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์ ครูช่วยนักเรียนให้ได้ศึกษาพิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ด้วยความรอบคอบ และพยายามกำหนดกรอบของปัญหา ซึ่งนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้

4.2 ขั้นตั้งสมมติฐาน หรือขั้นสมุทัย ครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่าสาเหตุของปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ 1 นั้นมีอะไรบ้าง แล้วครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่าในการแก้ปัญหาใด ๆ นั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอของปัญหาเหล่านั้น ต่อจากนั้นครูช่วยนักเรียนให้คิดว่าการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจจะกระทำได้บ้าง คือ ให้กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อ ๆ ไป

4.3 ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิโรธ คือ ขั้นทำให้แจ้ง ครูต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำการทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ 2 เมื่อทดลอง

ได้ผลประการใดแล้ว ต้องบันทึกผลการทดลองแต่ละอย่าง หรือที่เรียกว่าข้อมูลไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

4.4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล หรือขั้นมรรค จากการทดลองกระทำด้วยตนเอง หลาย ๆ อย่างนั้น ย่อมจะได้ผลออกมาชัดเจน ผลบางประการชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้แน่นอนแล้ว และได้บรรลุจุดหมายแล้วได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้ว เหล่านี้หมายความว่า จะต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นับที่ 3 นั้น จนแจ่มแจ้งว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาก็กำหนดในขั้นที่ 1 ได้สำเร็จ ผลจากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะทำให้เห็นว่า สิ่งใดแก้ปัญหาก็ได้จริง ต่อไปก็สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้น ๆ ไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบหรือเป็นแนวทางปฏิบัติและให้หลังมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน

5. วิธีสอนแบบสืบสวน สืบสวนตามแนวพุทธศาสตร์ มีแนวคิดว่าการสืบสวน สอบสวน เป็นกระบวนการหาความจริงและวิธีการแก้ปัญห ด้วยการตั้งคำถามในแนวกระบวนการวิทยาศาสตร์ ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนดังนี้

5.1 การเห็นปัญหา และการวิเคราะห์ปัญหา

5.2 การเสนอเหตุแห่งปัญหาในรูปของการตั้งสมมติฐาน

5.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.4 การทดสอบสมมติฐานด้วยข้อมูล

5.5 การสรุปผล

6. วิธีการสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน คือ

6.1 ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกายและวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยปกติ พร้อมทั้งจะเรียน

6.2 ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่น ๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

6.3 ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจในปัญหาการหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไขพิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจและแก้ปัญหาก็ได้ เกิดจากปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

กล่าวโดยสรุป วิธีการสอนแบบไตรสิกขา มีความเชื่อว่า คนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจแน่วแน่ มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ อยู่ในระเบียบวินัยอันได้แก่ การมีศีล เมื่อร่างกายควบคุมสติได้ จิตใจก็สงบ ช่วยให้อำนาจความคิดคมกล้า เกิดปัญญาจริง

7. วิธีการสอนแบบเบญจขันธ์ ใช้หลักการยึดมั่น ถือมั่นในขันธ์ 5 อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน คือ

7.1 ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้แล้ว เกิดอารมณ์ ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

7.2 ขั้นรับรู้ (ขั้นเวทนา) ครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง 6 ให้ ถูกช่องทางรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

7.3 ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะ ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถามเพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขึ้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

7.4 ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นให้นักเรียนพิจารณาความผิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ

7.5 ขั้นก่อเกิดอุปนิสัย หรือคุณธรรมฝังใจ (ขั้นวิญญาณ) เป็นขั้นใช้คำถามเพื่อโน้มนำความดีหรือความรู้สึกอันชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตนเองเป็นที่ตั้ง

8. วิธีสอนโดยการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

8.1 ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อวิธีการเรียน และบทเรียน เช่น การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม การสร้างสิ่งเร้าและแรงจูงใจ

8.2 ขั้นสอน มีขั้นตอน คือ ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียนหรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล นักเรียนฝึกการรวบรวมข้อมูลโดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ทักษะทางวิทยาศาสตร์และทักษะทางสังคม จัดกิจกรรมที่เร้าให้เกิดการคิดวิธีต่าง ๆ มีการคิดสืบค้นต้นเค้า การคิดสืบสาวตลอดสาย การคิดสืบค้นต้นปลาย และการคิดโยงสายสัมพันธ์ ฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความและเปรียบเทียบ ประเมินค่าโดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบจัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา และเลือกกิจกรรมฝึกปฏิบัติ เพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและการตัดสินใจให้ประจักษ์จริง

8.3 ขั้นสรุป เป็นวิธีการที่ครูพระและนักเรียนสังเกตวิธีการปฏิบัติ ตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้ปฏิบัติถูกต้อง ร่วมกันอภิปรายและสอบถามข้อสงสัย สรุปบทเรียนและวัดประเมินผล

กล่าวโดยสรุปการสอนโดยการสร้างศรัทธานั้น ครูพระเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม จูงใจ และวิธีการสอนให้นักเรียนเกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ และได้ฝึกฝนวิธีการคิด โดยแยบคาย นำไปสู่การปฏิบัติ ปฏิบัติจนประจักษ์จริง มุ่งเน้นให้ครูพระเป็นกัลยาณมิตรของนักเรียน ครูพระและนักเรียนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นักเรียนได้มีโอกาสคิด แสดงออก ปฏิบัติอย่างถูกวิธีจนสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

9. วิธีสอนตามหลักพหุสูต มีกระบวนการเรียนการสอนแต่ขั้นตอน คือ การสร้างศรัทธา โดยการจัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เหมาะสมและบุคลิกภาพของครูพระและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูพระกับนักเรียน การฝึกทักษะภาษาตามหลักพหุสูต โดยการฝึกหัดฟัง พูด อ่าน เขียน การมองตนเองและการประเมินผลของกัลยามิตร โดยการวัดและประเมินผลตนเอง วัดและประเมินโดยเพื่อนนักเรียน วัดและประเมินโดยครูพระ และการซ่อมเสริมและช่วยเหลือกันฉันกัลยาณมิตร

กล่าวสรุปการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมของครูพระด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา หมายถึง การคอยช่วยกระตุ้นเตือนสติ ให้มีจิตสำนึกต่อความเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นไปพร้อมกับความไม่ประมาท คือ มีความขวนขวายไม่อยู่นิ่งเฉย ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเปล่า ตื่นตัวต่อสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นนิมิตหมายที่จะนำไปสู่ความสุขความเจริญ ก็ให้รีบสร้างเสริมขึ้นมา พัฒนาขึ้นมา (อุปมาพหุสัมปทา) การสอนตามหลักพหุสูต เน้นการสร้างศรัทธาที่ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เน้นการฝึกหัดฝึกปรือ และฝึกฝน เน้นการฝึกคิดอย่างถูกต้องแยบคาย และเน้นการนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

2.1.7. ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด

การคอยช่วยสอนให้นักเรียน รู้จักคิดพิจารณา ให้เกิดปัญญาที่จะรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เมื่อรู้สิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงได้แล้วเราจึงจะปฏิบัติต่อปัญหาได้ถูกต้อง การที่มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นนั้น เป็นเพราะเราปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง ปฏิบัติไม่ถูกต้องก็เพราะไม่รู้ว่ามันคืออะไร มันเป็นอย่างไร มีคุณหรือมีโทษอย่างไร ทำให้ไม่รู้ว่าเราจะปฏิบัติต่อมันอย่างไร ดังนั้นจึงต้องรู้จักสิ่งทั้งหลายตามความจริง รู้จักโลก รู้จักชีวิต รู้จักปัญหา รู้จักเหตุของปัญหาเมื่อรู้แล้วก็ปฏิบัติต่อสิ่งนั้นได้ถูกต้อง นี่แหละคือการแก้ปัญหา แก้ทุกข์ซึ่งเกิดขึ้นได้ด้วยสติปัญญาที่รู้ที่เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ปฏิบัติต่อสิ่งนั้น ๆ ได้ถูกต้อง

การที่จะมีปัญญานั้นสิ่งหนึ่งที่จะต้องสร้างขึ้นให้เป็นตัวนำมาซึ่งปัญญาก็คือ การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา ที่สมัยนี้เน้นกันนักหนาในวงการศึกษารเรียกว่า การคิดเป็น ทางพระเรียกว่า โยนิโสมนสิการ แปลว่าการทำในใจโดยแยบคาย หรือการรู้จักคิด คิดเป็นคิดวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแยกแยะมันออกไปให้เห็นชัดว่า ส่วนใดเป็นส่วนดีส่วนใดเป็นส่วนเสีย ส่วนไหนเป็นเหตุปัจจัยของความเจริญ ส่วนไหนเป็นเหตุปัจจัยของความเสื่อมพร้อมกันนั้นก็รู้จักคิดสืบสาวตามกระบวนการของเหตุปัจจัยว่า สิ่งนี้เรื่องนี้เป็นมาอย่างไร เกิดขึ้นได้อย่างไร การคิดพิจารณาสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้องจะทำให้เกิดปัญญาและเกิดคุณธรรมความดีงาม เช่น พบเห็นคนที่แต่งตัวกระรุงะรัง ถ้าเด็กไม่มีโยนิโสมนสิการมองไม่เป็น จิตใจก็เกิดความรู้สึกดูถูกเหยียดหยาม รังเกียจ แต่ถ้าทำใจเป็นมีโยนิโสมนสิการเมื่อมองแล้วก็เกิดความสงสารคิดอยากช่วยเหลือหรือถ้าคิดไปในทางปัญญาโดยสืบสาวหาเหตุปัจจัยว่า คนนี้ทำไมจึงเป็นอย่างนี้สภาพสังคมเป็นอย่างไร มีเหตุปัจจัยอะไรทำให้เขามีสภาพอย่างนี้ ครอบครัว ของเขาเป็นอย่างไรก็จะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ และการที่จะแก้ไขปัญหาสังคม ดังนั้นท่าทีของจิตใจในการมองสิ่งต่าง ๆ ให้รู้จักคิดรู้จักพิจารณานี้เป็นสิ่งที่ต้องฝึกกันขึ้นให้มองให้เป็นคิดให้เป็นให้คิดแล้วได้ปัญญาและได้คุณธรรม หลักธรรมนี้เรียกว่า

โยนิโสมนสิการสัมปทา แปลว่าความถึงพร้อมด้วยการกระทำไว้ในใจโดยแยบคาย การรู้จักคิดพิจารณา มีจุดใช้งานที่สำคัญมากอย่างหนึ่ง คือเอามาใช้ทำงาน คบคู่หรือต่อเนื่องกับการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดีเช่นเมื่อเด็กรู้จักเลือกการวิทยุ รายการทีวีที่ดีว่าอันไหนจะมีคุณค่าเป็นประโยชน์แล้ว ในเวลาที่ฟังและดูรายการนั้นก็ต้องดูเป็นและฟังเป็นอีกด้วย คือดูแล้วฟังแล้วรู้จักคิดพิจารณาจึงจะได้ประโยชน์ สามารถเชื่อมโยงกับความรู้อื่น ๆ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ไปสู่การประดิษฐ์การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เมื่อใดเด็กมีโยนิโสมนสิการคิดเองเป็นแล้ว เขาก็จะมีอิสรภาพจะมีปัญญาของตนเองได้ความคิดและมีการกระทำจากความริเริ่มของตนเองที่เกิดจากตนเอง และสามารถพึ่งตนเองนี้เรียกว่าธรรมที่เป็นรุ่งอรุณของการศึกษาหรือเป็นประจักษ์แสงเงินแสงทองของชีวิตที่รุ่งเรืองดั่งงาม ซึ่งคนในสังคมจะต้องสร้างเสริมให้เกิดขึ้นแก่ตัวเด็กหรือพูดให้ถูกกว่านั้นว่า จะต้องช่วยให้เด็กพัฒนาให้มีขึ้นในตัวของเขาเอง และการที่จะช่วยให้เด็กและเยาวชนพัฒนาตัวของเขาขึ้นมาได้อย่างนี้ ก็คือการทำหน้าที่ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องจะต้องเป็นกัลยาณมิตรให้แก่เด็กนั่นเอง และอันนี้แหละคือการทำหน้าที่อย่างถูกต้องของครูพระ ของพ่อแม่ ของสื่อมวลชนและสังคม (ป.อ. ปยุตโต. 2539 : 58 - 62)

อันธรรมดาของคนเรานั้น ถ้ารู้สึกตัวว่าจะต้องรักษาตัวเองแล้วก็ต้องระมัดระวังของมันเอง แต่ถ้าทราบว่ามีผู้อื่นให้ความสะดวกอยู่นั้น เขาก็ได้สนใจที่จะทำอะไรด้วยตนเอง หลักความจริงมันเป็นอยู่อย่างนี้ มาช่วยให้เขาใช้สิ่งที่เขามีกันบ้างเกิด เป็นการช่วยให้สติปัญญาเติบโต เด็กขนาดอายุ 11 - 12 ปีเป็นอย่างน้อยมีความรู้อ่านหนังสือออกแล้วเป็นอย่างดี เป็นระยะที่เหมาะสมสำหรับให้เขามีอิสรภาพในการเป็นอยู่แบบสัดส่วน คือ ควรแบ่งห้องให้เขาอยู่สักห้องหนึ่ง เป็นห้องเล็ก ๆ พออยู่ได้สำหรับเขา แล้วมอบเครื่องใช้ไม้สอยทุกอย่างให้เขาชุดหนึ่ง ให้เขาภูมิใจว่าเป็นห้องของเขาเอง ให้เขาจัดอะไรทุกอย่างตามความสมัครใจของเขา ให้เขารับผิดชอบในห้องนั้นอย่างเต็มที่ พ่อกับแม่เพียงแต่คอยตรวจดู ให้คำแนะนำ หรือเป็นที่ปรึกษาเพียงเป็นครั้งคราวเท่านั้น ให้เขาจัดข้าวของเองให้เป็นระเบียบเรียบร้อย หัดให้เป็นคนรอบคอบ เช่นเปิดหน้าต่างแล้วต้องสับขอ จากห้องไปไหนต้องใส่กุญแจ เป็นการหัดให้ระวังของของตนเอง เสื้อผ้าที่เขาใช้ให้เขาหัดซักของเขาเองบ้าง เช่น ในวันเสาร์ให้เขาซักผ้ารีดผ้าของเขา อย่าทำให้เขาเสียทุกอย่างไป เด็กจะอ่อนแอ การกวาดห้อง ถูบ้าน ถูเรือน มิใช่งานต่ำทรามอะไร ให้เขาลองทำดูเสียบ้าง ถ้าเขาทำดีเรียบร้อยก็ให้รางวัล ถ้าเขาทำเสียก็ตีเขาบ้าง อย่างนี้เป็นการฝึกฝนให้เด็กมีความรับผิดชอบในตัวของเขาเอง ถ้าเขาโตขึ้นเขาก็พึ่งตนเองได้โดยแท้ การกระทำรูปร่างนี้ก็นับว่าเป็นการฝึกฝนให้พึ่งตนเองแบบหนึ่งเหมือนกัน เด็กที่พึ่งตนเองได้เท่านั้นจะเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติและวงศ์ตระกูล ส่วนเด็กที่อ่อนน้อมขี้ลาด คอยแต่อาศัยผู้อื่นเป็นอยู่เป็นคนรกลอกเป็นพวกถ่วงชาติมิให้ก้าวหน้า เด็กของท่านอยู่ในสภาพไหน ท่านได้ฝึกลูกของท่านให้ยืนด้วยขาของเขาหรือเปล่า ถ้าหากคำตอบว่าเปล่า ขอให้ท่านได้โปรดเปลี่ยนวิธีเสียเถิด อย่าทำลายลูกของท่านเลย อย่าเป็นศัตรูต่อลูกของท่านเลยจงเป็นผู้ฝึกสอนให้เด็กของท่านมีความสามารถในการ

เป็นอยู่เกิด แม้ใคร ๆ จะไม่ช่วยเขาเขาก็ช่วยตัวเขาได้ นี่แหละ คือ ตนเป็นที่พึ่งของตนเอง (ปัญญานันทะภิกขุ. 2550 : 252 - 254)

เพื่อให้ปรโตโมสะ นำไปสู่โยนิโสมนสิการ ทำให้คนรู้จักคิด หรือคิดเองเป็นอันจุดเริ่มของการศึกษา และจำเป็นสำหรับการที่จะมีการศึกษา จึงจะเสนอวิธีคิดที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการตามที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแนะนำไว้สัก 10 วิธี (พระราชวรมณี. 2551 : ออนไลน์)

คนทั่วไปซึ่งได้สั่งสมความเคยชินให้จิตมีนิสัยแห่งการคิดในแนวทางของการสนองค้นหาหรือคิดโดยมีความไม่ชอบใจเป็นพื้นฐานมาเป็นเวลายาวนาน วิธีโยนิโสมนสิการแบบต่างๆนี้จะเริ่มเป็นเครื่องฝึกในการสร้างนิสัยใหม่ให้แกจิต การสร้างนิสัยใหม่นี้ อาจจะต้องการใช้เวลาานบ้าง เพราะนิสัยเดิมเป็นสิ่งที่ได้สั่งสมมานานคนละเป็นสิบ ๆ ปี แต่เมื่อได้ฝึกขึ้นบ้างแล้วก็ได้ผลคุ้มค่า เพราะเป็นการที่ทำให้เกิดปัญญา ทำให้แก้ปัญหาคับความทุกข์ได้แม้จะยังทำไม่ได้สมบูรณ์ ก็ยังพอเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสมดุล และได้มีทางออกในยามที่ถูกความคิดตามแนวนิสัยเดิมชักนำไปสู่ความอับจน ความทุกข์ และปัญหาบีบคั้นต่าง ๆ ดังนั้น ฟังทราบว่ววิธีโยนิโสมนสิการแบบต่าง ๆ ถึงจะมีมากอย่าง ก็สรุปลงได้เป็น 2 ประเภทเท่านั้น คือ

1. โยนิโสมนสิการประเภทพัฒนาปัญญาโดยตรง มุ่งให้เกิดความรู้เข้าใจตามเป็นจริงตรงตามสภาวะแท้ ๆ เน้นที่การขจัดอวิชชา เป็นเครื่องนำไปสู่โลกุตระสัมมาทิฐิ อาจเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ระดับสังขารม

2. โยนิโสมนสิการประเภทสร้างเสริมคุณภาพจิต มุ่งปลูกเร้าให้เกิดคุณธรรมหรือกุศลธรรมต่าง ๆ เน้นที่การสกัดหรือข่มตัณหา เป็นเครื่องนำไปสู่โลกียสัมมาทิฐิ อาจเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ระดับจริยธรรม

วิธีโยนิโสมนสิการต่อไปนี้ บางอย่างใช้ประโยชน์ประเภทเดียว บางอย่างใช้ประโยชน์ได้ทั้งสองประเภท ในที่นี้จะยังไม่แยกกลุ่มไว้ จะยกมาแสดงทีละอย่างตามลำดับที่เห็นสมควร และชี้แจงประโยชน์เป็นข้อๆไปหรือให้ผู้อ่านพิจารณาตนเอง ซึ่งก็จะแยกได้โดยไม่ยาก

1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย คือ พิจารณาปรากฏการณ์ต่างๆ ให้รู้จักสภาวะตามที่เป็นจริง หรือพิจารณาปัญหา ค้นหาหนทางแก้ไข ด้วยการสืบสาวหาสาเหตุและปัจจัยต่างๆที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา จะเรียกว่า วิธีคิดแบบบิทัปปัจจยตา หรือวิธีคิดแบบปัจจัยตาการก็ได้ในทางปฏิบัติ อาจแยกวิธีคิดนี้ได้ 2 อย่าง คือ

- 1.1 คิดแบบปัจจัยสัมพันธ์ คือ เมื่อพบเหตุการณ์หรือเรื่องที่พิจารณาอย่างหนึ่งอย่างใด ก็มองหยังย้อนและสืบสาวชักโยงออกไปถึงปัจจัยต่างๆทั้งหลายที่เข้ามาสัมพันธ์นั้น ก่อให้เกิดผลหรือปรากฏการณ์นั้น ๆ ขึ้น เช่น ที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนบ่อย ๆ ให้พระสาวกพิจารณาว่า “เมื่อสิ่งนั้นมีสิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนั้นเกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น ฯลฯ”

- 1.2 คิดแบบสอบสวน หรือ ตั้งคำถาม คือ เมื่อประสบพบเห็นสิ่งใด ๆ ที่ควรพิจารณา ก็คอยตั้งคำถามแก่ตนว่า ทำไม เพราะอะไร เช่นที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งปัญหาถามพระองค์เองก่อนตรัสรู้ว่ “ตัณหาเกิดขึ้น เพราะอะไรเป็นปัจจัยให้เกิดตัณหา เป็นต้น หรือคิดสืบสาวหาสาเหตุจิตใจ

ต่อไป

2. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ หรือกระจายเนื้อหา เป็นวิธีคิดสำคัญอีกแบบหนึ่ง ที่มุ่งเพื่อเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะของมัน ตามธรรมดา สิ่งทั้งหลายก็ดี ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก็ดี เรื่องราวต่าง ๆ ที่อุบัติขึ้นก็ดี เกิดจากส่วนประกอบย่อย ๆ มารวมกันเข้า เมื่อแยกแยะกระจายออกไป ให้เห็นองค์ประกอบย่อย ๆ ต่าง ๆ ได้แล้ว จึงจะรู้จักสิ่งนั้น เรื่องราวนั้น ๆ ได้ถูกต้องแท้จริง จึงจับจุดที่เป็นปัญหาได้ และจึงจะแก้ปัญหาได้ ตัวอย่างของการคิดแบบนี้เช่นที่พระพุทธศาสนาแยกแยะชีวิต ออกเป็นส่วนประกอบย่อยต่าง ๆ เช่น เป็นขั้น 5 เป็นต้น

3. วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา คือ มองเหตุการณ์ สถานการณ์ ความเป็นไปของสิ่งทั้งหลายอย่างรู้เข้าใจธรรมชาติของมัน ซึ่งจะต้องเป็นไปอย่างนั้น ในฐานะที่มันเป็นสิ่งซึ่งเกิดจากเหตุปัจจัยต่าง ๆ ประชุมกันขึ้น จึงจะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยเหล่านั้น กล่าวคือ การที่มันเกิดขึ้นแล้วจะต้องดับไป ไม่เที่ยง ไม่คงที่ ไม่คงอยู่ตลอดไป มีภาวะที่ถูกปัจจัยต่าง ๆ ที่ขัดแย้ง บีบคั้นได้ ไม่มีอยู่และไม่สามารถดำรงอยู่โดยไตรลักษณ์ หรือ สามัญลักษณ์ จึงเรียกความคิดแบบนี้ได้อีกอย่างหนึ่งว่า วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ วิธีคิดแบบนี้ที่ถูกต้องต้องดำเนินไปให้ครบ 2 ขั้นตอน คือ

3.1 ขั้นที่หนึ่ง รู้เท่าทันและยอมรับความจริง เป็นขั้นวางใจวางท่าที่ต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นท่าที่แห่งปัญญา เช่น เมื่อประสบสถานการณ์ที่ไม่ปรารถนาขึ้น ตั้งขึ้น สำนึกขึ้นในเวลานั้นว่า เราจะมองตามความเป็นจริง ไม่มองด้วยตามความอยากของเราที่อยากให้เป็นอย่างนั้นหรือไม่ให้เป็น รู้ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนั้นตามเหตุปัจจัยของมันเปลื้องตัวอิสระได้ ไม่เอาตัวไปให้ถูกกดถูกบีบ

3.2 ขั้นที่สอง แก่ไขและทำการไปตามเหตุปัจจัย เป็นขั้นปฏิบัติต่อสิ่งทั้งหลายโดยสอดคล้องกับความเป็นจริงของธรรมชาติ เป็นท่าที่แห่งปัญญา คือรู้ว่าสิ่งทั้งหลายจะเป็นอย่างไรก็ยอมเป็นไปตามเหตุปัจจัย ไม่ใช่ขึ้นต่อความอยากความปรารถนาของเราหรือใคร ๆ เมื่อเราต้องการให้มันเป็นอย่างนั้น ก็ต้องทำให้เหตุปัจจัยให้ได้เป็นอย่างนั้น แล้วแก้ไขหรือจัดการที่ตัวเหตุปัจจัยนั้น ๆ เมื่อทำเหตุปัจจัยได้พร้อมบริบูรณ์ที่จะให้เป็นอย่างนั้น มันก็ต้องเป็นอย่างนั้น ถ้าเหตุปัจจัยไม่พร้อมที่จะให้เป็น มันก็ไม่เป็น แล้วก็รู้และแก้ไขกันที่เหตุปัจจัยนั้นแหละ ไม่ใช่แก้ด้วยความอยาก เมื่อปฏิบัติได้อย่างนี้ ก็ดำรงตนอยู่เป็นอิสระ อยู่อย่างอิสระ ทำการได้ดีที่สุด พร้อมทั้งไม่มีความทุกข์

4. วิธีคิดแบบแก้ปัญหา หรือวิธีคิดแบบอริยสัจสี่ เป็นวิธีคิดที่ต่อเนื่องจากวิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา (แบบที่ 3) นั่นเอง คือ เมื่อเข้าใจคติธรรมดาของสิ่งทั้งหลายวางใจได้และตกลงใจว่า จะแก้ปัญหาที่ตัวเหตุตัวปัจจัย จากนั้นก็ดำเนินความคิดต่อไปตามวิธีคิดแบบอริยสัจสี่นี้ วิธีคิดแบบนี้มีหลักการสำคัญคือ การเริ่มต้นจากปัญหาหรือทุกข์โดยกำหนดรู้ ทำความเข้าใจปัญหาหรือความทุกข์ให้ชัดเจน แล้วสืบค้นหาสาเหตุเพื่อเตรียมแก้ปัญหา พร้อมกันนั้นก็กำหนดเป้าหมายของตนให้แน่ชัดว่าคืออะไร จะเป็นไปได้หรือไม่ จะเป็นไปได้อย่างไร แล้วคิดวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหาโดยสอดคล้องกับการที่จะบรรลุจุดหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น ทั้งนี้อาจจัดวางเป็นขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นที่ 1 กำหนดรู้ คือ แจกแจงแกลงปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา สภาพและขอบเขตของปัญหาให้เข้าใจชัดเจนว่าเป็นอะไร คืออะไร เป็นที่ตรงไหนเหมือนแพทย์ตรวจดูอาการของโรค ดูความผิดปกติของร่างกาย วินิจฉัยให้รู้ว่าเป็นอะไร ที่ตรงไหน รู้เข้าใจโรคและร่างกายเฉพาะอย่างยิ่งส่วนซึ่งเป็นที่ตั้งของโรคให้ชัดเจน (ทุกข์)

4.2 ขั้นที่ 2 สืบสวนเหตุแห่งทุกข์ที่จะพึงละ คือ วิเคราะห์ค้นหามูลเหตุหรือต้นตอของปัญหาซึ่งจะองแก้ไขกำจัดหรือทำให้หมดสิ้นไป ตามปกติขั้นนี้ตรงกับวิธีคิดแบบที่ 1 คือ วิธีคิดแบบปัจจัยการนั่นเอง เหมือนแพทย์ค้นหาสมมุติฐานของโรค หาสาเหตุของโรค ซึ่งจะนำไปสู่การรักษาที่ถูกต้องตรงจุด มีใช้รักษาแต่เพียงอาการ (สมุทัย)

4.3 ขั้นที่ 3 เล็งหมายขัดซึ่งการดับทุกข์ที่จะทำให้สำเร็จ คือ เล็งเห็นชัดเจนถึงภาวะปราศจากปัญญามุ่งหมายว่าคืออะไร เป็นไปได้จริงหรือไม่ อย่างไร มีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายและหลักการทั่วไป หรือตัวกระบวนการของการแก้ปัญหาก่อนที่จะวางรายละเอียดและกลวิธีปลีกย่อยในขั้นดำเนินการ เหมือนแพทย์รู้ว่าโรคนั้นๆรักษาได้ มองเห็นกระบวนการของโรคชัดเจนว่าจะหายไปได้อย่างไร (นิโรธ)

4.4 ขั้นที่ 4 จัดวางวิธีการดับทุกข์ที่จะต้องปฏิบัติ คือ เมื่อมีความชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมายและหลักการทั่วไปแล้ว ก็กำหนดวางวิธีการ แผนการและรายการที่จะต้องทำในการที่จะแก้ไขกำจัดสาเหตุของปัญหาให้สำเร็จ โดยสอดคล้องกับเป้าหมายและหลักการทั่วไปนั้นเพื่อเตรียมแก้ไขปัญหาดำเนินไป (มรรค)

5. วิธีคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ หรือคิดตามหลักการและความมุ่งหมาย เป็นวิธีคิดในระดับปฏิบัติการหรือลงมือทำ คือ การที่จะกระทำการต่าง ๆ โดยรู้และเข้าใจถึงหลักการและความมุ่งหมายของเรื่องนั้น ๆ จะดำเนินไปเพื่อจุดหมายอะไร เพื่อให้เป็นการปฏิบัติที่ได้ผลตามความมุ่งหมายนั้น ไม่กลายเป็นการปฏิบัติที่คลาดเคลื่อนเลื่อนลอยมวงมาย เช่น เมื่อจะลงมือทำงานอะไรนั้น ก็ตรวจสอบตนเองให้ชัดเจนว่าเข้าใจหลักการและความมุ่งหมายของงานนั้นดีแล้วหรือไม่ โดยอาจคอยตั้งคำถามว่า อันนี้เพื่ออะไรๆ เป็นต้น

6. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก คือ มองให้ครบทั้งข้อดี ข้อเสีย และทางแก้ไขหาทางออกให้หลุดรอดปลอดพ้นจากข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นวิธีมองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง เน้นการศึกษาและยอมรับความจริงตามที่สิ่งนั้นๆเป็นอยู่ทุกแง่ทุกมุมเพื่อให้รู้และเข้าใจถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งด้านดี ด้านเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง ศัพท์ทางธรรมดาเรียกว่า วิธีคิดโดยรู้ธัมมสภาวะ อาทีนวะ และนิสสรณะ วิธีคิดแบบนี้พระพุทธเจ้าทรงเน้นมาก เพราะคนทั้งหลายมักจะตื่นตามกัน และเอนเอียงง่ายพอจับได้อะไรดี ก็มองเห็นแต่ดีไปหมด พอจับได้ว่าอะไรไม่ดี ก็เห็นแต่เสียไปหมด ทำให้พลาดทั้งความจริงและการปฏิบัติที่ถูกต้อง อันที่จริงนั้นปกติของสิ่งทั้งหลายย่อมมีทั้งส่วนดี ส่วนเสีย จุดอ่อน จุดแข็ง เป็นต้น อาจดีมาก หากอยู่ในกรณีแวดล้อมอย่างหนึ่ง หรืออาจจะดีน้อย หากได้อยู่ในกรณีแวดล้อมหรือเงื่อนไขอีกอย่างหนึ่ง เมื่อได้ตระหนักและยอมรับถึงข้อดี ข้อเสีย จุดอ่อน จุดแข็งแล้ว เราก็จะได้ระมัดระวัง ปิดกั้นทางเสียหรือหาสิ่งชดเชยทดแทนให้ประโยชน์ที่ได้

สมบูรณ์ต่อไป

7. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม หรือการพิจารณาเกี่ยวกับปฏิเสธนา คือ การใช้สอยหรือบริโภค เป็นวิธีคิดแบบสัดหรือบรรเทาตัณหา ตัดทอนไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจ แล้วชักจูงพฤติกรรมต่อไป วิธีคิดแบบนี้ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเกี่ยวข้องกับการบริโภคใช้สอยปัจจัยสี่ และวัสดุอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ ทางเทคโนโลยี มีหลักการโดยย่อว่า คนเราเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ เพราะเรามีความต้องการ สิ่งใดที่สามารถสนองความต้องการของเราได้ สิ่งนั้นก็มิประโยชน์มีคุณค่าแก่เรา คุณค่านี้จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ตามชนิดของความต้องการ คือ

7.1 คุณค่าแท้ หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง มนุษย์นำมาใช้ในการแก้ปัญหาของตน เพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่านี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองปัญญาก็ได้ เช่น อาหาร มีคุณค่าเป็นประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกายให้ดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้ มีสุขภาพดี มีกำลังเกื้อกูลแก่การปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น (คุณค่านี้เกี่ยวเนื่องด้วยธรรมฉันทะ)

7.2 คุณค่าเทียม หมายถึง ความหมาย คุณค่า หรือประโยชน์ของสิ่งที่มนุษย์พากันแก่งแย่งนั้นเพื่อปรนเปรอการเสพสรวนเล่น เพื่อเสริมความมั่งคั่งยิ่งใหญ่ของตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่านี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่า จะเรียกว่าคุณค่าที่สนองตัณหาก็คือ เช่น อาหาร มีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน หรือความโก้หรูหรารของรถยนต์ มีราคา ความสวยงามเป็นเครื่องแสดงหรือวัดฐานะ เป็นต้น วิธีคิดแบบนี้ มุ่งให้เข้าใจและเลือกเสพคุณค่าแท้ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตอย่างแท้จริงเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น คุณค่าแท้นั้นนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่ชีวิตอย่างแท้จริงแล้ว ยังเกื้อกูลต่อความเจริญของงามของกุศลธรรม เช่น ความมีสติ ทำให้พ้นจากความเป็นทาสของวัตถุ เป็นต้น

8. วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม เรียกว่า วิธีคิดแบบเร้ากุศล หรือคิดแบบกุศลภาวนา เป็นวิธีคิดในแนวสัดกันหรือบรรเทาและขัดเกลากตัณหา ส่งเสริมความเจริญของงามแห่งกุศลธรรมและสร้างเสริมสัมมาทิฐิที่เป็นโลกียะหลักการทั่วไปของวิธีคิดนี้มีอยู่ว่า ประสพการณ์คือสิ่งที่ได้ประสพหรือได้รับรู้อย่างเดียวกับบุคคลที่ประสพหรือรับรู้ต่างกัน อาจมองเห็นและคิดนึกปรุงแต่งไปคนละอย่าง สุดแต่โครงสร้าง แนวทางความเคยชินที่เป็นเครื่องปรุงของจิต คือ สังขาร ที่ผู้นั้นได้สั่งสมไว้หรือก็คือ สุดแต่การทำใจในขณะนั้นๆ คนหนึ่งมองแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางดีงาม แต่อีกคนหนึ่งมองแล้ว คิดปรุงแต่งไปในทางไม่ดีไม่งาม เป็นโทษเป็นอกุศล รวมถึงเรื่องของเวลา คราวหนึ่งคิดดี คราวหนึ่งคิดร้าย การทำใจที่ช่วยตั้งต้นและชักนำความคิดให้เดินไปในทางที่ดีงามและเป็นประโยชน์ เรียกว่า วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม วิธีคิดในแบบนี้มีความสำคัญในแง่ที่ทำให้เกิดความคิดและการกระทำที่ดีงามเป็นประโยชน์ในขณะนั้นๆ และช่วยแก้ไขนิสัยความเคยชินร้ายๆ ของจิตที่ได้สั่งสมไว้แต่เดิม พร้อมกับสร้างนิสัยความเคยชินใหม่ที่ดีงามให้แก่จิตไปในเวลาเดียวกัน ตัวอย่างเช่น การคิดถึงความตาย เมื่อคิดถึงแล้วก็จะเกิดความสดทบทวน ความเศร้า ความเหี่ยวแห้งใจ ตลอดจนเกิดความดีใจเมื่อนึกถึงความตายของคนที่เราเกลียดชัง แต่ถ้าในขณะที่เรากำลังคิดนั้น เรามี

โยนิโสมนสิการอยู่ด้วย เราก็จะเกิดความรู้สึกตื่นตัว เราจะไม่ประมาทเร่งชวนขยายปฏิบัติกิจหน้าที่ทำสิ่งดีงามเป็นประโยชน์ ตลอดจนรู้เท่าทันความจริงที่เป็นคติธรรมตาของสังขาร เป็นต้น เรียกได้ว่าเป็นการคิดถึงความตายที่ถูกวิธีนอกจากหลักการข้างต้นแล้ว ควรย้าถึงองค์ประกอบสำคัญที่คอยพยุงความคิดให้อยู่ในโยนิโสมนสิการ อันได้แก่ สติ ซึ่งช่วยยับยั้งความคิดที่หลงลอยไปเป็นอโยนิโสมนสิการ ฉะนั้น โยนิโสมนสิการแบบต่าง ๆ สรุปได้เป็น 2 คือ โยนิโสมนสิการเพื่อความรู้ตามสภาวะ ซึ่งมีลักษณะที่แน่นอนเป็นอย่างเดียว และโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างกุศลธรรม ซึ่งมีลักษณะแผกผันไปได้หลากหลายนั้น มีจุดแยกอยู่ที่ขณะตั้งต้นความคิด และสติอาจมีบทบาทสำคัญในการเลือกทางแยกที่จุดตั้งระหว่างโยนิโสมนสิการแบบต่าง ๆ นี้ เช่นเดียวกับที่สติสามารถเลือกกระหว่างโยนิโสมนสิการกับอโยนิโสมนสิการ

9. วิธีคิดแบบเป็นอยู่ในขณะปัจจุบัน คือวิธีคิดแบบมีปัจจุบันธรรมตาเป็นอารมณ์ความจริง วิธีคิดแบบที่ 9 นี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของวิธีคิดแบบที่ 8 ที่แยกแสดงออกมาเป็นอีกข้อหนึ่งต่างหากนั้นเป็นเพราะมีแง่ที่ควรทำความเข้าใจเป็นพิเศษ และเป็นวิธีคิดที่มีความสำคัญโดยลำพังตัวของมันเองข้อที่จะต้องทำความเข้าใจเป็นพิเศษนั้นคือ การที่ผู้เข้าใจผิดเกี่ยวกับความหมายของการเป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเข้าใจไปว่า พุทธศาสนาสอนให้คิดถึงสิ่งที่อยู่เฉพาะหน้ากำลังเป็นไปในปัจจุบันเท่านั้น ไม่คิดพิจารณาเกี่ยวกับอดีต หรืออนาคต ตลอดจนไม่คิดเตรียมการวางแผนเพื่อกาลภายหน้าลักษณะความคิดชนิดที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เป็นการคิดที่อยู่ในแนวทางของความรู้หรือคิดด้วยอำนาจปัญญา เป็นการคิดที่สามารถรวมเอาเรื่องที่เป็นอยู่ในขณะนี้ เรื่องที่ล่วงผ่านมาแล้วและเรื่องของกาลภายหน้าเข้าในการเป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น การคิดพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องในอดีต ถือเป็นความคิดที่นำมาใช้เป็นบทเรียน ก่อให้เกิดความไม่ประมาทระมัดระวังป้องกันภัยในอนาคต เป็นต้น คำว่าปัจจุบันในทางธรรม มิใช่เพ่งที่เหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้น แต่หมายถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องในขณะนั้นๆ เป็นสำคัญ ดังนั้น สิ่งที่ตามความหมายของคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นอดีตหรืออนาคต ก็อาจกลายเป็นปัจจุบัน ตามความหมายของนามธรรมได้ สรุปง่าย ๆ ว่า ความเป็นปัจจุบัน กำหนดเอาที่ความเกี่ยวข้อง ต้องรู้ ต้องทำเป็นสำคัญ สิ่งที่เป็นปัจจุบันคลุมถึงเรื่องราวทั้งหลายที่เชื่อมโยงต่อกันมา วิธีคิดแบบนี้มุ่งที่จะช่วยแบ่งแยกความคิดถึงอดีตและอนาคตตามแนวทางของต้นหาที่แผ่ผืนล่อย ผลาญเวลาและคุณภาพของจิตใจให้สูญเปล่า การคิดที่ถูกวิธีจะช่วยให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติในทางปัจจุบันให้ถูกต้องได้ผลดียิ่งขึ้น เป็นการสนับสนุนให้มีการเตรียมและวางแผนในกิจการล่วงหน้า

10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท คำว่าวิภาษวาทแปลว่า การพูดแยกแยะจำแนกแจกแจง แถลงความแบบวิเคราะห์ เป็นการมองและแสดงความจริง โดยแยกแยะออกให้เห็นแต่ละแง่แต่ละด้านให้ครบทุกด้าน ไม่ใช่จับเอาบางแง่ขึ้นมาวินิจฉัยตีคลุมลงไปอย่างนั้นทั้งหมด ความจริงวิภาษวาทเป็นชื่อเรียกระบบความคิดของพระพุทธศาสนาทั้งหมด มีความหมายครอบคลุมวิธีคิดที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นหลาย ๆ อย่าง วิธีคิดแบบนี้ทำให้ความคิดและการวินิจฉัยเรื่องราวต่าง ๆ ชัดเจนตรงไปตรงมาตามความเป็นจริง เท่าความจริง พอดีกับความจริง เพื่อให้เข้าใจความหมายของ

วิภาษวาทชัดเจนยิ่งขึ้น ขอจำแนกวิธีคิดแบบวิภาษวาทออกไปในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

10.1 จำแนกโดยแง่ด้านของความจริง แบ่งได้ 2 อย่างเป็น

- จำแนกตามที่เป็นอยู่จริงของสิ่งนั้น ๆ คือ ของความจริงให้ตรงตามที่เป็นอยู่ในแง่ในด้านนั้น ไม่ใช่จับเอาความจริงเพียงแง่หนึ่งมาตีคลุมเป็นอย่างนั้นไปหมด
- จำแนกโดยมองความจริงของสิ่งนั้น ๆ ให้ครบทุกแง่ทุกด้าน คือ ไม่มองแคบๆ ไม่ติดอยู่กับส่วนเดียวแง่เดียวของสิ่งนั้น แต่มองให้หลายแง่หลายด้าน เช่น คนๆหนึ่งอาจจะดีในแง่หนึ่ง แต่ไม่ดีในแง่หนึ่ง การคิดจำแนกในแง่หนึ่ง เป็นส่วนเสริมกันกับข้อแรกให้ได้ผลสมบูรณ์ และมีผลรวมไปถึงการเข้าใจในภาวะที่องค์ประกอบต่างๆมารวมกันโดยครบถ้วน จึงเกิดขึ้นเป็นสิ่งนั้น ๆ เป็นการเห็นที่กว้างไปถึงลักษณะด้านต่างๆและองค์ประกอบต่างๆของมัน

10.2 จำแนกโดยส่วนประกอบ คือ วิเคราะห์แยกแยะให้รู้ว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้นจากองค์ประกอบย่อย ๆ ต่าง ๆ มาชุมนุมกันเข้า ไม่ติดอยู่ภายนอกหรือถูกลวงโดยภาพรวมของสิ่งนั้น ๆ เช่น การแยกแยะคนออกเป็นนามและรูปเป็นขั้น 5 แบ่งซอยออกจนเห็นภาวะที่ไม่เป็นอัตตา

10.3 จำแนกโดยลำดับขณะ คือ แยกแยะวิเคราะห์ปรากฏการณ์ตามลำดับแห่งเหตุปัจจัย ให้มองเห็นตัวเหตุปัจจัยที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ เป็นวิธีที่ใช้มากในฝ่ายอภิธรรม ตัวอย่างเช่น โจรปล้นบ้านและฆ่าเจ้าทรัพย์ตาย หากคิดจำแนกโดยลำดับขณะแล้ว จะเห็นว่า โจรโลภอยากได้ทรัพย์ แต่เจ้าทรัพย์เป็นอุปสรรคต่อการใช้ทรัพย์นั้น ความโลภทรัพย์จึงเป็นเหตุให้โจรมีโทสะต่อเจ้าทรัพย์ โจรจึงฆ่าเจ้าทรัพย์ ตัวเหตุที่แท้ของการฆ่าคือโทสะ หาใช่โลภะไม่ โลภะเป็นเพียงเหตุให้ลักทรัพย์ และเป็นปัจจัยให้โทสะเกิดเท่านั้น ในภาษาสามัญจะพูดว่า โจรฆ่าคนเพราะความโลภ แต่ถ้าพิจารณาตามขบวนการที่เป็นไปตามลำดับขณะ ความโลภเป็นเพียงตัวการเริ่มต้นในเรื่องนั้นเท่านั้น

10.4 จำแนกโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย คือ สืบสาวหาเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์สืบทอดกันมาของสิ่งหรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทำให้มองเห็นความจริงที่สิ่งทั้งหลายไม่ได้ตั้งอยู่ลอยๆแต่เกิดขึ้นโดยอาศัยเหตุแห่งปัจจัย การคิดจำแนกในแง่หนึ่งตรงกับวิธีคิดแบบที่ 2 คือวิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัยตามแนวคิดนี้พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงธรรมอย่างที่เราเรียกว่า อิทัปปัจจยตา หรือ ปฏิจจสมุปบาท เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มัชฌิมนิเทศนา หรือ วิธีคิดแบบมัชฌิมนิเทศ การจำแนกโดยสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย นอกจากช่วยไม่ให้เผลอ มองสิ่งต่าง ๆ อย่างโดดเดี่ยวขาดลอย แล้วยังครอบคลุมไปถึงการที่จะทำให้รู้จักกับเหตุปัจจัยได้ตรงกับผลของมัน ความขัดสนที่มักเกิดขึ้นแก่คนทั่วไป 3 อย่าง คือ

10.4.1 การนำเอาเรื่องราวอื่น ๆ นอกกรณีมาปะปะสับสนกับเหตุปัจจัยเฉพาะกรณี วิธีคิดแบบนี้ช่วยให้แยกเอาเรื่องราวหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องออกไปจากเหตุปัจจัยที่แท้จริง รวมถึงการจับผลให้ตรงกับเหตุด้วย

10.4.2 ความไม่ตระหนักถึงภาวะที่ปรากฏการณ์หรือผลที่คล้ายกัน ซึ่งอาจเกิดจากเหตุปัจจัยที่ต่างกัน หรืออย่างเดียวกัน เช่น การได้ทรัพย์สินมาอาจเกิดจากขยันทำงาน จาก การทำให้ผู้ให้ทรัพย์สินพอใจ หรือจากการลักขโมยก็ได้ เป็นต้น

10.4.3 การไม่ตระหนักถึงเหตุปัจจัยส่วนพิเศษนอกเหนือจากเหตุปัจจัยที่เหมือนกัน คือ คนมักมองเฉพาะแต่เหตุปัจจัย บางอย่างก็ตนนั้นหมายความว่า จะให้เกิดผลอย่างนั้น ๆ ครั้นต่างบุคคลทำเหตุปัจจัยอย่างเดียวกันแล้ว คนหนึ่งได้รับผลที่ต้องการ อีกคนหนึ่งไม่ได้รับผลนั้น ก็เห็นว่าเหตุปัจจัยนั้นไม่ได้ผลจริง

10.4.4 จำแนกโดยเงื่อนไข คือ มองโดยพิจารณาเงื่อนไขประกอบด้วย เช่น ถ้าถามว่าบุคคลนี้ควรคบหรือไม่ ถ้าพระภิกษุเป็นผู้ตอบก็อาจกล่าวว่าถ้าคบแล้วกุศลธรรมเจริญ กุศลธรรมเสื่อม ก็ไม่ควรคบ แต่ถ้าคบแล้วกุศลเสื่อม กุศลธรรมเจริญ ก็ควรคบ การตอบวิภาษวาท จะวินิจฉัยโดยพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ คือ

10.4.4.1 ความโน้มเอียง ความพร้อม นิสัย ความเคยชินต่าง ๆ ซึ่งเด็กได้สั่งสมไว้โดยการอบรมเลี้ยงดูและอิทธิพลทางวัฒนธรรม เป็นต้น เท่าที่อยู่ในขณะนั้น (พูดด้วยภาษาทางธรรมว่า สังขารที่เป็นกุศลและอกุศล คือ แนวความคิดปรุงแต่งที่ได้สะสมจนกลายเป็นความเคยชินเอาไว้) อาจเรียกง่าย ๆ ว่า พื้นของเด็กที่จะเล่นไป

10.4.4.2 โยนิโสมนสิการ คือ เด็กรู้จักใช้โยนิโสมนสิการโดยปกติหรือไม่ และแค่ไหน เพียงไร

10.4.4.3 กัลยาณมิตร คือ บุคคลหรืออุปกรณ์ที่จะช่วยชี้แนะแนวทางการคิด ความเข้าใจอย่างถูกต้องต่อสิ่งที่พบเห็น หรือที่จะชักนำให้เกิดโยนิโสมนสิการ อย่างได้ผลหรือไม่ ไม่ว่าจะเป็นกัลยาณมิตรในครอบครัว ในสื่อบุคคลนั้น ๆ หรือทั่ว ๆ ไป ในสังคมก็ตาม

10.4.4.4 ประสพการณ์ คือ สิ่งที่ปล่อยให้แพร่หรือให้เด็กพบเห็นนั้น มีลักษณะ หรือคุณสมบัติที่ร้ายหรือชั่ว เป็นต้น รุนแรงมากน้อยถึงระดับใด

ทั้ง 4 ข้อนี้ เป็นตัวแปรได้ทั้งนั้น แต่ในกรณีนี้ ยกเอาข้อ 4. ขึ้นตั้งเป็นตัวยืน คำตอบจะเป็นไปได้โดยสัดส่วนซึ่งตอบได้เอง เช่น ถ้าเด็กมีโยนิโสมนสิการดีจริง ๆ กำกับอยู่ หรือ พื้นด้านแนวความคิดปรุงแต่งที่เป็นกุศลซึ่งได้สั่งสมอบรมกันไว้โดยครอบครัวหรือวัฒนธรรมมีมาก และเข้มแข็งจริง ๆ แม้ว่าสิ่งที่แพร่หรือปล่อยให้เด็กพบเห็นจะเลวร้ายอย่างมาก ก็ยากที่จะเป็นปัญหา และผลดีต่าง ๆ ก็เป็นอันหวังได้ แต่ถ้าพื้นความโน้มเอียงทางความคิดกุศลก็ไม่ได้สั่งสมอบรมกันไว้ โยนิโสมนสิการก็ไม่เคยฝึกกันไว้ แล้วยังไม่จัดเตรียมให้มีกัลยาณมิตรไว้ด้วยการปล่อยนั้น ก็มี ความหมายเท่ากันเป็นการสร้างเสริมสนับสนุนปัญหาและเป็นการตั้งใจทำลายเด็กโดยใช้ยาพิษเบื้อ เสียตนเอง

10.4.5 วิภาษวาทในฐานะวิธีตอบปัญหาอย่างหนึ่ง วิภาษวาทปรากฏอยู่บ่อย ๆ ในรูปของการตอบปัญหาและท่านจัดเป็นวิธีตอบปัญหาอย่างหนึ่ง ในบรรดาวิธีตอบปัญหา 4 อย่าง มีชื่อเฉพาะเรียกว่า วิภาษวาทพยากรณ์ ซึ่งก็คือ การนำเอาวิภาษวาทไปใช้ในการตอบปัญหา

หรือตอบปัญหาตามแบบวิภาษวาทนั่นเอง เพื่อความเข้าใจชัดเจนในเรื่องนี้ ถึงทราบวิธีตอบปัญหา (ปัญหาพยากรณ์) 4 อย่าง คือ

10.4.5.1 เอกัณสพยากรณ์ การตอบอย่างเดียวเด็ดขาด

10.4.5.2 วิภัชชพยากรณ์ การแยกแยะตอบ

10.4.5.3 ปฏิปจฉาพยากรณ์ การตอบโดยย้อนถาม

10.4.5.4 ฐปนะ การยั้งหรือหยุด พับปัญหาเสีย ไม่ตอบ

วิธีตอบ 4 อย่างนี้ แบ่งตามลักษณะของปัญหา ดังนั้น ปัญหาจึงแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ตรงกับวิธีตอบเหล่านั้น จะยกตัวอย่างปัญหาตามที่แสดงไว้ในคัมภีร์รุ่นหลังมาแสดง ประกอบความเข้าใจดังนี้

1. เอกัณสพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรแยกแยะหรือจำแนกตอบ เช่น ถามว่าสิ่งที่ ไม่เที่ยง ได้แก่ จักขุไซ้ไหม พึงตอบได้ทีเดียวแน่นอนลงไปว่าใช่

2. วิภัชชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ควรแยกแยะหรือจำแนกตอบ เช่น ถามว่าสิ่งที่ ไม่เที่ยง ได้แก่ จักขุไซ้ไหม พึงแยกแยะตอบว่า ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น แม้โสตะ ฆานะ เป็นต้น ก็ไม่เที่ยง

3. ปฏิปจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ไม่ควรตอบโดยย้อนถาม เช่น ถามว่าจักขุฉันใด โสตะก็ฉันนั้น โสตะฉันใด จักขุก็ฉันนั้น ไซ้ไหม พึงย้อนถามว่า มุ่งความหมายแง่ใด ถามใด หมายถึง แง่ใช้ดูหรือเห็น ก็ไม่ใช่ แต่ถ้ามุ่งความหมายแง่ว่าไม่เที่ยงก็ใช่

4. ฐปนียปัญหา ปัญหาที่พึงยับยั้ง หรือพับเสีย ไม่ควรตอบ เช่น ถามว่า ชีวิตกับสรีระ คือ สิ่งเดียวกันไซ้ไหม พึงยับยั้งเสียไม่ต้องตอบ นี่ก็เป็นเพียงตัวอย่างสั้น ๆ ง่าย ๆ เพื่อความเข้าใจ เบื้องต้น เมื่อว่าโดยใจความปัญหาแบบที่ 1 ได้แก่ ปัญหาซึ่งไม่มีแง่ที่จะต้องชี้แจงหรือไม่มีเงื่อนไข จึงตอบแน่นอนลงไปอย่างใดอย่างหนึ่งได้ทันที เช่น อีกตัวอย่างหนึ่งว่าคนทุกคนต้องตายไซ้ไหม ก็ ตอบได้ทันทีว่าใช่ ปัญหาแบบที่ 2 ได้แก่ แ่งซึ่งจะต้องมีเรื่องที่จะต้องชี้แจง โดยใช้วิภาษวาทต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ปัญหาแบบที่ 3 พึงย้อนถามความเข้าใจกันก่อนจึงจะตอบ หรือตอบด้วยอาการย้อนถาม หรือสอบถามไปตอบไป อาจใช้ประกอบไปกับการตอบ แบบที่ 2 คือ ควบกับวิภัชชพยากรณ์ใน บาลี พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีย้อนถามบ่อย ๆ และด้วยการทรงย้อนถามนั้น ผู้ถามจะค่อย ๆ เข้าใจสิ่งที่ เขาถามไปเอง หรือช่วยให้เขาตอบปัญหาของเขาเอง โดยพระองค์เพียงทรงชี้แนะแ่งคิดต่อให้ ไม่ ต้องทรงตอบ ส่วนปัญหาแบบที่ 4 ซึ่งควรยับยั้งไม่ตอบ ได้แก่ คำถามเหลวไหลไร้สาระจำพวกหมวด เต่าเขากระต่ายบ้าง ปัญหาที่เขายังไม่พร้อมที่จะเข้าใจ จึงยับยั้งไว้ก่อน หันไปทำความเข้าใจเรื่องอื่น ที่เป็นการเตรียมพื้นของเขาก่อน แล้วจึงค่อยมาพูดกันใหม่หรือให้เข้าใจได้เองบ้างปัญหาที่ตั้งมาไม่ ถูก โดยคิดขึ้นจากความเข้าใจผิด ไม่ตรงตามสภาวะหรือไม่มีตัวสภาวะอย่างนั้นจริง เช่น ตัวอย่างใน บาลี มีผู้ถามว่า ใคร เป็นต้น ซึ่งไม่อาจตอบตามที่เขายากฟังได้ จึงต้องยับยั้งหรือพับเสีย อาจชี้แจง เหตุผลในการไม่ตอบหรือให้เขาตั้งคำถามใหม่ให้ถูกต้องตามสภาวะ เรื่องโยนิโสมนสิการ ขอกล่าวไว้ โดยย่อ เพียงเท่านี้ก่อน และขอสรุปโดยทวนหลักการทั่วไป เมื่อมีโยนิโสมนสิการสัมมาทิฐิก็เกิดขึ้น

ได้ เมื่อสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นองค์ประกอบมูลฐานของมรรควิธีแห่งการแก้ปัญหา หรือมรรคาแห่งความดับทุกข์ จากนั้นกระบวนการแห่งการศึกษาก็ดำเนินต่อไป

ปัญหาทุกอย่างไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ มีทางแก้ไขได้ ถ้ารู้จักคิดให้ดี ปฏิบัติให้ถูก การคิดได้ดีนั้นมีใช้การคิดได้ด้วยลูกคิดหรือด้วยสมองกล เพราะโลกเราในปัจจุบันจะวิวัฒนาการไปมากเพียงใดก็ตามก็ยังมีเครื่องมืออันวิเศษชนิดใด สามารถ ขบคิดแก้ไขปัญหาลักษณะต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ การขบคิดวินิจฉัยปัญหา จึงต้องใช้สติปัญญา คือ คิดด้วยสติรู้ตัวอยู่เสมอ เพื่อหยุดยั้งและป้องกันความประมาทพลาดผิดและอคติต่าง ๆ มิให้เกิดขึ้น ช่วยให้การใช้ปัญญาพิจารณาปัญหาต่าง ๆ เป็นไปอย่างเที่ยงตรงทำให้เห็นเหตุเห็นผลที่เกี่ยวข้องกันเป็นกระบวนการได้กระจ่างชัดทุกขั้นตอน (พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. 2539 : 75)

การมีส่วนร่วมการส่งเสริมของครูพระด้านแก้ปัญหา และพึงพาตนได้ด้วยความรู้คิดหมายถึงการมีส่วนร่วมคอยช่วยให้นักเรียน รู้จักคิดพิจารณา ให้เกิดปัญญาที่จะเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง อย่างถูกต้อง อันจะทำให้เกิดคุณธรรมความดีงาม พร้อมทั้งปัญญาในการแก้ปัญหา สามารถเชื่อมโยงกับความรู้อื่น สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ไปสู่การประดิษฐ์ การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ (โยนิโสมนสิการสัมปทา)

2.2 บทบาทของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

บทบาทของครูพระในการมีส่วนร่วมพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาจริยธรรมด้านจิตใจให้แก่ทุกคนในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยทำให้ปัญหาสังคมด้านการขาดศีลธรรมหมดไปได้ เพื่อที่จะได้ให้นักเรียนในสังคมเป็นคนดี มีการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกเหนือจากการอบรมศีลธรรมแก่ประชาชนแล้ว บทบาทของครูพระในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนยังพอสรุปได้ ดังนี้

1. ครูพระควรเข้ามาเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องศีลธรรมและความประพฤติที่ดีงาม เพื่อเรียกความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับนักเรียนในโรงเรียน
2. ครูพระควรเป็นนักเทศน์ที่ดี เนื่องจากสามารถดึงดูดจิตใจของนักเรียนให้ปฏิบัติตามหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง
3. ครูพระควรช่วยนักเรียนพัฒนาตนเองในด้านความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อรู้เท่าทันกับกระแสโลก อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเรียนของนักเรียน
4. ครูพระควรเป็นครูผู้ให้มากกว่าผู้รับ หมายถึง ด้านหลักคำสอนและหลักธรรมต่าง ๆ
5. ครูพระควรช่วยพัฒนาความสามารถรับรู้เข้าใจหลักธรรมของนักเรียนและพัฒนาให้มีสติตื่นตัวในการศึกษาหรือมองเห็นความสำคัญในการศึกษาคุณธรรมจริยธรรมสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (พระธรรมญาณมุนี. 2527 : 27)

กระทรวงศึกษาธิการ (2527 :15) ได้เสนอแนวทางสร้างและเสริมจริยธรรมในโรงเรียนไว้ในแผนพัฒนาจริยธรรมของครูพระ ดังนี้

1. ครูพระควรดำเนินการร่วมมือกับวัดและผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อจัดทำสื่อการเรียนการสอน
 2. ครูพระควรจัดให้มีการฝึกฝนอย่างง่ายและเหมาะสมกับวัยแก่เด็กในวัยประถมศึกษา
 3. ครูพระควรจัดอบรมบุคลากรที่รับผิดชอบทางด้านจริยศึกษา ให้มีความรับผิดชอบ
รู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและวัดจริยศึกษา
 4. ครูพระควรจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมที่เป็นมงคลดีงามให้แก่นักเรียนตามวัน
สำคัญ ทางศาสนา เช่น พระพุทธรูปภายในศาลา หรือสัญลักษณ์ในพระพุทธศาสนา
 5. ครูพระควรจัดให้มีห้องพระหรือห้องจริยศึกษาสำหรับนักเรียนในการสอนให้บูชา
ประกอบพิธีทางศาสนา
 6. ครูพระควรจัดกิจกรรมเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องประสานให้วัดและ
ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
 7. ครูพระควรส่งเสริมให้กำลังใจแก่ครูอาจารย์ที่สอนจริยธรรมดีเด่น
 8. ครูพระควรจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สนับสนุนหรือเอื้อต่อการเสริมสร้างลักษณะ
นิสัยและจริยธรรมของนักเรียน สภาพแวดล้อมจะเป็นเสมือนภูมิป้องกันมิให้เด็กเสื่อมทางจริยธรรม
ได้
 9. ครูพระควรจัดกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นภาคปฏิบัติเป็นสำคัญและมีการจัด
อบรมทั้งในเวลาและนอกเวลาเรียน
 10. ครูพระควรพัฒนาความรู้ทางจริยธรรม วิธีการถ่ายทอดความรู้และคุณลักษณะของ
ความเป็นครู
 11. ครูพระควรพัฒนาครูให้มีความรู้ทางจริยธรรม มีวิธีการถ่ายทอดความรู้และคุณลักษณะ
ของความเป็นครู
 12. ครูพระควรปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน การประเมินผลทางจริยธรรมให้
เหมาะสมสอดคล้องกับระบบการเรียนการสอน
 13. ครูพระควรส่งเสริมและประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และสื่อมวลชน
ในการเผยแผ่คุณธรรมจริยธรรม
 14. ครูพระควรนำข่าวอาชญากรรมหรือข่าวแปลก ๆ มาวิเคราะห์ประกอบการสอน
จริยธรรมส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์สภาพสังคมที่นำไปสู่ความเสื่อมโทรมทางจริยธรรม
จากบทบาทของครูพระที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความต้องการของสังคมใน
การที่จะให้วัดและครูพระทำบทบาทของตนเองให้เด่นชัดขึ้น และเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการ
พัฒนานักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สัญญาวิวัฒน์ (2540 : 28) ได้กำหนดยุทธศาสตร์
ที่วัดและพระสงฆ์สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาสังคมไว้ 10 ประการ ดังนี้
1. วัดและพระสงฆ์ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษาแห่งชาติทุกระดับ
 2. วัดและพระสงฆ์ต้องมีการศึกษาให้ถูกระบบ

3. พระสงฆ์ต้องทำงานเชิงรุกมากขึ้น ไม่ใช่ตั้งรับอย่างเดียว โดยรุกไปตามโรงเรียนและชุมชน เช่น โรงเรียนควรอาราธนาพระสงฆ์ที่อยู่ในวัดใกล้เคียงไปสอนให้เด็กเกิดความรู้คุ้นเคยกับพระสงฆ์มากขึ้น

4. จัดระบบการศึกษาเสริม เพื่อให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ได้รับความรู้เพิ่มเติม เป็นการพัฒนาความรู้ของเด็ก ทั้งนี้ การจัดการศึกษาทางวัดอาจจัดหาวิทยากรจากหน่วยงานมาดำเนินการฝึกความรู้หรือวิชาชีพ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับการศึกษาเพิ่ม เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต

5. วัดควรเป็นแหล่งส่งเสริมการศึกษาให้กับเยาวชนและประชาชนอย่างแท้จริง เช่น วัดให้มีห้องสมุดภายในวัด เป็นต้น

6. วัดควรมีพระที่มีความสามารถ เป็นคนดี และทำงานเพื่อศาสนาอย่างแท้จริง วัดควรเป็นศูนย์กลางการพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง

7. วัดและโรงเรียนในท้องถิ่นต้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ต้องมีความสอดคล้องกันอย่างกลมเกลื่อนและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

8. การประชาสัมพันธ์โดยอาศัยสื่อมวลชน เพื่อให้คนทั่วไปเข้าใจในเรื่องการปลูกฝังส่งเสริมคุณภาพและจริยธรรม

9. พระสงฆ์และวัดร่วมมือกับสถาบันครู และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้มีการสอนครู ให้นำแนวทางการศึกษาพุทธธรรมไปใช้ในการสอนเด็กและเยาวชน

10. ควรให้ความเสมอภาคในการดำเนินงานยุทธศาสตร์ “บัวพันน้ำ” อย่างเดียว ไม่เพียงพอ ต้องพัฒนาทั้ง “บัวใต้น้ำ” และ “บัวปริ่มน้ำ” ด้วยจึงพัฒนาได้อย่างทั่วถึง

ในการพัฒนาสังคมไทยเรื่องจริยธรรมของเยาวชน เป็นบทบาทหลักที่ครูพระ และวัดมีบทบาทโดยตรงในการรับผิดชอบจากความคาดหวังในสังคมที่เล็งเห็น และมีความเชื่อที่ให้ความสำคัญให้กับครูพระต้องให้มีบทบาทในการพัฒนาเรื่องการจูงใจให้เด็กเกิดการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ครูพระจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาทักษะของตนเอง ให้มีความสามารถในการเพิ่มพูนจริยธรรมให้เยาวชนมีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตมากขึ้นจากเดิม

ปัญหาสำคัญของประเทศปัญหาหนึ่ง คือ ปัญหาเด็กและเยาวชนที่หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากวิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดีงามของไทย ซึ่งสาเหตุแห่งปัญหาที่แท้จริงส่วนหนึ่งเกิดจากการละเลยการปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมและคุณธรรม จนทำให้เด็กและเยาวชนขาดจิตสำนึกที่ดีต่อหน้าที่ ขาดความรู้สึกลึกซึ้งชอบชั่วดี ก่อเกิดปัญหาขึ้นมากมายในสังคม ข้อมูลเอกสารงานวิจัยของนักวิชาการ มอชอโพล์ (กรมศาสนา. 2549 : 87) และงานวิจัยหลายเรื่อง ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนไทยในยุคปัจจุบัน ด้านคุณธรรมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องนำไปใช้ประกอบพิจารณาดำเนินการ พัฒนาคุณธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงามในเด็กและเยาวชนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังนี้ 1) เด็กและเยาวชนไทยไม่เข้าใจหลักธรรมและไม่เข้าใจธรรมะ ผลการสำรวจกลุ่มตัวอย่างของวัยรุ่น พบว่า ร้อยละ 70 เห็นว่า

หลักธรรมหรือข้อธรรมะเป็นเรื่องของคนแก่ ร้อยละ 65 เห็นว่าเป็นเรื่องที่เข้าใจยาก ร้อยละ 60 เห็นว่าวิธีการนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่อิงตามเสนอสู่กลุ่มวัยรุ่น ใช้วิธีการนำเบื้อหน้าไม่น่าสนใจ 2) เด็กและเยาวชนไม่เคยร่วมกิจกรรมด้านศาสนากับชุมชนและครอบครัว ผลการสำรวจตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่น พบว่า ร้อยละ 60 ไม่เคยร่วมกิจกรรมทางศาสนาในวัดร่วมกับชุมชนและครอบครัว

พฤติกรรมเยาวชนในสถานการณ์ปัจจุบันที่กล่าวมานั้น เป็นเพียงบางส่วนจากอีกหลาย ๆ พฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่อิงตามผลวิจัยที่เกี่ยวข้องและปัญหาของสังคมไทยได้ทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้นกว่าในอดีตที่ผ่านมาสาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากสภาพแวดล้อมและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารไร้พรมแดนในแนวทางโลกาภิวัตน์ ซึ่งต่างมุ่งเน้นการแข่งขันเพื่อสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจ ทำให้คนมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น แต่เกิดปัญหาด้านพฤติกรรม คือ การย่อหย่อนในศีลธรรม นอกจากนี้ปัญหาสังคมหลายด้านยังรุมล้อมคุกคามเด็กเยาวชน นักเรียน ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเดิม ขาดระเบียบวินัย ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่อิงตามโครงสร้างของสังคมไทยจางหายไป พร้อมกับการล่มสลายของสถาบันครอบครัวซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็กเยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาแวดล้อมต้องขาดความมั่นคง จนเกิดปัญหาต่าง ๆ ของสังคมตามมา เช่น ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของนักเรียน นักศึกษาปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาปัญหานักเรียน นักศึกษาประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ในการเรียนและปัญหาอาชญากรรม จากสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับนักเรียน นักศึกษา เป็นต้น สถานการณ์ดังกล่าว พบว่า รากเหง้าแห่งปัญหาที่แท้จริง คือ การที่นักเรียนนักศึกษาไม่ได้รับการกล่อมเกลาด้านจิตใจ ถูกละเลยจากสถานศึกษาที่จะปลูกฝังในเรื่องศีลธรรมจนทำให้ ขาดความสำนึกต่อหน้าที่ ขาดความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติพิจารณาไตร่ตรอง และแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอกที่ไม่เหมาะสม ก่อปรด้วยสภาพแวดล้อมรอบตัวนักเรียน นักศึกษาที่ยุยง ส่งเสริม ชักจูงและโน้มน้าวอย่างต่อเนื่องด้วยรูปแบบที่มีการพัฒนาอย่างหลากหลายทำให้ยากต่อการควบคุมป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียน นักศึกษา ให้สัมฤทธิ์ผลได้ ภายใต้โลกาภิวัตน์ เว้นแต่นักเรียน นักศึกษา จะถูกจัดระเบียบทางความคิด จนมีจิตใจที่ใฝ่ดี และมีพลังใจที่เข้มแข็งสามารถเป็นภูมิคุ้มกันต้านทานเหตุปัจจัยในทางเลื่อมที่จะเข้ามาทำลายคุณภาพชีวิตที่อิงตามได้ด้วยหลักธรรมทางศาสนา

ดังนั้น โครงการครูพระสอนศีลธรรม เป็นโครงการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยทั่วไป เมื่อปี 2548 กรมการศาสนา (2549 : 41 - 42) จึงเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบทบาทของครูพระสอนศีลธรรมในรูปแบบที่ประชาชนพึงประสงค์ ซึ่งเป็นมิติใหม่ที่กรมศาสนาได้ดำเนินการเป็นครั้งแรก เพื่อสร้างวัฒนธรรมใหม่ในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีของรัฐบาล ที่เน้นเยาวชนเป็น

ศูนย์กลางในการพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้โครงการนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนอย่างแท้จริง ซึ่งผลจากการประเมินปรากฏว่าประชาชนพึงพอใจมากที่สุดได้เห็นลูกหลานมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี คือ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ ขยันทำงานบ้านและขยันเรียนหนังสือ โดยกรมศาสนา (2549 : 88) คาดหวังว่า โครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์คุณธรรมและหลักธรรม ในการดำเนินชีวิตที่ดีงามของเด็กและเยาวชนให้มีความรู้คู่คุณธรรม และเป็นหนึ่งในโครงการที่มีคุณค่าต่ออนาคตที่สดใสของเยาวชนไทย โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อจัดครูพระที่มีความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการสั่งสอนให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอื่น ๆ 2) เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนซึมซับและเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งจะนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรประจำวัน 3) เพื่อปลูกฝังอบรมนักเรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรม ให้เข้าถึงหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงามทางพระพุทธศาสนาและสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งเน้นให้ครูพระได้เข้าไปสอนในโรงเรียนทุกระดับชั้น และเป็นการเชื่อมโยงระหว่างกระทรวงศึกษาธิการกับกระทรวงวัฒนธรรมตามข้อตกลงร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมนู (ป.อ. ปยุตโต.2530 : 11 - 12) ที่กล่าวว่าในชนบทสังคมไทยแทบทุกหมู่บ้านจะมีวัดประจำหมู่บ้านเป็นศูนย์กลาง ประชาชนในหมู่บ้านจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของวัดร่วมกัน วัดแต่ละวัดจึงเป็นเครื่องรวมสังคมย่อย ๆ เข้าเป็นสังคมเดียวกันบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของสังคมในระบายนี้นอกจากนี้ ครูพระในพระพุทธศาสนายังทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศีลธรรมให้แก่ประชาชนแล้ว พอสรุปได้ดังนี้

1. ใช้เป็นสถานศึกษา สำหรับชาวบ้านส่งกุลบุตร มาอยู่รับใช้พระ รับการฝึกอบรมทางศีลธรรม และเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ ในอดีตแต่ละสมัย
2. เป็นสถานสงเคราะห์บุตรชาวบ้านที่ยากจนได้อาศัยเลี้ยงชีวิตรอยู่และศึกษาเล่าเรียนด้วย
3. เป็นสถานพยาบาล ที่แจกจ่ายบอกยาและรักษาผู้เจ็บป่วย
4. เป็นที่พักคนเดินทาง
5. เป็นสโมสร ที่ชาวบ้านมาพบปะสังสรรค์หย่อนใจหาความรู้เพิ่มเติม
6. เป็นสถานบันเทิง ที่จัดเทศกาลและมหรสพต่าง ๆ สำหรับชาวบ้านทั้งหมด
7. เป็นศูนย์กลางศิลปวัฒนธรรม
8. เป็นศูนย์กลางการบริหารการปกครอง ที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านใช้เรียกประชุมลูกบ้าน
9. เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรม

กล่าวได้ว่า วัดเป็นทุกอย่างของสังคม เป็นศูนย์กลางที่รวมจิตใจของประชาชน ส่วนครูพระซึ่งเป็นตัวแทนของวัด บทบาทเหล่านี้ก็กลายเป็นผู้นำทางจิตใจของประชาชน เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพเชื่อถือและการร่วมมือดังนี้ วัดก็กลายเป็นหลักประกันความมั่นคงของประเทศชาติในฐานะเป็นที่ยึดเหนี่ยวประชาชนให้มีความสามัคคี เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้สังคมอยู่อย่างเป็นสุขตลอดมา ในด้านการให้การศึกษาสำหรับประชาชนหรือเยาวชน ครูพระมีหน้าที่ในการ

ฝึกอบรมด้านศีลธรรมและสัจธรรมโดยทางปฏิบัติ เพราะครูพระมีเวลามากนอกจากการบำเพ็ญปฏิบัติสมณะธรรมต่าง ๆ โดยหน้าที่ของท่านในทางประโยชน์ส่วนตนแล้ว ครูพระมีหน้าที่โดยข้อผู้มัดทางสังคมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า จะต้องอนุเคราะห์ประชาชนด้วยการให้ธรรมทาน ช่วยเหลือประชาชนในการให้การศึกษาอบรมด้วย (พระราชวรมุนี. 2527 : 275 - 285) ซึ่งสอดคล้องตามความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กล่าวว่า การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคม มีคุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีหลักการที่สำคัญคือต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา มีการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 (ฉบับที่2) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ 2545)

ในข้อ 2 ที่กล่าวว่าครูพระต้องทำงานเชิงรุกมากขึ้น ไม่ใช่ตั้งรับอย่างเดียว โดยรุกไปตามโรงเรียนและชุมชน เช่น โรงเรียนควรอาราธนาครูพระที่อยู่ในวัดใกล้เคียงไปสอนให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับพระมากขึ้น

ในข้อ 4 ที่กล่าวว่าจัดระบบการศึกษาเสริม เพื่อให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้รับความรู้เพิ่มเติม เป็นการพัฒนาความรู้ของเด็ก ทั้งนี้ การจัดการศึกษา ทางวัดอาจจัดหาวิทยากรจากหน่วยงานดำเนินการฝึกความรู้วิชาชีพ เพื่อให้ชาวบ้านได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในข้อ 6 ที่กล่าวว่าวัดควรมีครูพระที่มีความสามารถ เป็นคนดี และทำงานเพื่อศาสนาอย่างแท้จริง วัดควรเป็นศูนย์กลางพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง

และในข้อ 9 ที่กล่าวว่าครูพระและวัดร่วมมือกับสถาบันครู และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้มีการสอนครูให้หาแนวทางการศึกษาพุทธธรรมไปใช้ในการสอนเด็กและเยาวชน

จากแนวคิดของนักวิชาการที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาสังคมไทยแก่เยาวชนให้มีการดำเนินชีวิตที่ดีงามนั้น เป็นบทบาทหน้าที่หลักของครูพระและวัด มีบทบาทโดยตรงในการรับผิดชอบจากความคาดหวังของคนในสังคมที่เล็งเห็น และมีความเชื่อที่ให้ความสำคัญกับครูพระต้องให้มีบทบาทในการพัฒนาเรื่องดังกล่าว ครูพระจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาบทบาทของตนเองให้มีความสามารถในการเพิ่มพูนการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามให้แก่นักเรียน เยาวชน และประชาชนทั่วไป มีการดำเนินชีวิตที่ดีงามมากขึ้นจากเดิม

3. สถานภาพทั่วไปของโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการศึกษาของสังคมและชุมชน มีหน้าที่พัฒนาเยาวชนและให้บริการด้านการศึกษาแก่สังคม และมีหน้าที่ปรับปรุงและพัฒนาสังคม ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาที่มีคุณภาพก็สามารถพัฒนาเด็กเยาวชนให้สามารถดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองที่มีความรู้ มีความคิดและอยู่ในสังคมอย่างมีระเบียบวินัยและมีคุณธรรมพร้อมหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีได้

ในอดีตประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความมุ่งหวังให้โรงเรียนดำเนินการจัดการศึกษา พัฒนาบริหารจัดการภายใต้การบริหารของสถานศึกษา แต่ในความเป็นจริงสถานศึกษาไม่สามารถที่จะจัดความพร้อมได้ทุก ๆ อย่าง หากชุมชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมและช่วยเหลือ โดยเฉพาะโรงเรียนประถมศึกษาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ก้นดง และมีข้อจำกัดมากมาย เช่น ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ ขาดแคลนอัตรากำลังครู ขาดการติดตามและประเมินผลอย่างใกล้ชิด จึงทำให้การบริหารไม่บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ตามแผนงานของสถานศึกษาในหลายพื้นที่ของจังหวัดนนทบุรีจะเห็นได้ว่ามีโรงเรียนวัดเกิดขึ้นมากมาย ทั้งนี้โดยการสนับสนุนจากทางวัดให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียนในทุก ๆ ด้าน เช่น การสร้างอาคารเรียน การให้ความสนับสนุนช่วยเหลืออาหารกลางวันแก่เด็ก การให้ทุนการศึกษาแก่เด็กที่เรียนดี การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยแสดงธรรมแก่เด็กเป็นครั้งคราว จึงจำเป็นต้องมีการกระจายอำนาจให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จากการสำรวจพบว่า จังหวัดนนทบุรี มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 262 โรง มีครูจำนวน 7,724 คน มีนักเรียนจำนวน 75,640 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี. 2550) และได้แบ่งพื้นที่การศึกษาเป็น 2 เขต ประกอบด้วย พื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1. 2550) มี 2 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอบางกรวย มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 108 โรง มีครูจำนวน 2,670 คน มีนักเรียนจำนวน 24,643 คน พื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2. 2550) มี 4 อำเภอ คือ อำเภอไทรน้อย อำเภอบางบัวทอง อำเภอบางใหญ่ อำเภอปากเกร็ด มีโรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 154 โรง มีครูจำนวน 5,054 คน มีนักเรียนจำนวน 50,997 คน

การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ในปัจจุบันการจัดการศึกษาได้ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี ปัญญาดี สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความเป็นไทยและสากล ตลอดจนการศึกษาต่อตามความถนัดและความสนใจของตน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข ความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ การจัดการศึกษาจึงควรจัดให้เหมาะสมและครอบคลุมจุดประสงค์ เพื่อที่ผู้เรียนจะได้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆ อย่างหลากหลายที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาตนและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

เจียมพงษ์ วงษ์ธรรม (2519) ได้ศึกษาถึงบทบาทของครูพระในการพัฒนาสังคม เมื่อปี 2519 เกี่ยวกับเรื่องบทบาทในการให้การศึกษาทั่วไปทั้งทางโลกและทางธรรม การเผยแพร่หลักธรรม ความดีงาม และการให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ตลอดจนศึกษาว่าครูพระมีความคิดเห็นอย่างไร ในบทบาทด้านนี้ของท่าน โดยศึกษาจากประชากรที่เป็นครูพระในเขตกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ครูพระมีบทบาทสูงมากในด้านต่าง ๆ ดังนี้ คือ 1. ช่วยสอนหนังสือ ซึ่งในขณะที่สอนได้เน้นให้ ประชาชนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ 2. นอกเหนือจากการสอนหนังสือก็ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษา และกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับศีลธรรมและ ศาสนาในลักษณะที่ครูพระจะเข้าไปสอนได้ 3. ต้องการมีบทบาทในการศึกษาเพิ่มขึ้น โดยครูพระ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของชาติปรับปรุงหลักสูตรวิชาเกี่ยวกับศีลธรรม และศาสนาใน ลักษณะที่ครูพระจะเข้าไปสอนในโรงเรียนได้ 4. ด้านการเผยแพร่ธรรมเพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชน โดยครูพระจาริกในชนบทใช้สื่อมวลชนเผยแพร่ธรรม สอนให้ประชาชนเจริญกรรมฐาน ออกเยี่ยม ประชาชนและนำประชาชนพัฒนาท้องถิ่นวัดและโรงเรียน และเข้าร่วมในวันสำคัญทางศาสนา

จิระศักดิ์ ศักดิพิสิษฐ์ (2527: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูพระและครู เกี่ยวกับบทบาทของวัด และปัญหาตลอดจนความต้องการของครูพระและครูในการสนับสนุน การศึกษาที่วัดให้แก่โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในวัดในเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ ครูพระจำนวน 150 รูป และครู 150 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูพระและครูมีความคิดเห็น เกี่ยวกับการสนับสนุนการศึกษาด้านครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ วัดมีบทบาทในระดับปานกลาง ส่วนครูมีความคิดว่า วัดมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียน และการอบรม จริยธรรมนักเรียน ครูพระและครูมีความเห็นว่า วัดมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการเป็น สื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนครูพระและครูมีความคิดเห็นว่า อยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาใน การสนับสนุนการศึกษาที่วัดให้แก่โรงเรียน พระภิกษุมีความคิดเห็นว่า อยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการอาชีพ ด้านการให้สวัสดิการและคำแนะนำปรึกษา ด้านการร่วมกิจกรรม โรงเรียน การอบรมกิจกรรมนักเรียน และการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำหรับ ครุภัณฑ์อาคารสถานที่ ครูพระมีความคิดเห็นว่า เป็นปัญหาอยู่ในระดับน้อย ส่วนครูมีความ คิดเห็นว่าอยู่ระดับปานกลาง และด้านวิชาการและวิชาชีพ และมีความสำคัญว่าเป็นปัญหาอยู่ใน ระดับน้อยในการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียน และด้านการเปลี่ยนแปลง และด้านการเป็นสื่อกลาง ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ความต้องการในการสนับสนุนการศึกษา ครูพระมีความคิดเห็นว่า ครูพระมีความต้องการอยู่ในระดับมากในทุกด้าน ครูมีความคิดเห็นว่ามีความต้องการอยู่ในระดับ ปานกลาง ผลการเทียบความคิดเห็นของครูพระและครูเกี่ยวกับปัญหาในการสนับสนุนการศึกษา ที่วัดให้แก่โรงเรียนในด้านต่าง ๆ พบว่า พระภิกษุและครูมีความคิดเห็นแตกต่างกันในการให้ สวัสดิการและคำปรึกษาด้านการร่วมกิจกรรมโรงเรียน และการอบรมจริยธรรมนักเรียน ส่วนด้าน

ครูภัณฑ์อาคารสถานที่ ด้านวิชาการและวิชาชีพและการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่ามีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ระพิน ชูชื่น (2532) ได้ศึกษาบทบาทของครูพระในการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 123 รูป ในด้านการสั่งสอนอบรม ด้านการสนับสนุนกิจกรรม ด้านการให้คำแนะนำปรึกษา ด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสั่งสอนอบรมจริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาครูพระส่วนมากให้การสั่งสอนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง โดยเข้ามาเป็นครูสอนจริยศึกษาประจำในโรงเรียน เนื้อหาที่ครูพระสั่งสอนมากที่สุด ได้แก่เรื่องความเมตตา รองลงมาคือ เรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความเสียสละ ส่วนการสั่งสอนอบรมภายนอกสถานศึกษานั้น ครูพระส่วนมากให้การสั่งสอนมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง เนื้อหาที่ครูพระสั่งสอนมากที่สุด ได้แก่เรื่อง ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายของบุคคล

กฤษฎา นันทเพชร (2540 : 35) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม” พบว่า ทัศนคติของพระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าเพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อทัศนคติของพระสงฆ์ ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี และเพื่อศึกษาถึงบทบาทในการพัฒนาสังคมด้านต่าง ๆ ของพระสงฆ์ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ที่ได้รับการศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยใช้เครื่องมือคือแบบสอบถาม ผลการศึกษวิจัยพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ในอนาคต นอกเหนือจากเผยแผ่ธรรมพระสงฆ์ที่ศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่า บทบาทของพระสงฆ์ในอนาคตควรเป็นบทบาทด้านให้การศึกษและพัฒนาจิตวิญญาณในส่วนของ ทัศนคติต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม พระสงฆ์ควรมีบาทในด้านต่าง ๆ โดยเรียงลำดับการให้ความสำคัญจากบทบาทด้านพัฒนาจิตวิญญาณ บทบาทด้านส่งเสริมและอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม บทบาทด้านเผยแผ่ธรรม บทบาทด้านให้การศึกษากับบทบาท ด้านสังคมสงเคราะห์

รัชชัย เกื้อเกตุ (2542 : 36) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม” พบว่าความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งผลการศึกษา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่า จะได้ทำหน้าที่ชาวพุทธที่ดี ได้เป็นคนดี ได้ปฏิบัติธรรม ได้มีระเบียบวินัย ได้ทำความดี ได้เข้าใจศาสนา มากขึ้น และได้สัมผัสธรรมชาติ และในส่วนของเนื้อหาทางด้านวิชาการ พบว่า มีความเหมาะสมกับการฝึกอบรมให้กับนักเรียน เป็นบุตรที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์ เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ และเป็นสาวกที่ดีของศาสนา ด้านสถานที่ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่า สถานที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม มีความร่มรื่นเป็นธรรมชาติ มีส่วนช่วยให้การฝึกอบรมเป็นไปด้วยดี และด้านวิธีการ พบว่า เป็นวิธีการที่ดีสามารถฝึกอบรมให้นักเรียนเข้าใจในกิจกรรมและเนื้อหาสาระเป็นอย่างดี เช่น พิธีสู่ความเป็นพุทธบุตร

ด้านวิทยากร พบว่า วิทยากรแต่ละท่านมีความรู้ความสามารถมีการเตรียมข้อมูลมาเป็นอย่างดี สามารถถ่ายทอดและให้ความรู้ตามเนื้อหาสาระของหลักสูตรได้เป็นอย่างดี มีเทคนิคในการฝึกอบรมทำให้ผู้รับการฝึกอบรมไม่เบื่อ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตร พบว่า เนื้อหาและกิจกรรมฝึกอบรมเน้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความกตัญญู เนื้อหาทางวิชาการและกิจกรรมฝึกอบรมเน้นให้มีระเบียบวินัยและสามารถนำกิจกรรมและเนื้อหาวิชาการไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ด้านเวลา พบว่า ระยะเวลา 2 คืน 3 วัน มีความเหมาะสมกับการฝึกอบรมคุณธรรมค่ายพุทธบุตรและตารางการทำกิจกรรมมีเหมาะสม ด้านบริการ พบว่า พระพี่เลี้ยงและพระสงฆ์รวมทั้งเจ้าหน้าที่ได้ดูแลเอาใจใส่นักเรียนเป็นอย่างดี

ปิยะนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์ (2544) ได้วิจัยเรื่องการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี พบว่าด้านการบริหารโรงเรียนส่งเสริมจริยธรรมมากและมีปัญหาระดับปานกลางที่มีปัญหามากคือ 1. ผู้บริหารให้ความสนใจ ด้านการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนน้อยกว่าด้านการเรียนการสอน และขาดงบประมาณในการดำเนินการงานส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน 2. ด้านการจัดสภาพแวดล้อม โรงเรียนดำเนินการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในระดับมากมีปัญหาระดับปานกลางที่เป็นปัญหามากกว่าประเด็นอื่น คือ สถานที่สำหรับฝึกปฏิบัติจริยธรรม ขาดความเหมาะสม 3. ด้านการสอนและการนิเทศโรงเรียนดำเนินการจัดการสอนและการนิเทศเพื่อการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในระดับมาก มีปัญหาระดับปานกลางที่เป็นปัญหามากกว่าประเด็นอื่น คือ โรงเรียนมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากเกินไปจนทำให้ครูละเลยการส่งเสริมจริยธรรมแก่นักเรียน 4. ด้านการจัดกิจกรรมโรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรม เพื่อการส่งเสริมจริยธรรมนักเรียน ในระดับปานกลางที่เป็นปัญหาในระดับปานกลางที่เป็นปัญหามากกว่าประเด็นอื่น คือ การแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมไม่ตรงประเด็น 5. การประเมินผล ด้านจริยธรรมโรงเรียน ได้ดำเนินการประเมินผลทางจริยธรรมของนักเรียนในระดับ ปานกลาง อย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดระบุว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ติดตามผลการประเมินผลด้านจริยธรรมโดยเน้นพฤติกรรมของนักเรียนระดับมาก สำหรับปัญหาการติดตามผลการประเมินผลด้านจริยธรรมปรากฏว่าอยู่ในระดับปานกลางที่เป็นปัญหามากกว่าประเด็นอื่น คือ ครูให้การดูแลกำกับ ติดตามพฤติกรรมด้านจริยธรรมของนักเรียนไม่สม่ำเสมอและขาดข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้ด้านจริยธรรม

วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย (2545 : 37) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก” พบว่า การดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ และเพื่อการศึกษาทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องต่อการส่งเสริมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ รวมถึงศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมจริยธรรมที่จัดขึ้นทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ เยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่

เคยเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม ความสนใจเกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรมทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านระเบียบวินัย ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านการรู้จักประหยัด อดออม ด้านความอดทน และด้านความรับผิดชอบ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับกิจกรรม ส่งเสริมจริยธรรมทุกกิจกรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ ด้านระเบียบวินัย ได้แก่ การสอนให้เด็ก รู้จักเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ได้แก่ การฝึกหัดให้รู้จักยืมดีช่วยเหลือทำงานบ้าน ด้านความขยันหมั่นเพียร ได้แก่ การให้คำชมเชยเด็กที่ขยันในการศึกษาเล่าเรียน ด้านการรู้จัก ประหยัดอดออม ได้แก่ การสั่งสอนให้เด็กเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ในการใช้สอย ด้านความอดทน ได้แก่ การจัดให้เด็กรู้จักเข้าคิว และด้านความรับผิดชอบ ได้แก่ การมอบหมายให้ทำความสะอาด บริเวณบ้าน ส่วนความสนใจเฉพาะด้าน พบว่า ด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ กลุ่มตัวอย่าง ให้ความสำคัญมากที่สุด และด้านการรู้จักประหยัดอดออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างไม่ให้ความสำคัญเลย

สมหมาย เกาเสน (2546) ได้วิจัยเรื่องสภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนมีนบุรี สำนักงานเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่าสภาพการ ปลูกฝังคุณธรรมอยู่ในระดับมาก ทุกกิจกรรมโดยครูใช้วิธีการจัดการเรียนการสอนในการปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมอยู่ในระดับแรก รองลงมาคือการอบรมนักเรียน การประเมินคุณธรรม การจัด กิจกรรมเสริมหลักสูตรตามลำดับ ส่วนการจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนเป็นแนวทางในการปลูกฝัง คุณธรรมน้อยที่สุด

แสงนภา ภักดีศิริวงษ์ (2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนาในการส่งเสริม คุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) ด้านการสั่งสอน อบรมทางด้านจริยธรรมพระภิกษุส่วนมากให้การสั่งสอนอบรมมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และเมื่อ นักเรียนมาประกอบกิจที่วัด เนื้อหาที่พระภิกษุสั่งสอนมากที่สุด คือ เรื่องความเมตตา ความกตัญญู 2) ด้านการสนับสนุนกิจกรรม พระภิกษุส่วนมากมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ต่าง ๆ การจัดโครงการอบรมศีลธรรมนักเรียนในภาคฤดูร้อน การจัดโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน โดยเป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่คณะครูอาจารย์และผู้จัด และให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์ และสถานที่ 3) ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนพระภิกษุส่วนมากให้คำแนะนำปรึกษา เกี่ยวกับปัญหาทั่วไป ได้แก่ ปัญหาทางด้านการเรียน การเงิน สุขภาพ วิธีการให้คำแนะนำปรึกษา โดยส่วนมากให้คำแนะนำปรึกษาที่วัด เมื่อนักเรียนไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัด 4) ด้านการเป็นสื่อกลาง ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพระภิกษุส่วนมากเคยมีส่วนร่วมในการชักชวนฆราวาสเข้าร่วมกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญ ตักบาตร และพิธีพุทธามามกะ วิธีการที่พระภิกษุใช้ในการชักชวน สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ การบอกกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชน มาประกอบกิจกรรมทางศาสนา

งานวิจัยต่างประเทศ

เอ็ดวาร์ดส์ (Edwards. 1997) ได้กล่าวถึง บุคคลผู้มีความคิดสร้างสรรค์ย่อมเป็นคนซึ่งสามารถแสดงกระบวนการอย่างใหม่ ในการเสนอข้อมูลผ่านการแสดงออก ซึ่งตามปกติแล้วข้อมูลในเชิงประจักษ์สัมผัสมีอยู่ทุกคน นักเขียนต้องการคำ นักดนตรีต้องการโน้ตดนตรี ศิลปินต้องทัศนสัมผัสหรือการรับรู้อันเกิดจากการมองเห็น และผู้สร้างสรรค์ทั้งหมดนั้นก็ต้องการความรู้ในกลวิธีต่าง ๆ สำหรับการสร้างสรรค์เฉพาะด้านของเขา การสร้างสรรค์ในแง่ปัจเจกแล้ว ศิลปินย่อมเกิดจินตภาพฉับพลันในการแปลงข้อมูลปกติไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ การสร้างสรรค์อันเป็นปรากฏการณ์ที่อยู่เหนือวัตถุดิบนั้น ๆ การสร้างสรรค์จำเป็นต้องทำความเข้าใจกับความแตกต่างระหว่างกระบวนการสองด้าน คือ การรวบรวมข้อมูลและการแปลงข้อมูลในเชิงสร้างสรรค์ การค้นพบใหม่ในเรื่องการทำงานของสมองและความกระฉับกระเฉงในเรื่องกระบวนการทั้งสองด้านนั้น จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจกับการทำงานของสมองทั้งสองซีกเป็นประการแรก ก่อนที่จะก้าวไปสู่ศักยภาพในการสร้างสรรค์ต่อไป ผลงานวิจัยทางด้านสมองของมนุษย์ในปัจจุบัน ได้ช่วยขยายทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมชาติจิตสำนึกของมนุษย์ให้กว้างขวางออกไป และข้อมูลที่ค้นพบนั้น ก็ได้มีผลต่อสมรรถภาพในการสร้างสรรค์ของมนุษย์ด้วยเช่นกัน

มิลเลอร์ (Miller. 1989 : 320 - A) ได้ศึกษา การกำหนดการมีส่วนร่วมของครูในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ของโรงเรียนชนบทในสหรัฐอเมริกา จากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างการเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งการให้ครูมีส่วนร่วมจะมีประโยชน์อย่างมากในด้านการยอมรับและความเข้าใจ

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของครูพระในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นส่วนใหญ่เอกสารงานวิจัยที่พบมักเป็นงานวิจัยเอกสาร และการสำรวจอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทของครูพระและของวัดในเชิงของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ซึ่งมีประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมโรงเรียน การมีส่วนร่วมของครูพระกับการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และประเด็นเกี่ยวกับการส่งเสริมจริยธรรมในโรงเรียน การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามในโรงเรียนประถมศึกษาไม่มีปรากฏ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ในด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบวินัย ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ด้านการปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ด้านการมีสติระลึกรู้ตนตื่นตัวตลอดเวลา ด้านการแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี มีการดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี
2. ศึกษาแนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ครูพระที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 รูป ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน และผู้ประสานงานโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน รวม 180 รูป/คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางการสุ่มของ เครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan.1970 : 608) ได้ครูพระจำนวน 52 รูป ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรีจำนวน 52 คน และผู้ประสานงานกับครูพระโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 52 คน รวมได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 156 รูป/คน โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

การเลือกกลุ่มตัวอย่างได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

(1) คัดเลือก โรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี ที่ครูพระปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ได้โรงเรียนประถมศึกษา 22 โรง มีครูพระเข้าสอนจำนวน 22 รูป และเขต 2 ได้โรงเรียนประถมศึกษา 38 โรงมีครูพระที่เข้าสอนจำนวน 38 รูป ได้โรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 60 โรง รวมครูพระทั้งหมด 60 รูป

(2) สุ่มโรงเรียนประถมศึกษา 60 โรง ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลาก ได้โรงเรียนประถมศึกษาจำนวน 52 โรง

(3) กำหนดเลือก ครูพระ 1 รูป ผู้บริหาร 1 คน ผู้ประสานงาน 1 คน จากโรงเรียนที่สุ่มได้ 52 โรง ในแต่ละโรงเรียน โรงเรียนที่มีครูพระ 2 รูป กำหนดเลือกแบบจับสลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อถามการมีส่วนร่วมของครูพระที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนด้วยกัน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี 7 ด้าน คือ ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบ ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ด้านการมีสติระลึกรื้อฟื้นตนตัวตลอดเวลา ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด มีลักษณะ ข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของลิเคิร์ต (Likert. 1970 : 107 – 110) มี 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้น้ำหนักคะแนน ดังนี้

มากที่สุด	กำหนดให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	กำหนดให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	กำหนดให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้คะแนน	1	คะแนน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (open ended) ให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

(1) ศึกษาจากข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียน แล้วสร้างเป็นแบบสอบถาม

(2) การสร้างแบบสอบถาม เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ให้ครอบคลุมขอบเขตการวิจัยทั้ง 7 ด้าน คือ ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนว เหตุผล ด้านการมีสติระลึกรื้อฟื้นตนตัวตลอดเวลา และด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด ได้สร้างและพัฒนาตามแนวคำถามของ บพิตร ออมไธสง (2546 : 100 - 104) และ ฉลอง คงเจริญ (2545 : 139 - 148)

(3) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น เสนอต่อประธานควบคุมปริญญาโท และคณะกรรมการควบคุมปริญญาโท ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ และองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับความสอดคล้องกับ นิยามศัพท์เฉพาะ

(4) นำแบบสอบถามที่ประธานกรรมการควบคุมปริญญาโทตรวจสอบปรับปรุงแก้ไข ข้อบกพร่องเสร็จเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ให้ครอบคลุมความมุ่งหมายและขอบข่าย การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม 7 ด้าน รวมทั้งความถูกต้องชัดเจนในด้านการใช้ ภาษา

(5) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับครูพระที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รูป จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แล้วนำมาตรวจสอบ คุณภาพเครื่องมือ โดยหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยหาค่าสัมประสิทธิ์ อัลฟา (α -Coefficient) ของ ครอนบาค (Cronbach) (วิเชียร เกตุสิงห์. 2541 : 96-99 : อ้างอิงจาก ; Cronbach.1970 : 161) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .87

(6) นำแบบสอบถามที่มีคุณภาพแล้วไปใช้ในการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ จากครูพระ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้รับผิดชอบการประสานงานกับครูพระในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี โดยดำเนินการ ดังนี้

(1) ขอนหนังสือรับรอง และแนะนำตัว จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ อำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับครูพระ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ประสานงาน

(2) ขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรีทำหนังสือถึงผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีครูพระกลุ่มตัวอย่างปฏิบัติการสอนอยู่ เพื่อขอความสะดวกเกี่ยวกับการเก็บและรวบรวมข้อมูลจากครูพระ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ประสานงาน

(3) นำหนังสือจากผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี และหนังสือของผู้วิจัยไปดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยได้นำไปส่งและรับข้อมูลด้วยตัวเอง

4. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

(1) นำแบบสอบถามที่รับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของการตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ตอนที่ 2 และตอนที่ 3

(2) แยกแบบสอบถามออก เป็นกลุ่มตามสถานภาพ ได้แก่ ครูพระโรงเรียนประถมศึกษา

(3) นำแบบสอบถามตอนที่ 2 มาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ดังนี้

การให้คะแนน ได้กำหนดคะแนนเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบของลิเคิร์ต (Likert) โดยกำหนดค่าคะแนนแต่ละระดับ ดังนี้

มากที่สุด	กำหนดให้คะแนน	5	คะแนน
มาก	กำหนดให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	กำหนดให้คะแนน	3	คะแนน
น้อย	กำหนดให้คะแนน	2	คะแนน
น้อยที่สุด	กำหนดให้คะแนน	1	คะแนน

(4) นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อใช้วิเคราะห์หาค่าสถิติตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

(1) นำแบบสอบถาม มาหาค่าความถี่และร้อยละของตัวแปรในการวิเคราะห์

(2) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

เป็นรายข้อ และ รายด้าน ของระดับการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม แล้วเทียบกับเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยแบบอิงเกณฑ์ของ วิเชียร เกตุสิงห์

(2541 : 96 - 99) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 - 5.00	หมายถึง	การมีส่วนร่วม/การส่งเสริม	อยู่ในระดับ	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 - 4.49	หมายถึง	การมีส่วนร่วม/การส่งเสริม	อยู่ในระดับ	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 - 3.49	หมายถึง	การมีส่วนร่วม/การส่งเสริม	อยู่ในระดับ	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 - 2.49	หมายถึง	การมีส่วนร่วม/การส่งเสริม	อยู่ในระดับ	น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง การมีส่วนร่วม/การส่งเสริม อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

5.2.3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนใน โรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จากกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามสถานภาพ

5.2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นแบบพรรณนา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

1. แหล่งข้อมูล ในการศึกษาแนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดผู้ที่ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ดังนี้

(1.1) ครูพระที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จำนวน 5 รูป กำหนดเลือกแบบเจาะจงเพื่อทำการสัมภาษณ์ ซึ่งมีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป

(1.2) ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา 5 คน กำหนดเลือกแบบเจาะจงเพื่อทำการสัมภาษณ์ ซึ่งมีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป

(1.3) ผู้ประสานงานกับครูพระในโรงเรียนประถมศึกษา 5 คน กำหนดเลือกแบบเจาะจงเพื่อทำการสัมภาษณ์ ซึ่งมีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีขึ้นไป

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของครูพระ ได้แก่

2.1 เครื่องบันทึกเสียง

2.2 แบบสัมภาษณ์

2.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินดังนี้

1) เครื่องบันทึกเสียง แบบเทปคลาสเซท

2) แบบสัมภาษณ์ ดำเนินการ ดังนี้

2.1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ (Interview) และศึกษา วิเคราะห์การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ซึ่งได้จากขั้นตอนของการวิจัยในขั้นตอนแรก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างประเด็นคำถาม

2.2) สร้างประเด็นคำถามเพื่อการสัมภาษณ์

2.3) นำประเด็นคำถามที่สร้างไว้ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแก้ไข

2.4) สร้างแบบสอบถามในการถาม ตามประเด็นที่ตั้งไว้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์นี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดนนทบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและผู้ประสานงานกับครูพระในโรงเรียนประถมศึกษา

3.2 ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาและผู้ประสานงานกับครูพระในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าสัมภาษณ์

3.3 กำหนดวัน เวลา ในการเข้าสัมภาษณ์

3.4 การดำเนินการในการเข้าสัมภาษณ์

3.4.1 ขั้นตอนการในการเข้าสัมภาษณ์

3.4.1.1 เตรียมผู้ช่วยในการบันทึกข้อมูลโดยการชี้แจงจุดประสงค์ของการเข้าสัมภาษณ์

3.4.1.2 เตรียมเครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกข้อความ แบบสอบถามในการบันทึกข้อมูล

3.4.2 ขั้นตอนการสัมภาษณ์

3.4.2.1 ผู้วิจัยแนะนำตัวต่อผู้ให้สัมภาษณ์

3.4.2.2 ผู้วิจัยแจ้งจุดประสงค์ของการสัมภาษณ์

3.4.2.3 ผู้วิจัยดำเนินการถามตามประเด็นคำถามที่เตรียมไว้

3.4.2.4 ผู้ช่วยวิจัยสังเกตบรรยากาศในการสัมภาษณ์ บันทึกผลการสัมภาษณ์ในประเด็นที่มีความเห็นร่วมกัน

3.4.2.5 รวบรวมบันทึกจากผู้ช่วยวิจัย และถอดความจากการบันทึกเสียง

3.4.2.6 ผู้วิจัยดำเนินการบันทึกผลการสัมภาษณ์ตามความเป็นจริง

3.4.3 ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กล่าวขอบคุณผู้บริหารโรงเรียนและผู้ประสานงานกับครูพระ ที่อนุเคราะห์ให้การสัมภาษณ์

4. การจัดกระทำข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางในการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) โดยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) และนำเสนอเป็นตารางเปรียบเทียบข้อความ ตามประเด็นที่ได้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี เพื่อความสะดวกในการเสนอผล แปลผล และเข้าใจตรงกันในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้สัญลักษณ์และอักษรย่อต่อไปนี้

n	แทน	จำนวนครูพระในกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน คือ

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของครูพระ
2. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งได้จากแบบสอบถามปลายเปิด
3. ผลการสัมภาษณ์ ของครูพระ ผู้บริหาร ผู้ประสานงานกับครูพระ

1. ผลการวิเคราะห์ตามการมีส่วนร่วมของครูพระ

การเสนอผลการวิเคราะห์ตามการมีส่วนร่วมของครูพระ ปรากฏในตาราง 1-8

ตาราง 1 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการมีส่วนร่วมของครูพระ

การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1.ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี	3.70	0.67	มาก
2.ด้านการใช้ชีวิตและอยู่ร่วมสังคม อย่างมีระเบียบวินัย	3.96	0.62	มาก
3.ด้านความร่วมมือพร้อมด้วย แรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์	3.67	0.77	มาก
4.ด้านความมุ่งมั่นพัฒนาตน ให้เต็มศักยภาพ	3.72	0.72	มาก
5.ด้านการปรับทัศนคติและค่านิยม ให้สมแนวเหตุผล	4.01	0.68	มาก
6.ด้านความมีสติกระตือรือร้นตื่นตัว ตลอดเวลา	4.06	0.66	มาก
7.ด้านการแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ ด้วยความรู้สึกดี	3.96	0.71	มาก
รวม	3.87	0.60	มาก

จากตาราง 1 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม อยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา รองลงมา คือ ด้านการปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล

ตาราง 2 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
1	กำหนดแผนนโยบายเกี่ยวกับการรู้จักเลือกคบคนของนักเรียนและเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณมิตร	3.36	1.02	ปานกลาง
2	ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเลือกรับสื่อหนังสือพิมพ์ทีวี วิทยุภาพยนตร์ อย่างปลอดภัย	3.56	0.89	มาก
3	สอนให้นักเรียนแสวงหาแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี	3.71	0.84	มาก
4	สอนให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาการสื่อสารสัมพันธ์กันกับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา มีศรัทธาที่จะดำเนินตามแบบอย่างที่ดี	4.23	0.73	มาก
5	แนะนำให้นักเรียนรู้จักแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นบุคคล หนังสือ และเครื่องมือสื่อสารทั้งหลาย ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และความดีงาม	3.63	0.88	มาก
รวม		3.70	0.67	มาก

จากตาราง 2 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.70$) เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ในเรื่องกำหนดแผนนโยบายเกี่ยวกับการรู้จักเลือกคบคนของนักเรียนและเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณมิตร ครูพระมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.36$)

ตาราง 3 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีชีวิต
และอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
6	อบรมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เช่น รับผิดชอบผลการ ทำงานของตนเอง ช่วยเหลืองานบ้าน ตรงต่อ เวลา	3.94	0.75	มาก
7	นำหลักธรรมด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็น ระเบียบวินัยมาส่งเสริมนักเรียนให้เป็นคนดีมี ระเบียบวินัยเช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร การ ทิ้งขยะลงถัง การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของ โรงเรียน	3.96	0.86	มาก
8	ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมทำงานหรือทำ กิจกรรมร่วมกันอย่างสงบราบรื่น มีการช่วยเหลือ กันและกัน ไม่เบียดเบียนข่มเหงแก่งแย่งเอาREDIT เอาเปรียบกัน	3.94	0.72	มาก
9	อบรมให้นักเรียนควบคุมพฤติกรรมที่เหมาะสม รู้จักการจัดระเบียบชีวิตถูกต้อง ไม่เบียดเบียน ใคร	4.01	0.77	มาก
10	ส่งเสริมให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาให้ ถูกต้องได้ประโยชน์เป็นอย่างดี	3.96	0.81	มาก
รวม		3.96	0.61	มาก

จากตาราง 3 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วม
สังคมอย่างมีระเบียบวินัย โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ
พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบ
วินัยทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.96-4.01$)

ตาราง 4 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
11	อบรมให้นักเรียนมีความใฝ่ใจในการทำหน้าที่ และสิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม มีความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์	3.71	0.84	มาก
12	ปลูกฝังให้นักเรียนใฝ่ความเป็นเลิศ โดยการฝึก จิตใจให้ผ่องใส	3.73	0.90	มาก
13	แนะนำให้นักเรียนสร้างแรงจูงใจ สร้างความพอใจ ในการเรียนรู้ให้กับตนเอง	3.71	0.84	มาก
14	ให้คำปรึกษาการจัดกิจกรรม เช่น การแสดงตน เป็นพุทธมามกะการดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นใน ศีล 5 การจัดค่ายพุทธบุตร การบำเพ็ญประโยชน์ ที่วัด การบรรยายธรรมะการดำเนินชีวิต	3.48	1.03	ปานกลาง
15	อบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้เท่าทันกิเลส ละโลก โกรธ หลง หาความสุขโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น	3.71	0.84	มาก
รวม		3.66	0.76	มาก

จากตาราง 4 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.66$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ในเรื่องการให้คำปรึกษาการจัดกิจกรรม ครูพระมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง

ตาราง 5 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
16	ปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการพัฒนาตน ยิ่งขึ้นไป จนเต็มสุดแห่งศักยภาพของตนด้วยการ พัฒนาที่พร้อมทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และ ปัญญา	3.50	1.00	มาก
17	ปลูกฝังให้นักเรียนมองเห็นความยากลำบาก อุปสรรคและปัญหาเป็นจุดเวทีที่ทดสอบและ พัฒนาสติปัญญาความสามารถ	3.71	0.84	มาก
18	อบรมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการที่จะ ต้องฝึกฝน กล้าแสดงออก สามารถนำไปใช้ให้ เกิดประโยชน์ว่าชีวิตของเรานี้จะดีงามได้จะต้องมี การฝึก	3.67	0.96	มาก
19	กระตุ้นให้นักเรียนค้นคว้าหาว่าตนเองมีความ ถนัด มีความสามารถด้านใดเพื่อพัฒนาตนขึ้นไป ให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น	3.98	0.89	มาก
20	สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนา กระบวนการเรียนรู้และบรรยากาศการเรียน การสอนที่ดีในโรงเรียน เน้นการเรียนรู้จาก การคิดและการปฏิบัติจริง	3.75	0.88	มาก
รวม		3.72	0.76	มาก

จากตาราง 5 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ โดยรวมและอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.50 - 3.98$)

ตาราง 6 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีทัศนคติ
และค่านิยมให้สมแนวเหตุผล

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
21	สั่งสอนให้นักเรียนตั้งอยู่ในหลักธรรมการดำเนินชีวิตที่ดี มีทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงามถูกต้อง	3.90	0.89	มาก
22	อบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักรู้เหตุ รู้ผล ค่าของวัตถุ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย รู้จักประหยัดอดออม	3.96	0.90	มาก
23	ฝึกอบรมให้นักเรียนควบคุมตนเอง ไม่วุ่นวายวอยวายเอาแต่ใจตน ไม่ปล่อยตัวเลือนไหลไปตามกระแสความตื่นข่าวและค่านิยม	4.15	0.91	มาก
24	มีส่วนให้คำปรึกษาในการดำเนินการลานกีฬา เพื่อให้นักเรียนรู้จักการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย	3.96	0.76	มาก
25	มีส่วนแนะนำในการดำเนินการส่วนหนึ่งของวัดให้เป็นที่พักอาศัย หรืองานอดิเรกที่สามารถพัฒนาไปเป็นอาชีพประจำได้	4.05	0.77	มาก
รวม		4.00	0.68	มาก

จากตาราง 6 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.90 - 4.15$)

ตาราง 7 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีสติ
กระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
26	กระตุ้นเตือนให้นักเรียนตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท คือ ขวนขวายศึกษาเพิ่มเติมหนังสือตำราเรียน	4.05	0.77	มาก
27	เป็นตัวอย่างแก่นักเรียนโดยมีความขวนขวายไม่อยู่นิ่งเฉย มีความกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา ไม่เฉื่อยชา	3.90	0.74	มาก
28	ฝึกอบรมให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าความสำคัญของกาลเวลา ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเปล่า ใช้เวลาทั้งคืนวันที่ผ่านมาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด	4.08	0.86	มาก
29	ปลูกฝังให้นักเรียนมีความเพียรที่มีสติเป็นเครื่องเร่งรัดในการที่จะค้นหาให้เข้าถึงความจริง ควบคุมความประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ไม่ยอมถดถอยไปในทางเสื่อม	3.94	0.84	มาก
30	อบรมสั่งสอนให้นักเรียนเสริมสร้างความดีบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ และเห็นความสำคัญของการสวดมนต์ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร รักษาศีล	4.30	0.78	มาก
รวม		4.06	0.66	มาก

จากตาราง 7 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.90 - 4.30$)

ตาราง 8 การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการแก้ปัญหา
และพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด

ข้อ	การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
31	จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความ สามารถในการวินิจฉัยไตร่ตรองได้ด้วยปัญญา ของตนเอง	4.00	0.81	มาก
32	สอนให้นักเรียนรู้จักคิดคิด พิจารณาให้เกิดปัญญา ที่จะเข้าใจสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริงอย่าง ถูกต้อง	3.78	0.99	มาก
33	ฝึกให้นักเรียนแก้ไขปัญหาและจัดทำดำเนินการ ต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญาที่จะทำ ให้พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้	4.00	0.81	มาก
34	ร่วมมือกับทางโรงเรียนแนะแนวให้คำปรึกษาแก่ นักเรียนที่มีปัญหาการดำเนินชีวิต	3.92	0.85	มาก
35	อบรมสั่งสอนให้นักเรียนวิเคราะห์ตามหลักธรรม โดยใช้กรณีตัวอย่างเหตุการณ์ประจำวัน นิทาน ธรรมะ ฯลฯ แล้วสรุปให้นักเรียนได้เห็นถึงผลของ การกระทำ เชื่อมโยงกับความรู้อื่น หรือการ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่	4.11	0.78	มาก
รวม		3.96	0.70	มาก

จากตาราง 8 แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการ
แก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก($\bar{X} = 3.96$) เมื่อ
พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ทุกข้ออยู่ใน
ระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.78 - 4.11$)

2. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งได้จากแบบสอบถาม
ปลายเปิด ดังตาราง 9

ตาราง 9 ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูพระ

ด้าน	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1.การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้ และแบบอย่างที่ดี	1.ความเข้าใจในหลักธรรม คำสอนของเด็กมีน้อยมาก 2.ผู้ใหญ่ที่มีความรู้ในการ เสนอแนะธรรมะให้กับเด็กก็มี น้อยมาก	1.ควรที่จะมีกิจกรรมเกี่ยวกับ ธรรมะ ที่เด็กและผู้ใหญ่มีส่วน ร่วมให้มากที่สุด เพราะจะเป็น การกระตุ้นจิตใจของเด็กในด้าน สิ่งแวดล้อม ให้มีความสนใจ มากขึ้นกว่าเดิม
2.การมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคม อย่างมีระเบียบวินัย	1.ความเข้าใจในด้านการสร้าง สังคมของเด็กยังมีน้อย 2.สังคมไม่สะอาด มีคนไม่ดี ปะปนอยู่ มุ่งแต่ทำลาย สิ่งแวดล้อม 3.ผลกระทบต่าง ๆ ในสังคม ปัจจุบัน คือ คนขาดศีลธรรม ขาดการอบรมอย่างมากจะทำ ให้เกิดปัญหาและก่อให้เกิด ความวุ่นวายตามมา	1.ควรที่จะมีแนวทางในการนำ ความรู้ในทางสังคมเข้าสู่เด็กให้ มากกว่าที่มี 2.ควรที่จะเป็นสังคมแบบเด็ก ที่เด็กสามารถเรียนรู้ได้อย่าง เหมาะสม
3.การมีความพร้อมด้วย แรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์	1.ครูพระที่ปฏิบัติการสอนขาด ความกระตือรือร้นในการที่จะ นำความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่จะ นำไปสอนนั้นเป็นแบบอย่าง	1.ควรให้ครูพระมีการอบรมเป็น ครูพระแบบมืออาชีพ เพื่อที่จะให้ผลงานออกมาได้ มาตรฐานที่สุด
4.การมีความมุ่งมั่นพัฒนาตน ให้เต็มศักยภาพ	1.ครูพระขาดการร่วมมือ 2.ครูพระมีความรู้ความเข้าใจ ในศาสตร์ที่ตนกำลังเรียนรู้นั้น ยังมีน้อย ไม่มากเท่าที่ควร	1.ควรกระตุ้นให้ตระหนักถึง ความสำคัญว่าตนมีหน้าที่ อย่างไรและพัฒนาตนเองให้ เต็มศักยภาพ

ตาราง 9 (ต่อ)

ด้าน	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
5.การปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล	1.รับเอาค่านิยมแต่ขาดสาระทำให้ไม่ก่อประโยชน์อะไร	1.อยากให้รับเอาวัฒนธรรมของเขาหรือค่านิยมต่างประเทศมาแต่ปรับเข้ากับตัวเอง คือพยายามใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
6.การมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา	1.สื่อ ข่าวสารหรือกระบวนการในเรื่องการสอนของครูพระนั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมของพระ คือ ยังถือว่าเป็นกิจที่ครูพระบางรูปที่ไปปฏิบัติการสอนเท่านั้น ไม่ถือว่าเป็นกิจของสงฆ์ที่จะต้องไปช่วยสนับสนุนสื่อการสอนจึงไม่ค่อยดี หรือไม่ค่อยมีเท่าที่ควร	1.พระสงฆ์ผู้เถระควรที่จะสนับสนุนสื่อการสอนของครูพระในการที่จะทำให้การสอนของครูพระพัฒนาและมีส่วนร่วมจัดการศึกษาในโรงเรียนมากขึ้น
7.การแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้สึก	1.เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเอง	1.อยากให้สร้างความพร้อมแก่เด็กนักเรียนให้เด็กมีจินตนาการแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2.ควรเปิดโอกาสกับตัวเองสร้างความมั่นใจแล้วจะสามารถพึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ 3.ควรที่จะอบรมในเรื่องที่เด็กต้องใช้ศักยภาพของความเชื่อมั่น จึงจะสามารถพึ่งพาตนเองได้

3. ผลการสัมภาษณ์ ของครูพระ ผู้บริหาร ผู้ประสานงานกับครูพระ

สรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของครูพระ จำแนกตามผู้บริหาร ครูพระ และผู้ประสานงาน ดังนี้

1. ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ดังนี้

1.1 ครูพระควรร่วมมือกับทางโรงเรียนจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมและนำหลักธรรมการดำเนินชีวิตที่ดั่งามในเรื่องการเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี เพื่อนำมาอบรมประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน

1.2 ผู้บริหารควรตระหนักถึงแหล่งบริการความรู้แก่นักเรียน เช่น ห้องสมุด สื่อ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ และสนับสนุนเด็กที่มีคุณธรรมความดีงามให้โดดเด่นในโรงเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กภายในโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้ตระหนักด้วยตนเองและเลือกเอาเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ตนเองต่อไป

1.3 ควรให้ครูพระและผู้เกี่ยวข้องได้สำรวจทั้งแหล่งความรู้และวิทยากรจัดทำเป็นรูปเล่มหรือจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้เพื่อความสะดวกและประโยชน์สูงสุดอันจะเกิดขึ้นกับการศึกษา

2. ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบ ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ดังนี้

2.1 ครูพระส่วนมากศึกษาพระไตรปิฎก สามารถนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดั่งามมาสั่งสอนนักเรียนให้รู้จักจัดระเบียบชีวิตตนเองได้

2.2 ควรจะมีแนวทางในการปลูกจิตสำนึกให้เด็กรู้จักสร้างวินัยให้แก่ตนเองและควรจะเป็นวินัยแบบเด็กเท่านั้น พร้อมให้คำแนะนำพัฒนาระเบียบวินัยให้ถูกต้อง

2.3 ครูพระควรกลั่นกรองสิ่งที่จะนำเสนอต่อเยาวชนให้ละเอียดรอบคอบมากขึ้นก่อนนำเสนอ เพราะบางครั้งเด็ก ๆ ไม่สามารถแยกดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิดได้

3. ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ดังนี้

3.1 ครูพระควรติดตามสภาพของสังคม ควรนำข่าว เหตุการณ์ ที่มีผลดีแก่เด็กมาให้นักเรียนวิเคราะห์ หรือเขียนบทความต่าง ๆ แล้วสรุปถึงข้อดีข้อเสีย เป็นการฝึกสมองของเด็กได้รับรู้และพัฒนา ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

3.2 ควรให้ครูพระมีคุณลักษณะที่น่าพาเด็กทดลองหรือทัศนศึกษาสถานที่สร้างสรรค์พัฒนาความคิดนักเรียนแล้วนำมาทดลองปฏิบัติภายในโรงเรียน

3.3 ครูพระควรส่งเสริมสร้างสรรค์ สำหรับเยาวชนให้มากขึ้น และรัฐบาล ควรมีส่วนช่วยสนับสนุนในด้านงบประมาณ สถาบันครอบครัวควรมีบทบาทในการปลูกฝังเกี่ยวกับกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้เยาวชนได้ทำในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และคุ้มค่า

4.ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ดังนี้

4.1 ครูพระควรร่วมมือกับทางโรงเรียนจัดตั้งศูนย์พัฒนาหลักสูตรในการดำเนินชีวิตที่ดีงามในโรงเรียน โดยจัดให้นักเรียนพัฒนาตนและสังคม

4.2 ควรยกย่องนักเรียนเมื่อนำความสามารถพิเศษทำประโยชน์แก่โรงเรียน ให้เกิดความภาคภูมิใจ และพร้อมที่จะให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการพัฒนาตนเอง

4.3 ครูพระควรจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีแนวทางในการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยอาจจัดเพิ่มเติมในลักษณะการแข่งขัน เช่นการสวดมนต์ ตอบปัญหาธรรม เป็นต้น

5. ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ดังนี้

5.1 ครูพระควรขอความร่วมมือกับทางผู้ปกครองนักเรียนและผู้บริหารโรงเรียนจัดให้นักเรียนปฏิบัติธรรม ในวันศุกร์ทุกสัปดาห์ ส่งเสริมให้ผู้ปกครองนำเด็กนักเรียนมาปฏิบัติธรรมในวัด หรือพานักเรียนมาปฏิบัติธรรมหรือทำบุญที่วัดในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ ครูพระควรเน้นอบรมให้นักเรียนรู้จักสวดมนต์ ไหว้พระ และตักบาตร รักษาศีลทุกวัน

5.2 ครูพระควรสอนให้รู้จักประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

5.3 ครูพระควรหากิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยม หรือทัศนคติที่ดีงามมีความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ให้กับนักเรียนมากขึ้น

6. ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ดังนี้

6.1 ครูพระควรทำตนเป็นกัลยามิตรกับนักเรียน ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามให้แก่เด็กนักเรียนที่มาขอคำปรึกษา

6.2 ควรอบรมค้นหาสิ่งที่น่าสนใจควบคู่กับการนำผลดีผลเสียของการมีสติมาแนะนำให้เด็กได้รับรู้และสามารถเลือกรับสิ่งที่ดีไปประยุกต์ใช้ในการเรียนและชีวิตประจำวันได้ต่อไป

6.3 ครูพระควรร่วมมือกับครูหาแนวทางในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวตลอดเวลา เช่น มีกิจกรรมประจำให้ทำหรือปฏิบัติทำด้วยตนเองและผู้ใหญ่คอยติดตามดูแล

7. ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด ผลจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ดังนี้

7.1 ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความร่วมมือกับครูพระ นำนักเรียนที่มีปัญหาความประพฤติมาพบกับครูพระให้เป็นที่ปรึกษา ชี้ทางสว่างแห่งชีวิตและครูพระควรร่วมมือกับทางผู้บริหารโรงเรียนแนะแนวทางให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิต

7.2 ควรสร้างความพร้อมให้แก่เด็กในการศึกษา มีจิตนาการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองคิดและทำด้วยตัวเอง ให้เกิดความภาคภูมิใจในความคิด และนำเสนอออกมาในรูปแบบของการสร้างงาน เป็นต้น

7.3 ครูพระควรบอกแนวปฏิบัติ และให้การอบรมเพิ่มในเรื่องการพึ่งตนเอง และการแก้ปัญหาเบื้องต้นด้วยตนเอง ควรรณรงค์ให้ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการอยู่มีที่ที่ดีสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ควรฝึกให้เด็ก ๆ ได้คิดด้วยตนเองประกอบเหตุผล

ที่ผู้ปกครองควรแนะนำ

ผลการสรุปแนวทางการมีส่วนร่วมของครูพระ ได้แก่ ครูพระควรร่วมมือกับทางโรงเรียน จัดอบรมแก่นักเรียน ครูพระที่สำราญมีกิริยาจาเป็นแบบอย่างแก่นักเรียน สามารถเป็นวิทยากร แนะนำแหล่งความรู้ และครูพระควรเข้าไปให้คำปรึกษาแนะนำลัทธิธรรมนักเรียนที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิต โดยการจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรม รักษาศีลทุกวันพระ

จากผลงานวิจัยดังกล่าว ครูพระมีแนวทางที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อที่จะนำเสนอไว้ ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาแนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี โดยการสอบถามจาก ครูพระ จำนวน 52 รูป
2. ศึกษาแนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี โดยการสัมภาษณ์จาก ครูพระ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ประสานงาน รวม 15 รูป/คน

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูพระมีส่วนร่วม ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. แนวทางการให้ครูพระเข้าไปมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี สรุปได้ ดังนี้
แนวทางการให้ครูพระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี จากการสัมภาษณ์ ครูพระ ผู้บริหารโรงเรียน

และผู้ประสานงานกับครูพระ สรุปได้ดังนี้ ให้ครูพระร่วมมือกับโรงเรียนจัดกิจกรรม โครงการ
อบรมปฏิบัติธรรม เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ตักบาตร รักษาศีล ตอบปัญหาธรรม กิจกรรม
ที่ปลูกฝังค่านิยม หรือทัศนคติที่ดีงาม มีความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
แบบกัลยามิตรกับนักเรียน ร่วมสำรวจแหล่งความรู้ทางธรรม คัดเลือก ยกย่องนักเรียนที่เป็น
ตัวอย่างด้านคุณธรรม จัดทำคู่มือวิทยากรสำหรับครูพระ ติดตามสภาพของสังคม นำข่าว
เหตุการณ์ ที่มีผลดีมาให้นักเรียนวิเคราะห์ อบรมนักเรียนให้รู้จักประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อตามแนว
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทาง
ดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามให้แก่นักเรียนและครอบครัว

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยขออภิปราย เพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัยข้อที่ 1 และ
ข้อที่ 2 ตามลำดับ ดังนี้

1. จากผลการศึกษาที่พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
อยู่ในระดับมาก ทั้งภาพรวมและรายด้าน แสดงว่า ครูพระมีส่วนร่วมในโรงเรียนเป็นอย่างดี
เนื่องจากครูพระมีความเป็นกันเองกับนักเรียน ทำให้เด็กเกิดความคุ้นเคย สนใจที่จะศึกษา
หลักธรรมและนำไปปฏิบัติ จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของครูพระเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
ของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และ
แบบอย่างที่ดี ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบ ด้านการมีความพร้อมด้วย
แรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ด้านการมีทัศนคติและ
ค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตน
ได้ด้วยความรู้คิด นอกจากนี้ครูพระสามารถวางตัวได้เหมาะสมเป็นแบบอย่างให้นักเรียนสามารถ
นำไปปฏิบัติตามได้ ดังจะเห็นได้จากการศึกษางานวิจัยของพระครูวิจิตรธรรมมาวุธ (2548 : 75)
กล่าวว่า บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน จึงเห็น
ควรศึกษา การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน
ดังจะเห็นได้จากข้อกำหนดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2543(สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2543-22) กล่าวว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ จะเปิดโอกาสให้ทุก
ฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการดำเนินตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกล่าวคือเป็นการ
เปิดแนวทางใหม่ให้ครู ชุมชน พ่อแม่ มีอิสระในการเลี้ยงดู ให้การศึกษาจัดหลักสูตรและการ
บริหารจัดการ นั่นคือเป็นการเปิดโอกาสให้ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาได้ร่วมกันคิด
เกื้อหนุนกันและกัน ดังนั้นคงจะเป็นด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมของครูพระ
ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามมากทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การกำหนด
แผนนโยบายเกี่ยวกับการรู้จักเลือกคบคนของนักเรียนและเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณมิตร อยู่ใน
ระดับปานกลาง สามารถอภิปรายได้ว่า ครูพระมีการร่วมมือในการกำหนดแผนนโยบายใน

โรงเรียนน้อย ทำให้ไม่มีโอกาสได้วางแผนการศึกษาในการสั่งสอนอบรมในเรื่องการคบเพื่อน
ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ฉลอง คงเจริญ (2548 : 99) พบว่าผู้ปกครองนักเรียน มี
ความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ด้านการวางแผนจัดการศึกษา ด้านการจัด
หลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอน เนื่องมาจากผู้ปกครองไม่เข้าใจวิธีการกำหนด
เป้าหมายทำให้ไม่เห็นความสำคัญของการกำหนดเป้าหมายในการมีส่วนร่วม ผู้ปกครองเห็นว่า
การกำหนดเป้าหมายควรเป็นหน้าที่ของครูและผู้บริหารโรงเรียน เพราะเป็นผู้มีความรู้ความ
เข้าใจในการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้คำปรึกษาการ
จัดกิจกรรม ได้แก่ การแสดงตนเป็นพุทธมามกะการดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในศีล 5 การจัดค่าย
พุทธบุตรการบำเพ็ญประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางสามารถอธิบายได้ว่า ด้านหลักธรรมการ
ดำเนินชีวิตที่ดีงาม และค่านิยมที่พึงประสงค์ สรุปข้อเสนอแนะได้ดังนี้ คือ ควรฝึกให้เด็กมีสัมมา
คารวะ รู้จักกาลเทศะ รู้จักแบ่งปัน มีวินัยในตนเอง รักในความเป็นไทย และใช้เวลาให้เกิด
ประโยชน์ ซึ่งในปัจจุบันได้เกิดปัญหาทางจริยธรรมที่มีความซับซ้อนตามความยุ่งยากทางสังคม
อาจเนื่องจากสถาบันครอบครัวได้กลายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นทำให้ผู้ปกครองมีภาระยุ่ง
อยู่กับการทำมาหาเลี้ยงชีพไม่มีเวลาให้กับลูก ส่งผลให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมของเด็กดังนั้น
ครูกับผู้ปกครองจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในวัยเด็กผ่านทางการเป็น
แบบอย่าง การเล่านิทาน การกระตุ้นด้วยคำถาม ซึ่งสอดคล้องกับ มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร
(2547) ได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กประถม ใน 3 ลักษณะ คือ การพัฒนา
ลักษณะนิสัยทางจริยธรรมต่อตนเอง คือการช่วยเหลือตนเอง การรักษาความสะอาด การมีความ
รับผิดชอบความขยันหมั่นเพียร การรู้จักรอคอย อดกลั้น สามารถควบคุมตนเองได้ และการ
พัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมต่อผู้อื่น คือ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา
กรุณา การเป็นผู้ตามผู้นำที่ดี ความกตัญญูกตเวที การรู้จักเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
รวมถึง การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อม คือการรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่
ในสภาพที่ดี การใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

1. ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.70)
เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ในเรื่องกำหนด
แผนนโยบายเกี่ยวกับการรู้จักเลือกคบคนของนักเรียนและเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณมิตร (3.36)

2. ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.96)
เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ด้านการมีชีวิตและ
อยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย ทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน (4.01)

3. ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก
(3.66) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง คือ ในเรื่องการให้
คำปรึกษาการจัดกิจกรรม เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะการดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในศีล 5
การจัดค่ายพุทธบุตรการบำเพ็ญประโยชน์ (3.48)

4. ด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.72)

เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพ การสอนทุกข้ออยู่ในระดับมากเช่นกัน

5. ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก (4.00) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ทุกข้อ อยู่ในระดับมากเช่นกัน

6. ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (4.24) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ทุกข้อ อยู่ในระดับมากเช่นกัน

7. ด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าครูพระมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ทุกข้ออยู่ใน ระดับมากเช่นกัน

จากผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมของครูพระเกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินชีวิต ที่ดีงาม มีค่าคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมากทุกด้าน (3.90) แต่เมื่อแยกเป็นรายข้อ พบว่า มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง คือ ข้อกำหนดแผนนโยบายเกี่ยวกับการรู้จักเลือก คบคนของนักเรียนและเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณมิตร (3.36) และข้อให้คำปรึกษาการจัดกิจกรรม เช่น การแสดงตนเป็นพุทธมามกะการดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในศีล 5 การจัดค่ายพุทธบุตร การ บำเพ็ญประโยชน์ที่วัด การบรรยายธรรมะการดำเนินชีวิต (3.48) โดยรวมมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ ในระดับมากทุกด้าน จากผลวิจัยดังกล่าวทำให้เห็นข้อดีของครูพระในการเข้ามามีส่วนร่วม ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนให้ครูพระได้จัดสอนจริยธรรม หรือจัดสวนพุทธธรรมในโรงเรียน และจัดกิจกรรมศึกษาพุทธธรรม

2. จากผลการสัมภาษณ์ ครูพระ ผู้บริหาร ผู้ประสานงานกับครูพระ แนวทางการให้ครู พระเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี ในด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ด้านการมีชีวิตและอยู่ ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบ ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ด้านการมุ่งมั่น พัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ด้านการมีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ด้านการมีสติ กระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา และด้านแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด แนวทาง พบว่า ควรให้ครูพระร่วมมือกับโรงเรียนจัดกิจกรรม โครงการอบรมปฏิบัติธรรม เช่น การสวดมนต์ ไหว้พระ ตักบาตร รักษาศีล ตอบปัญหาธรรม กิจกรรมที่ปลูกฝังค่านิยม หรือทัศนคติที่ดีงาม ความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแบบกัลยาณมิตรกับนักเรียน ร่วมสำรวจ แหล่งความรู้ทางธรรม คัดเลือก ยกย่องนักเรียนที่เป็นตัวอย่างด้านคุณธรรม จัดทำคู่มือวิทยากร สำหรับครูพระ ติดตามสภาพของสังคม นำข่าว เหตุการณ์ ที่มีผลดีมาให้นักเรียนวิเคราะห์ อบรมนักเรียนให้รู้จักประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามให้แก่ นักเรียนและครอบครัว ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของแสงนภา ภักดีศิริวงษ์

(2548) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) ด้านการสั่งสอนอบรมทางด้านจริยธรรม พระภิกษุส่วนมากให้การสั่งสอนอบรมมากกว่าสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และเมื่อนักเรียนมาประกอบกิจที่วัด เนื้อหาที่พระภิกษุสั่งสอนมากที่สุด คือ เรื่องความเมตตา ความกตัญญู 2) ด้านการสนับสนุนกิจกรรม พระภิกษุส่วนมากมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ๆ การจัดโครงการอบรมศีลธรรมนักเรียนในภาคฤดูร้อน การจัดโครงการบรรพชาสามเณร ภาคฤดูร้อน โดยเป็นผู้ให้ความร่วมมือแก่คณะครูอาจารย์และผู้จัด และให้การสนับสนุนด้านอุปกรณ์และสถานที่ 3) ด้านการให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนพระภิกษุส่วนมากให้คำแนะนำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาทั่วไป ได้แก่ ปัญหาทางด้านการเรียน การเงิน สุขภาพ วิธีการให้คำแนะนำปรึกษา โดยส่วนมากให้คำแนะนำปรึกษาที่วัด เมื่อนักเรียนไปปฏิบัติกิจกรรมที่วัด 4) ด้านการเป็นสื่อกลางระหว่างโรงเรียนกับชุมชนพระภิกษุส่วนมากเคยมีส่วนร่วมในการชักชวนฆราวาสเข้าร่วมกิจกรรม ในวันสำคัญทางศาสนา การทำบุญ ตักบาตร และพิธีพุทธมามกะ วิธีการที่พระภิกษุใช้ในการชักชวนสมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดคือ การบอกกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน เมื่อสมาชิกในชุมชนมาประกอบกิจกรรมทางศาสนา สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูวิจิตรธรรมาวุธ (2548 :66-72) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่ ด้านการเป็นตัวแทนทางจริยธรรม พบว่า พระสงฆ์ส่วนมากจะมีกิจริยาสำรวมทำให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น พระสงฆ์ส่วนมากมีวาจาเรียบร้อยและชี้แนะในทางประพฤติปฏิบัติที่ดีงามแก่นักเรียน และพระสงฆ์ปัจจุบันจะศึกษาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลง ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน พบว่า พระสงฆ์จะต้องศึกษาพระพุทธศาสนาและนำความรู้มาสอนแก่นักเรียนตามโอกาสอันควร พระสงฆ์ควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นครูพระสอนศีลธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนเพื่อนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตอย่างถูกต้องและพระสงฆ์ควรแสดงธรรมเทศนาหรือปาฐกถาธรรม เพื่ออบรมนักเรียนให้เห็นคุณค่าของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต ด้านการเป็นผู้เตือนสติและปลูกฝังคุณธรรม พบว่า พระสงฆ์ควรติดตามสภาพของสังคมและนำข้อบกพร่องทางจริยธรรมมาอบรมนักเรียนให้ตระหนักในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ควรอบรมให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาของสังคมและส่งเสริมการเขียนบทความแก้ปัญหาโดยจัดประกวดบทความ ส่วนด้านการสร้างจิตสำนึกต่อสังคมและพัฒนาจิตวิญญาณ พบว่า พระสงฆ์ควรร่วมมือกับทางโรงเรียนจัดอบรมนักเรียนให้ตระหนักในความรับผิดชอบต่อนตนเอง ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน และต่อสังคม ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 38) ที่กล่าวว่า ความเจริญพัฒนาของชุมชนใด ๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญนั่นคือ ระดับการศึกษาของบุคคลในชุมชนนั้น ที่มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาจากการศึกษาวิจัยของ โคเฮน และ อัลฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff. 1977 : 7) กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ สถานภาพการทำงาน การทำงานแบบมี

ส่วนร่วมที่บุคคลเหล่านั้นครอบครองอยู่ เป็นผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงที่ก่อให้เกิดผลทางการศึกษาแก่เด็ก คือ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ประสานงาน ที่ปฏิบัติการสอน ส่วนผู้ที่รับผลของการจัดการศึกษา คือ นักเรียนที่อยู่ในปกครอง จากสถานภาพที่บุคคลเหล่านั้นครอบครองอยู่ทำให้ความคาดหวังในแต่ละสถานภาพมีความแตกต่างกันซึ่งสถานภาพทางตำแหน่งในสังคมอันมีผลมาจากผู้ที่มีการศึกษาดีและทำงานดีจะมีความคาดหวังในสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสูงตามระดับทางสถานภาพทางสังคมและการทำงานแบบมีส่วนร่วมที่บุคคลเหล่านั้นในสังคมของคนนั้น ๆ อยู่ อันเป็นมูลเหตุหนึ่งที่มีผลต่อความคาดหวังการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านต่าง ๆ สูงตามไปด้วย ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูวิจิตรธรรมาวุธ (2548 :66-72) ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่ ด้านการเป็นตัวแทนทางจริยธรรม พบว่า พระสงฆ์ส่วนมากจะมีกิริยาสำรวมทำให้เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็น พระสงฆ์ส่วนมากมีวาจาเรียบร้อยและชี้แนะในทางประพฤติปฏิบัติที่ดีงามแก่นักเรียน และพระสงฆ์ปัจจุบันจะศึกษาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมเพื่อก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลง ด้านการเป็นผู้อบรมสั่งสอน พบว่า พระสงฆ์จะต้องศึกษาพระพุทธศาสนาและนำความรู้มาสอนแก่นักเรียนตามโอกาสอันควร พระสงฆ์ควรเข้ามามีส่วนร่วมเป็นครูพระสอนศีลธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนเพื่อนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตรอบข้างถูกต้อง และพระสงฆ์ควรแสดงธรรมเทศนาหรือปาฐกถาธรรม เพื่อบรมนักเรียนให้เห็นคุณค่าของหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต ด้านการเป็นผู้เตือนสติและปลูกฝังคุณธรรม พบว่า พระสงฆ์ควรติดตามสภาพของสังคมและนำข้อบกพร่องทางจริยธรรมมาอบรมนักเรียนให้ตระหนักในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ควรอบรมให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาของสังคมและส่งเสริมการเขียนบทความแก้ปัญหาโดยจัดประกวดบทความ ส่วนด้านการสร้างจิตสำนึกต่อสังคมและพัฒนาจิตวิญญาณ พบว่า พระสงฆ์ควรร่วมมือกับทางโรงเรียนจัดอบรมนักเรียนให้ตระหนักในความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อโรงเรียน และต่อสังคม ซึ่งเหตุผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 38) ที่กล่าวว่า ความเจริญพัฒนาของชุมชนใด ๆ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญนั่นคือ ระดับการศึกษาของบุคคลในชุมชนนั้น ที่มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา รวมทั้งแนวคิดของเบอร์เกอร์ (Berger. 1995: 255-261) กล่าวว่า ผู้ปกครอง ชุมชนและโรงเรียนจำเป็นต้องมีการร่วมมือและมีส่วนร่วมกันใน กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เป็นข้อกำหนดสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งอาจสอดคล้องกับนโยบายของรัฐในส่วนของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 23 บัญญัติว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับในเรื่อง (1) ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม และมาตรา 25 บัญญัติว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน

พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพและมาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับโดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมและศักยภาพ รวมทั้งมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุน ให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน ซึ่งแนวนโยบายของรัฐรองรับทั้งความพึงพอใจข้อมูลข่าวสารดังกล่าว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการศึกษาไปใช้

ข้อเสนอแนะต่อไปนี้ ผู้วิจัย ได้พิจารณาจากผลการวิจัย โดยเลือกประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษาในภาพรวม ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประกอบในการตัดสินใจได้ โดยแบ่งเป็นข้อเสนอแนะทั่วไปและข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมจัดการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

1.1 ครูพระที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนประถมศึกษา ควรเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยเหลือนักเรียน ให้คำปรึกษา สั่งสอน อบรม และจัดแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในด้าน การมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี รองทั้งด้านการมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาหรือหน่วยงานทุกระดับที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษา พิจารณาผลการวิจัยครั้งนี้ ในการเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของครูพระในสภาพพื้นที่ที่มีลักษณะคล้ายคลึงดังกล่าว

1.3 สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม ควรนำผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของครูพระในการจัดการศึกษาได้ตรงกับความต้องการของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับครูพระในทำนองเดียวกับงานวิจัยในจังหวัดอื่นที่มีสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมคล้ายคลึงกับจังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นกรณีศึกษาหลาย ๆ แห่ง ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการนำผลสรุปที่ได้จากการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูพระได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับครูพระในทำนองเดียวกันนี้อีกครั้งในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อเปรียบเทียบกับผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลสรุปที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษามากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2527). แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2549). แผนปฏิบัติการ/โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมประชาชน ประจำปีงบประมาณ2549. กรุงเทพฯ : กรมศาสนา กระทรวงฯ.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). สรุปการติดตามและการประเมินผลครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียน กลุ่ม 7. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2550, จาก <http://religion.m-culture.go.th/>
- กฤษฎา นันทเพชร. (2540). ทศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทการพัฒนาสังคม. ปริญญานิพนธ์ สส.ม. (พัฒนาชุมชน). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- คึกฤทธิ์ ปราโมช. (2541). จริยธรรมกับการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.
- จรรยา วาทีทอง. (2547). การมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- จีระศักดิ์ ศักติพิสิษฐ์. (2527). ความคิดเห็นของพระภิกษุและครูเกี่ยวกับบทบาทของวัดและ ปัญหาตลอดจนความต้องการของพระภิกษุและครูในการสนับสนุนการศึกษาที่วัด ให้แก่โรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในวัดในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เจียมพงษ์ วงศ์ธรรม.(2519). บทบาทของพระภิกษุในการพัฒนาสังคม. ปรินญานิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ฉลอง คงเจริญ. (2545). การศึกษาคุณลักษณะและความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชุมพล ศรีทองกุล. (2544). ครูกับการจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ถาวร พวงมณี. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการบริหารงานในโรงเรียนสังกัด : กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ ศษ.ม. (การบริหารการศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ทองใบ สุดซารี. (2543). ภาวะผู้นำและการจูงใจ. อุบลราชธานี : คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

ทัศนาศาสตร์. (2549). ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตามแนวปฏิรูป

การศึกษา กรุงเทพฯ : ภาควิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

(เอกสารคำสอนวิชาEA623).

ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ. (2540). หลักการพัฒนาชุมชน. ขอนแก่น : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ทินพันธ์ นาคะตะ. (2529). พระพุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

ธวัชชัย เกื้อเกตุ. (2542). ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการเข้าร่วมโครงการอบรมคุณธรรม

พุทธบุตรของวัดปัญญานันทาราม ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัด

ปทุมธานี. ปรินิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

น้อย พงษ์สนิท. (2527). จริยศาสตร์ ปรัชญาว่าด้วยจริยธรรม. กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์.

นิรันดร์ จงวุฒิเวศ. (2527). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.

นพิตร์ ออมไธสง. (2546). การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาโรงเรียน

ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัด

สุราษฎร์ธานี. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

ประภาพร ศรีสถิตธรรม. (2543). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการจัดการ

สิ่งแวดล้อม ศึกษาเฉพาะกรณีของชุมชนในเขตเทศบาลนคร จังหวัดนครราชสีมา.

ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ปวีรรต วรวิวัฒน์กุล. (2538). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาชนบท.

ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (สังคมศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย

เกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ปิยนันท์ ภิรมย์ไกรภักดิ์. (2544). การส่งเสริมจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี. ปรินิพนธ์ ศษ.ม (บริหารการศึกษา).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

ประยุทธ์ ตรีชัย. (2544). การศึกษาการมีส่วนร่วมของครูในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา

สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา).

กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

พระพรหมมิ่งคลาจารย์. (2550). รักลูกให้ถูกทาง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก. (2539). ศาสนาและเยาวชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม.

พระธรรมญาณมุนี. (2527). ธรรมญาณนิพนธ์. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์.

พระธรรมกิตติวงศ์. (2546). บทบาทของสถาบันศาสนากับการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.

พระเทพโสภณ. (2545). พระพุทธศาสนากับกระบวนการทัศน์ใหม่. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูวิจิตรธรรมมาวุธ. (2548). ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่. ปรินิพนธ์ ศษ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

พิพัฒน์ วิเชียรสุวรรณ. (2540). แผนการศึกษาชาติแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองการพิมพ์.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. (2542, สิงหาคม). ในราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก

พระราชวรมน. (2530). บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา. ระพี น ชูชื่น. (2532). การศึกษาบทบาทของพระภิกษุในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ ศศ.ม. (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

วงศ์ศิริ ปัญญาทิพย์. (2543). พุทธจักร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วัน เดชพิชัย. (2535). การวัดและประเมินโครงการทางศึกษา. ปัตตานี : มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์.

วิบูลย์ สิริภัสสรโรทัย. (2539). การส่งเสริมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็ก ปรินิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

วิเชียร เกตุสิงห์. (2541). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์. (2542). การมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนเพื่อการจัดการศึกษา : **ขั้นพื้นฐาน**. ปรินิพนธ์ กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

ศึกษาริการ.กระทรวง (2545). คู่มือการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การค้ำคูณ.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2540). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมยศ นาวิการ. (2538). การบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ.

- สมหมาย เกาเสน. (2546). **สภาพการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนมีนบุรี**. สารนิพนธ์ ศษ.ม.(บริหารการศึกษา).กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. ถ่ายเอกสาร.
- แสงนภา ภักดีศิริวงษ์. (2548). **การมีส่วนร่วมของสถาบันศาสนาในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐ จังหวัดนนทบุรี**. ปริญญาานิพนธ์ ศษ.ม (บริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันบันลือธรรมและธรรมสภา. (2549). **60 พระบรมราโชวาท แผนที่ชีวิต 80 ข้อคิด พระเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ยอดกตัญญู**. กรุงเทพฯ : ธรรมสภาการพิมพ์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษนนทบุรี เขต1. (2545). **ทำเนียบสถานศึกษา**. นนทบุรี : กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษนนทบุรี เขต 2. (2550). **ทำเนียบสถานศึกษา**. นนทบุรี : กลุ่มงานข้อมูลและสารสนเทศ.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2536). **แนวคิดและนโยบายกระทรวงศึกษาธิการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2543). **ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด**. กรุงเทพฯ : คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. สำนักงาน ฯ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). **รายงานการวิจัยรูปแบบการจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษด้านทัศนศิลป์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีจำกัด.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2550). **สถิติข้อมูลครุพระ**. สืบค้นเมื่อ 22 ตุลาคม 2550, จาก <http://www.nanbud.com/>.
- โอคเลย์, ปีเตอร์ ; และมาร์สเดน, เดวิด. (1987). **แนวทางในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท = Approaches to Participation in Rural Development**. แปลโดย นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Betty Edwards. (1979). **Drawing on The Right Side of the Brain**. Englewood Cliffs, Prentice – Hall.
- Berger, Eugenia Hepworth. (1995). **Parents as Partners in Education : School – Based Programs**. 4 th. Columbus. : A Simon & Schuster Company.
- Cohen. J. ;& Uphoff, D (1980). **Rural Development Participation : Concept and Measures For Project Design Implementation and Evaluation**. New York : Rural Development Center, Cornell University.
- Cunningham, William G.; & Cordoio, Paula A. (2000). **Education Administration A Problem. Based Approach**. Boston : allynand Ba Com.

Cronbach, Lee J. Z (1990). **Essentials of Psychological Testing**. 5 th ed. New York :
Harper Collins Publishers.

Hoy, Way K. and Cecil G Miskel. (1996). **Educational Administration** : Theory
Research and Practice. 5 th ed. New York : McGraw - Hill.

Johnson, Patsy E and Logan Joye. (2000, July). “**Effecacy and Productivity** : The Future
Of School – Based Decision – Making Councils in Kentucky,” Journal of School
Leadership. 10 (3) : 311 - 331.

Krejcie, Robert. B and Daryle, W. Morgan. (1970). “**Determining Sample Size For
Research Activity,**” Journal of Education and Psychological Measurement.
30(3) : 607 - 610.

Miller, Van. (1965). **The Public Administration of American School System**. New York :
The Macmillan Company.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
หนังสือราชการขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน มีรายชื่อต่อไปนี้

1. ผศ.ดร. วีระ สุภากิจ
2. ร้อยตำรวจเอกหญิง ดร. ปานจักษ์ เหล่ารัตนวรพงษ์
3. ดร. พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. ดร. พระมหาไพเราะ ฐิตสีโล
ตำแหน่ง เจ้าอาวาสวัดสระแก้ว
5. นางสุพน ทิมอ่ำ
ตำแหน่ง ศิษยานุศิษย์ 9 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 2

ภาคผนวก ข

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของครูพระ
ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

แบบสอบถาม

เรื่อง การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง วัตถุประสงค์ของแบบสอบถามชุดนี้ เพื่อต้องการทราบการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม 7 ด้าน ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ 2 แบบสอบถาม การมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของครูพระ 7 ด้าน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของครูพระผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเติมข้อมูลในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับท่าน

1. ได้บวชมาแล้วพรรษา
2. วุฒิการศึกษาสามัญ
3. วุฒิทางศาสนา
4. ประสบการณ์สอนในโรงเรียน ปี
5. ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ได้สอนในโรงเรียนเฉลี่ยสัปดาห์ละ ชั่วโมง

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครูพระในการส่งเสริม การดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียน

คำชี้แจง ขอให้ท่านพิจารณาว่าท่านมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในแต่ละข้อต่อไปนี้ในระดับใด และโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับการมีส่วนร่วมทางขวามือของแต่ละข้อ

ข้อที่	ท่านมีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด	ระดับการมีส่วนร่วม				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี กำหนดแผนนโยบายเกี่ยวกับการรู้จักเลือกคบคนของนักเรียนและเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณมิตร					
2.	ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเลือกรับสื่อหนังสือพิมพ์ ทีวี วิทยุ ภาพยนตร์ อย่างปลอดภัย					
3.	การสอนให้นักเรียนแสวงหาแหล่งปัญญาและแบบอย่างที่ดี					
4.	การสอนให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาการสื่อสารสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา มีศรัทธาที่จะดำเนินตามแบบอย่างที่ดี					
5.	การแนะนำให้นักเรียนรู้จักแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นบุคคล หนังสือ และเครื่องมือสื่อสารทั้งหลาย ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และความดีงาม					
6.	ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบวินัย การอบรมนักเรียนให้มีระเบียบวินัยต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม เช่น รับผิดชอบผลการทำงานของตนเอง ช่วยเหลืองานบ้าน ตรงต่อเวลา					
7.	การนำหลักธรรมด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบวินัยมาส่งเสริมนักเรียนให้เป็นคนดีมีระเบียบวินัย เช่น การปฏิบัติตามกฎจราจร การทิ้งขยะลงถัง การปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของโรงเรียน					
8.	การส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกันอย่างสงบราบรื่น มีการช่วยเหลือกันและกัน ไม่เบียดเบียนข่มเหงแก่งแย่งเอาเปรียบกัน					
9.	การอบรมให้นักเรียนควบคุมพฤติกรรมที่เหมาะสมรู้จักการจัดระเบียบชีวิตถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใคร					
10.	การส่งเสริมให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาให้ถูกต้องได้ประโยชน์เป็นอย่างดี					

	ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์					
11.	การอบรมให้นักเรียนมีความใฝ่ใจในการทำหน้าที่และ สิ่งทั้งหลายที่เกี่ยวข้องให้ดีงาม มีความใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์					
12.	การปลูกฝังให้นักเรียนใฝ่ความเป็นเลิศ โดยการฝึกจิตใจ ให้ผ่องใส					
13.	การแนะนำให้นักเรียนสร้างแรงจูงใจ สร้างความพอใจใน การเรียนรู้ให้กับตนเอง					
14.	การให้คำปรึกษาการจัดกิจกรรม เช่น การแสดงตนเป็น พุทธมามกะการดำเนินชีวิตโดยยึดมั่นในศีล 5 การจัด ค่ายพุทธบุตร การบำเพ็ญประโยชน์ที่วัด การบรรยาย ธรรมะการดำเนินชีวิต					
15.	การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้เท่าทันกิเลส ละโลก โกรธ หลง หาความสุขโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น					
16.	ด้านการมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ การปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกในการพัฒนาตน ยิ่งขึ้นไป จนเต็มสุดแห่งศักยภาพของตนด้วยการพัฒนาที่ พร้อมทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา					
17.	การปลูกฝังให้นักเรียนมองเห็นความยากลำบากอุปสรรค และปัญหาเป็นจุดเวทีที่ทดสอบและพัฒนาสติปัญญา ความสามารถ					

18.	การอบรมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการที่จะต้องฝึกฝน กล้าแสดงออก สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ว่า ชีวิตของเรานี้จะดีงามได้จะต้องมีการฝึก					
19.	การกระตุ้นให้นักเรียนค้นคว้าหาว่าตนเองมีความถนัด มีความสามารถด้านใดเพื่อพัฒนาตนขึ้นไปให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น					
20.	การสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้และบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดีในโรงเรียน เน้นการเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง					
ด้านการปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล						
21.	การสั่งสอนให้นักเรียนตั้งอยู่ในหลักธรรมการดำเนินชีวิตที่ดี มีทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงามถูกต้อง					
22.	การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนรู้จักรู้เหตุ รู้ผล ค่าของวัตถุ ไม่ใช่จ่ายฟุ่มเฟือย รู้จักประหยัดอดออม					
23.	การฝึกอบรมให้นักเรียนควบคุมตนเอง ไม่วุ่นวาย โวยวาย เอาแต่ใจตน ไม่ปล่อยตัวเลื่อนไหลไปตามกระแสความตื่นข่าวและค่านิยม					
24.	การมีส่วนให้คำปรึกษาในการดำเนินการลานกีฬา เพื่อให้ นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย					
25.	การมีส่วนแนะนำในการดำเนินการส่วนหนึ่งของวัดให้เป็น ที่ฝึกอาชีพ หรืองานอดิเรกที่สามารถพัฒนาไปเป็นอาชีพประจำได้					
ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา						
26.	การกระตุ้นเตือนให้นักเรียนตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท คือ ขวนขวายศึกษาเพิ่มเติมหนังสือตำราเรียน					
27.	การเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนโดยมีความขวนขวายไม่อยู่นิ่งเฉย มีความกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา ไม่เฉื่อยชา					
28.	การฝึกอบรมให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าความสำคัญของกาลเวลา ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเปล่า ใช้เวลาทั้งคืนวันทีผ่านไปให้เป็นประโยชน์มากที่สุด					

29.	การปลูกฝังให้นักเรียนมีความเพียรที่มีสติเป็นเครื่อง เร่งรัดในการที่จะค้นหาให้เข้าถึงความจริง ควบคุมความ ประพฤติปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ไม่ยอมถลำลงไป ในทางเสื่อม					
30.	การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนเสริมสร้างความคิดดี บำเพ็ญตน ให้เป็นประโยชน์ และเห็นความสำคัญของการสวดมนต์ ไหว้พระ ทำบุญตักบาตร รักษาศีล					
31.	ด้านการแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมี ความสามารถในการวินิจฉัยไตร่ตรองได้ด้วยปัญญาของ ตนเอง					
32.	การสอนให้นักเรียนรู้จักคิดคิด พิจารณาให้เกิดปัญญาที่จะ เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริงอย่างถูกต้อง					
33.	การฝึกให้นักเรียนแก้ไขปัญหาและจัดทำดำเนินการต่าง ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญาที่จะทำให้พึ่งตนเอง และเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้					
34.	การร่วมมือกับทางโรงเรียนแนะแนวให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่มีปัญหาการดำเนินชีวิต					
35.	การอบรมสั่งสอนให้นักเรียนวิเคราะห์ตามหลักธรรม โดย ใช้กรณีตัวอย่างเหตุการณ์ประจำวัน นิทานธรรมะ ฯลฯ แล้วสรุปให้นักเรียนได้เห็นถึงผลของการกระทำ เชื่อมโยง กับความรู้อื่น หรือการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ
ครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัด
นนทบุรี 7 ด้าน

คำชี้แจง ขอให้ท่านระบุปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของ
ครูพระในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

3.1 ด้านการรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

3.2 ด้านการมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมเป็นระเบียบวินัย

ปัญหา

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

3.3 ด้านการมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์
ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

3.4 ด้านการมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ
ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

3.5 ด้านการปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล
ปัญหา

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....
3.6 **ด้านการมีสติกระตือรือร้นตื่นตัวตลอดเวลา**

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

3.7 **ด้านการแก้ปัญหาและพึ่งพาตนได้ด้วยความรู้คิด**

ปัญหา

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ

.....
.....
.....

ขอขอบพระคุณที่ให้ความร่วมมือ

ภาคผนวก ค

สรุปผลการสัมภาษณ์เรื่องการมีส่วนร่วมของครูพระ
ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตที่ดีงาม
ของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี

3. สรุปผลการสัมภาษณ์ ของครูพระ ผู้บริหาร ผู้ประสานงานกับครูพระ แบบพรรณนาความ ดังนี้

หัวข้อ	ผู้บริหาร	ครูพระ	ผู้ประสานงาน
1.การรู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี ข้อคำถามได้แก่ครูพระสอนให้นักเรียนเรียนรู้และพัฒนาการสื่อสารสัมพันธ์กันกับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา มีศรัทธาที่จะดำเนินตามแบบอย่างที่ดี	ครูพระควรร่วมมือกับทางโรงเรียนจัดโครงการอบรมปฏิบัติธรรมและนำหลักธรรมการดำเนินชีวิตที่ดีงามในเรื่องการเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี เพื่อนำมาอบรมประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	ผู้บริหารควรตระหนักถึงแหล่งบริการความรู้แก่นักเรียน เช่น ห้องสมุด สื่อ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ และสนับสนุนเด็กที่มีคุณธรรมความดีงามให้โดดเด่นในโรงเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กภายในโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้ตระหนักด้วยตนเองและเลือกเอาเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ตนเองต่อไป	ควรให้ครูพระและผู้เกี่ยวข้องได้สำรวจทั้งแหล่งความรู้และวิทยาการจัดทำเป็นรูปเล่มหรือจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้เพื่อความสะดวกและประโยชน์สูงสุดอันจะเกิดขึ้นกับการศึกษา
2.การมีชีวิตและอยู่ร่วมสังคมอย่างมีระเบียบวินัย ข้อคำถามได้แก่ครูพระอบรมให้นักเรียนควบคุมพฤติกรรมที่เหมาะสมรู้จักการจัดระเบียบชีวิตถูกต้อง ไม่เบียดเบียนใคร	ครูพระส่วนมากศึกษาพระไตรปิฎก สามารถนำหลักธรรมในการดำเนินชีวิตที่ดีงามมาสั่งสอนนักเรียนให้รู้จักจัดระเบียบชีวิตตนเองได้	ควรจะมีแนวทางในการปลูกจิตสำนึกให้เด็กรู้จักสร้างวินัยให้แก่ตนเองและควรจะเป็นวินัยแบบเด็กเท่านั้น พร้อมให้คำแนะนำพัฒนาระเบียบวินัยให้ถูกต้อง	ครูพระควรกลั่นกรองสิ่งที่จะนำเสนอต่อเยาวชนให้ละเอียดรอบคอบมากขึ้นก่อนนำเสนอ เพราะบางครั้งเด็ก ๆ ไม่สามารถแยกดีหรือไม่ดีถูกหรือผิดได้

3.การมีความพร้อมด้วยแรงจูงใจใฝ่รู้ใฝ่สร้างสรรค์ ข้อคำถาม ได้แก่ ครูพระปลุกฝังให้นักเรียนใฝ่ความเป็นเลิศ โดยการฝึกจิตใจให้ผ่องใส	ครูพระควรติดตามสภาพของสังคม ควรนำข่าวเหตุการณ์ ที่มีผลดีแก่เด็ก มาให้นักเรียนวิเคราะห์ หรือเขียนบทความต่าง ๆ แล้วสรุปถึงข้อดีข้อเสีย เป็นการฝึกสมองของเด็ก ได้รับความรู้และพัฒนา ยิ่ง ๆ ขึ้นไป	ควรให้ครูพระมีคุณลักษณะที่ นำพาเด็กทดลอง หรือทัศนศึกษา สถานที่สร้างสรรค์ พัฒนาความคิด นักเรียนแล้วนำมาทดลองปฏิบัติ ภายในโรงเรียน	ครูพระควรส่งเสริมสร้างสรรค์ สำหรับเยาวชนให้มากขึ้น และรัฐบาล ควรมีส่วนช่วยสนับสนุนในด้านงบประมาณ สถาบันครอบครัวควรมีบทบาทในการปลุกฝังเกี่ยวกับกิจกรรมที่สร้างสรรค์ให้เยาวชน ได้ทำในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และคุ้มค่า
4.การมีความมุ่งมั่นพัฒนาตนให้เต็มศักยภาพ ข้อคำถาม ได้แก่ ครูพระกระตุ้นให้นักเรียนค้นคว้าหาว่าตนเองมีความถนัด มีความสามารถด้านใด เพื่อพัฒนาตนขึ้นไปให้เต็มที่แห่งศักยภาพนั้น	ครูพระควรร่วมมือกับทางโรงเรียนจัดตั้งศูนย์พัฒนาหลักสูตรในการดำเนินชีวิตที่ดีงามในโรงเรียน โดยจัดให้นักเรียนพัฒนาตนและสังคม	ควรยกย่องนักเรียนเมื่อ นำความสามารถพิเศษทำประโยชน์ แก่โรงเรียน ให้เกิดความภาคภูมิใจ และพร้อมที่จะให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในการพัฒนาตนเอง	ครูพระควรจัดกิจกรรม ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีแนวทางในการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ โดยอาจจัดเพิ่มเติมในลักษณะการแข่งขัน เช่นการสวดมนต์ ตอบปัญหาธรรม เป็นต้น
5.การปรับทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวเหตุผล ข้อคำถาม ได้แก่ ครูพระฝึกอบรมให้นักเรียนควบคุมตนเอง ไม่วุ่นวายวุ่นวายเอาแต่ใจตน ไม่ปล่อยตัวเลื่อนไหลไปตามกระแสความตื่นข่าวและค่านิยม	ครูพระควรขอความร่วมมือกับทางผู้ปกครองนักเรียน และผู้บริหารโรงเรียนจัดให้นักเรียนปฏิบัติธรรม ในวันศุกร์ทุกสัปดาห์ ส่งเสริมให้ผู้ปกครองนำเด็กนักเรียนมาปฏิบัติธรรมในวัดหรือพานักเรียนมาปฏิบัติธรรมหรือทำบุญที่วัดในวันเสาร์หรือวันอาทิตย์ ครู	ครูพระควรสอนให้รู้จักประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว	ครูพระควรหากิจกรรมที่ปลุกฝังค่านิยม หรือทัศนคติที่ดีงามมีความเป็นไทยเป็นเอกลักษณ์ ให้กับผู้เรียนมากขึ้น

	พระควรเน้นอบรมให้นักเรียนรู้จักสวดมนต์ไหว้พระ และตักบาตรรักษาศีลทุกวัน		
6.การมีสติ กระตือรือร้นตื่นตัวทุกเวลา ข้อคำถาม ได้แก่ ครูพระฝึกอบรมให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าความสำคัญของกาลเวลา ไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงไปเปล่า ใช้เวลาทั้งคืนวันที่ผ่านมาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด	ครูพระควรทำตนเป็นกัลยามิตรกับนักเรียนให้คำปรึกษา แนะนำแนวทางการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องดีงามให้แก่นักเรียนที่มาขอคำปรึกษา	ควรอบรมค้นหาสิ่งที่จูงใจควบคู่กับการนำผลดีผลเสียของการมีสติมาแนะนำให้เด็กได้รับรู้ และสามารถเลือกรับสิ่งที่ดีไปประยุกต์ใช้ในการเรียนและชีวิตประจำวันได้ต่อไป	ครูพระควรร่วมมือกับครูหาแนวทางในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและตื่นตัวตลอดเวลา เช่น มีกิจกรรมประจำให้ทำหรือปฏิบัติทำด้วยตนเองและผู้ใหญ่คอยติดตามดูแล
7.การแก้ปัญหาและ พึ่งพาตนได้ด้วย ความรู้คิด ข้อคำถาม ได้แก่ ครูพระ อบรมสั่งสอนให้นักเรียนวิเคราะห์ตามหลักธรรม โดยใช้กรณีตัวอย่างเหตุการณ์ประจำวัน นิทาน ธรรมะ ฯลฯ แล้วสรุปให้นักเรียนได้เห็นถึงผลของการกระทำเชื่อมโยงกับความรู้อื่นหรือการสร้างสรรค ความรู้ใหม่	ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความร่วมมือกับครูพระ นำนักเรียนที่มีปัญหาความประพฤติมาพบกับครูพระให้เป็นที่ปรึกษา ชี้ทางสว่างแห่งชีวิตและครูพระควรร่วมมือกับทางผู้บริหารโรงเรียนแนะนำแนวทางให้คำปรึกษาแก่นักเรียนที่มีปัญหาในการดำเนินชีวิต	ควรสร้างความพร้อมให้แก่เด็กในการศึกษามีจินตนาการ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองคิดและทำด้วยตัวเอง ให้เกิดความภาคภูมิใจในความคิด และนำออกมาในรูปแบบของการสร้างงาน เป็นต้น	ครูพระควรบอกแนวปฏิบัติ และให้การอบรมเพิ่มในเรื่องการพึ่งตนเอง และการแก้ปัญหาเบื้องต้นด้วยตนเอง ควรรณรงค์ให้ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการอยู่มีที่ที่ดี สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ควรฝึกให้เด็ก ๆ ได้คิดด้วยตนเองประกอบเหตุผลที่ผู้ปกครองควรแนะนำ

จากผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของครูพระในการดำเนินชีวิตที่ดีงามของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ – ชื่อสกุล	พระมหาขวัญชัย อิ่มอุรา
วัน เดือน ปีเกิด	14 กันยายน พ.ศ.2513
สถานที่เกิด	334/2 ต.บุคคโล เขตธนบุรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	36/3 หมู่ 2 ต.บางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนประสาทวิทยานนทบุรี, ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม-บาลีวัดพิบูลเงิน
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	36/3 หมู่ 2 ต.บางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2526	ประถมศึกษา จากโรงเรียนวัดกระเจี๊ยบพินิจ เขตธนบุรี กทม.
พ.ศ. 2540	มัธยมศึกษาตอนต้น - ตอนปลาย จาก กศน. บางใหญ่ นนทบุรี
พ.ศ. 2545	พธบ. คณะมนุษยศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ศูนย์วัดศรีสุदारาม บางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2551	กศ.ม. (การบริหารการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร กรุงเทพมหานคร